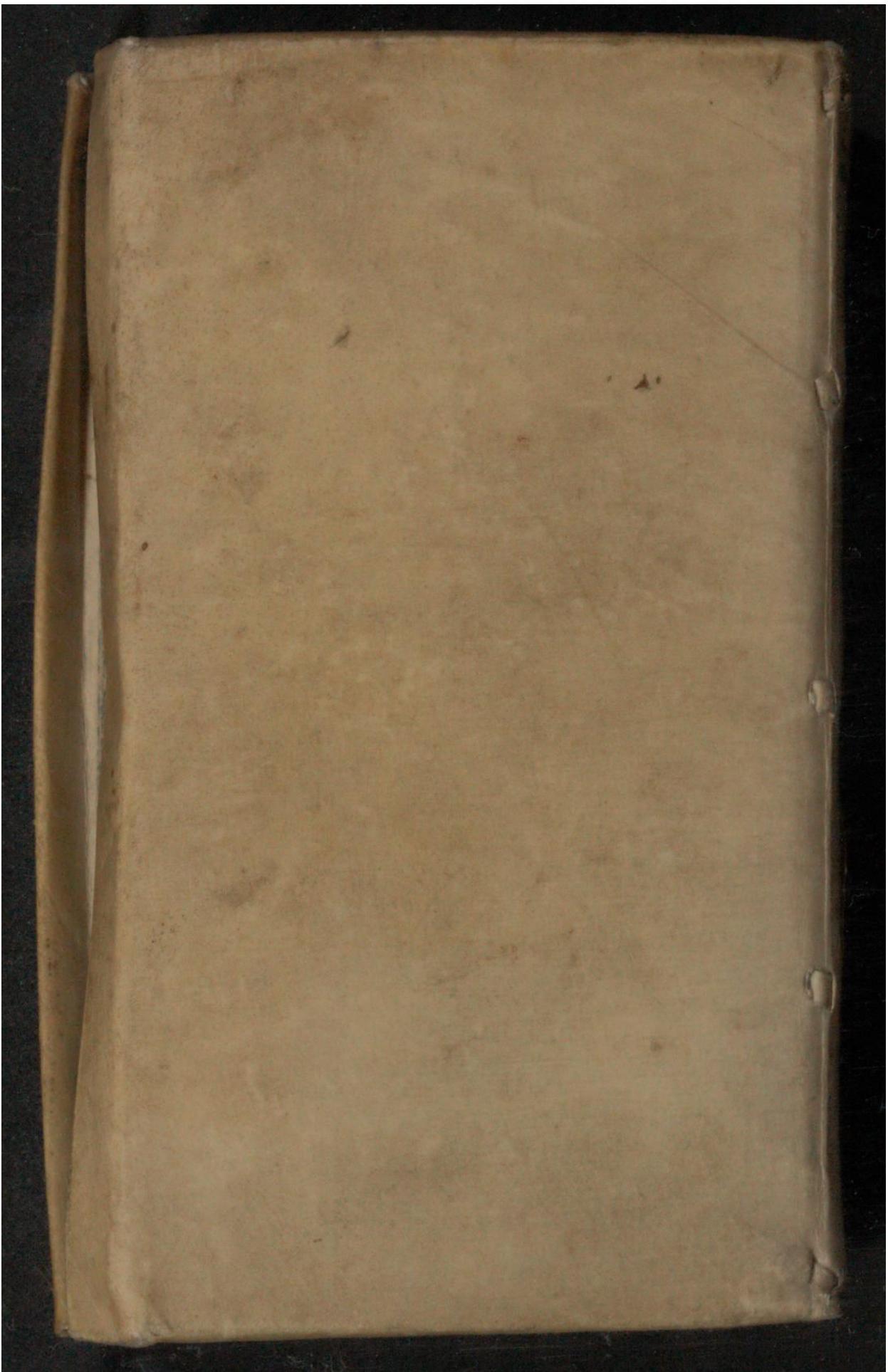

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 18 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 18 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 18 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 18 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 18 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 18 [1]

LUDOVICI CAPPELLY

2

DIA TRIBA,
DE VERIS ET ANTI-
quis Ebræorum literis.

OPPOSITA

D. IOH. BVXTORFII, de eodem
argumento, Dissertationi.

ITEM

Jos. SCALIGERI, adversus ejusdem
reprehensiones, Defensio.

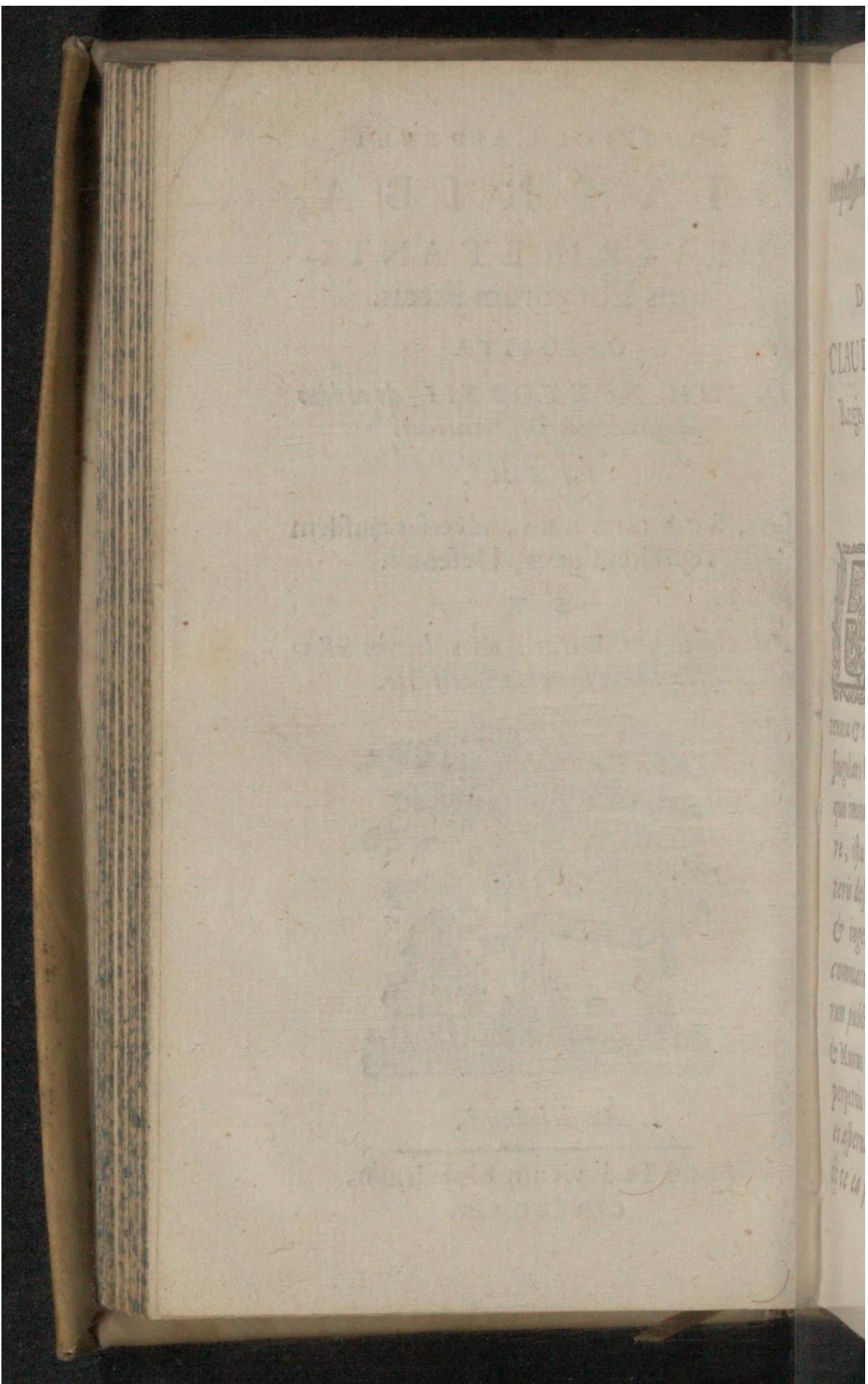
ET

Ad obscurum ZOHARIS locum illus-
trandum brevis exercitatio.

Amstelodami,

Apud Ludovicum Elzevirium,
CIO IOC XLV.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 18 [2]

Amplissimo, Doctissimo, Claris-
simoque Viro,

D O M I N O

CLAUDIO SARRAVIO,

Regis in suprema Parlamenti
curia Senatori longè
dignissimo. S.

ET SI hæc minimè digna es-
se satis sciam, quæ tuo No-
mini, Vir Amplissime, in-
scribantur, adeò sunt illæ
tenuia & exilia; tamen quando pro tua
singulari humanitate, tuoque in me,
quo immerentem licet, dignaris, amo-
re, ista olim exilibus & fugientibus li-
teris descripta, fædisque pro more meo,
& ingenii tenuitate, ubique lituris
commaculata, in mediis fori & causa-
rum publicarum (quibus te Dignitas
& Munus tuum undique districtum &
perpetuò occupatum tenent) turbis non
es aspernatus legere, putavi non absur-
de te ea jam typis excusa relegere non

A 2 de-

dedignaturum, & si tu illa tum ut-
cumque probasti, quod tu literis ad me
datis significare dignatus es, non omni-
no male auguror fore, ut ea nunc tibi
inscripta minimè displiceant, aut im-
probentur. Accipe itaque Vir Doctissime
hoc qualemcumque meæ in te non dico
gratitudinis, sed observantiæ, officii, ho-
noris atque obsequii testimonium, &
quidem eâ fronte atque vultu, quo tu ea
primum tibi oblata excepisti. Sic fiet,
spero, ut & aliis placeant, quæ tibi, tan-
to Viro, quâ es & Doctrinâ, & Erudi-
tione, & dignitate, non displicerunt.

Vale, Vir Doctissime, Et quo me hac-
tenus favore & Amore complexus es,
prosequi porrò noli delynari, qui per-
petuò futurus sum

Tuæ Dignitati, omni officiorum
genere, devinctissimus

Salmurii, VI Id. Sept.

M D C X L I V.

LUD. CAPPELLUS.

5

De veris Veterum Ebraeorum literis,
D I A T R I B A ,
Opposita Viri doctissimi ,
Dn. Joh. BUXTORFII , F.
de eodem argumento ,
D I S S E R T A T I O N .

DITA est non ita pri-
dem à Clarissimi lon-
gèque Doctissimi Viri ,
Doctissimo etiam & pa-
ternæ gloriæ ac virtutis laudabili
Æmulo , Filio , Dn. Joh. Buxtor-
fio , *Dissertatio , de Ebraorum literis:*
in qua quæstionem in utramque
partem agitat . Num scilicet qui-
bus hodie Judæi in describendo
Legis suæ volumine utuntur , Li-
teræ sint veteres Ebraicæ , quibus
à Deo Decalogus in tabulis lapi-
deis scriptus , & authenticus to-
tius Legis divinæ prope Arcam in
Sacrario repositus Codex à Mose

A 3 de-

6 D E L I T E R I S E B R.

descriptus est, An verò quæ Samari-
tanæ vulgo dicuntur , quibusque
Samaritani usque hodie utuntur;
sint revera potius veteres Hebrai-
cæ, Et an Characteres, quos Judæi
hodiè usurpant, sint ab Assyriis seu
Chaldæis tempore captivitatis Ba-
bylonicæ , mutuò desumti , pro-
priaque eorum Scriptura?

Atque hujus quæstionis par-
tem priorem affirmat ipse ac tue-
tur , probabilioremque esse judi-
cat; Posteriorem negat, rejicit at-
que impugnat. Nobis cum bona
ipsius, quem colo & amo prout de-
beo pro ipsius virtute , pietate , e-
ruditione & doctrinâ , bonorum-
que omnium & Eruditorum φιλο-
λόγων , pace & veniâ , liceat , non
contradicendi desiderio , sed veri-
tatis indagandæ & exquirendæ stu-
dio & sincero amore , in senten-
tiā ejus inquirere, & rationes ex-
pendere , ac quid vero proprius
esse videatur , apertè proponere,
quam-

D I A T R I B A.

7

quamque semper tenui, & olim in
Arcano nostro punctionis pro-
posui, adversus ejus argumenta &
exceptiones pro virili defendere.

Nos ipsius ordinem, quantum
fieri poterit, sequuti, sicut ille dis-
sertationis suæ, sic & Diatribæ hu-
jus nostræ, partes duas faciemus:
Unam *Kalogorouasculum*, qua senten-
tiam nostram pro viribus propu-
gnabimus; Alteram *Ayacorouasculum*,
qua rationes & argumenta ipsius
examinabimus, quantique pon-
deris & momenti esse videantur,
ostendemus. ut quisque, quod per-
pensis utrimque rationum mo-
mentis videbitur esse vero similius,
sequatur. Pro utraque igitur pu-
gnat: Primò Testimoniis atque Au-
thoritate, tanquam inartificiali ar-
gumento, Deinde, realibus, seu à
rebus ductis testimoniis, atque ra-
tionibus. Testimonia autem adfert
primò Judæorum; deinde Chri-
stianorum. Et Judæorum quidem

A 4 pri-

3 DE LITERIS E.B.R.

primò Veterum, deinde Recen-
tiorum. Priusquam autem ad sin-
gula illa expendenda descendam
us; In genere hoc primum præ-
monitum lectorem volumus, Ar-
gumenta artificialia, sive testimo-
nia, uti vocat ipse, realia, hoc est,
rationes à rebus ipsis ductas in
hac causa argumentis inartificialibus,
sive testimoniis personalibus
simpliciter sumitis, præponi debe-
re, graviorisque ponderis censem
da esse. Ad Testimonia autem
quod attinet, Christianorum au-
thoritatem, quatenus Christiani
sunt, parum hīc attendi debere;
quia quod Christiani in hac causa
dicunt, id à Judēis habent, qui pro-
pterea hīc potissimum spectandi,
quando res testimonio & Autho-
ritate simpliciter disceptatur. Ad
Judæos verò quod attinet, recen-
tiorum authoritas & testimonium
nullius hac in re ponderis atque
momenti esse debet, quia illi in ve-
terum

D I A T R I E A. 9

terum suorum Doctorum senten-
tiam pedibus ire , & in dicta ipso-
rum jurare , & vix ac ne vix qui-
dem vel latum pilum ab ipsis de-
flectere solent . Notum non est ,
quām sint illi traditionum suarum
~~marco d'adorni~~ , etiam contra om-
nem rationem tenacissimi . Siquis
ab iis in hac causa diversus abit , te-
stimonium ejus minus suspe-
ctum , majorisque apud Christianos
ponderis ideo esse debet , quod
à majoribus suis non alia de causa
discedere videtur , nisi quia mani-
festâ rei veritate è compulsus est .
Quare frustra est Buxtorfius lon-
go illo syrmate Testimoniorum
tum Christianorum , tum Judæo-
rum recentiorum , quæ ipse pro sen-
tentiæ suæ confirmatione adducit .
Quis non miretur Christianos re-
centiores ab Annis plus minus
centum adversus universalem om-
nium penè hodiernorum Judæo-
rum consensum , non pugnare , sed

A 5 fine-

10 DE LITERIS EBR.

sinere se multitudine illâ quasi quodam torrente abripi in hac causa , quam non penitus introspexerunt?

Aut quem jure moveat , recen-
tiorum Judæorum , hac in parte ,
Authoritas cum testimonium in
propria causa dicant: Id nempe af-
firmant , quod putant ad gentis
suæ gloriam & honorem maximè
facere ; id negant , quod sibi pro-
bro & ignominiax esse ducunt . U-
nius itaque Judæi contra sentientis
testimonium pluris multo jure à
nobis fieri debet , quàm reliquo-
rum omnium ab eo dissentien-
tium. Quomodo olim à nobis in
Arcano nostro , in simili causa de
vocalium figuris & accentuum no-
tis (an ab ipso Mose aut Esdra; an
verò à Masorethis sint) observa-
tum est. Unius Eliæ Levitæ (etsi
unus foret) testimonium pluris
esse à nobis faciendum , quàm reli-
quorum omnium Judæorum ho-
dier-

D I A T R I B A . II

diernorum dissentientium. Idem est de veteribus etiam Judæis, & Talmudicis Doctoribus judicium faciendum. Quum inter se dissentiant, quod passim fit: (Est nimirum perpetua fere lis & dissensio inter domum , hoc est , discipulos Hillel , & domum,hoc est,discipulos Schammai) Si altera sententia magis est in gratiam,favorem,gloriam , decus, honorem , prærogativam, dignitatem aut emolumen-tum suæ gentis, vel propriæ super-stitionis atque infidelitatis defen-sionē, illa procul dubio Christianis eo ipso debet esse magis suspecta: Cum itaque sit inter ipsos Docto-res Talmudicos de hac quæstione dissensio(ipso vel invito agnoscen-te Buxtorfio) certè eorum senten-tia atque testimonium (si authori-tate tantùm pugnandum est) de-bet prævalere, qui agnoscent mu-tatam esse tempore Esdræ vete-rem scripturam Ebraicam , in e-

A 6 jusque

jusque locum Assyriacam esse as-
sumtam.

Atque hæc in Genere de Testi-
moniis personalibus in hac causa
dicta, atque præmonita sunt.

PARS I. *Kalendus a.s.m.*

De illis in specie nobis jam ve-
nit dicendum. Inter Christianos
primus occurrit Euseb. in Chr. qui
de Esra sic scribit: *Affirmatur divinas
literas memoriter condidisse, & ut Sa-
maritanis non miscerentur, literas Iu-
daicas commutasse.* Respondet Buxt.
I. [§. 61.] Exponi id posse de ea muta-
tione, quæ vulgares literas inter Ebraeos
usitatas Samaritanis reliquit, & in Iu-
daeorum usum primigenias & Mosaicas
veras Ebraicas produxit & exposuit.
Quanti sit ponderis illa Exceptio,
postea videbitur, ubi concilia-
tio Doctorum Talmudicorum à
Buxtorfio instituta examinabitur.
Respondet II. Illum sic à Sama-
ritanis Iudeis edoctum & persuasum
hæc scripsisse. At cur à Samaritanis
potius

potius quam à veris Judæis id accepisset? An ab illis accepit Ezram divinas literas memoriter condidisse? An Samaritani Ezram ejusque factum putabant? An illi majore in precio & loco apud Eusebium & Christianos erant, quam reliqui Judæi? Cur majorem illis, quam istis, fidem hac in re habuisset? Nempe Eusebius Cæsariensis fuit Episcopus; Cæsarea autem magna erat copia Samaritanorum Iudeorum, & schola celebris, & frequens in Ebraeorum scriptis mentio & urbis & scholæ Cæsareae, & Samaritanorum Cæsariensem. Esto. Quid hoc ad rem? Annon etiam fuerunt & alii Judæi, & quidem majori copiâ? Cur illos potius, quam istos, consuluisse Eusebius? At Samaritani Iudei de Charactere authenticō perpetuò gloriabantur. Sanè, & jure quidem. Sed annon & (ex Buxtorfi mente) alii Judæi de primigenia & Mosaica Scriptura gloriabantur? Cur igitur his potius,

A 7 quam

14 DE LITERIS EBR.

quam illis, in ista concertatione
credidisset? Imò verò id potius Eu-
sebius, quia illud tum temporis a-
pud Judæos fuit in confessio.

Eusebium sequitur illi ætate
proximus, & loco etiam vicinus,
Hieronymus, qui circa idem tem-
pus floruit, & Bethlehemi ma-
gnam vitæ partem egit, diemque
suum supremum clausit. In Præfa-
tione in libros Regum sic ait:

*Certum est Ezram Scribam, Legis-
que Doctorem, post captam Ierosolymam
& instaurationem Templi, sub
Zorobabele alias literas reperisse, quibus
nunc utimur, cum ad illud usque tem-
pus iidem Samaritanorum & Ebraeo-
rum characteres essent. Et in Ezech.
cap. 9. Antiquis Ebraeorum literis, qui-
bus usque hodie utuntur Samaritani,
extrema, Thau, litera crucis habet si-
militudinem.*

Hic in omnes partes se vertit
Buxtorfius, ut istud Hieronymi
testimonium quoquo modo ex-
tor-

torqueat. Primum ait, [§. 61.] *Potuisse eum id accepisse ab Eusebio.* Sed si ab eo solo id accepisset, si solâ ejus Authoritate nixus esset, an dixisset, *Certum est, Ezram alias literas reperisse?* An de privata hominis unius sententiâ dixisset, *Certum est.*

II. Respondet. [§. 60.] *Fieri potest ut hanc sententiam à Samaritanis ipsis imbibatur, quorum de Αὐλεξαφω Mosis gloriantium libris se usum esse, non uno in loco scribit.* Sanè, si Samaritanos hac de re interrogavit, potuerunt illi sic respondere, quia revera itares se habet. At illis solis non facile credidisset Hieronymus. Si Judæi id constanter negassent, suspectum nimirum planè illi jure fuisse hoc in ore Samaritanorum de se magnificè in suam laudem loquentium testimonium. Omnino igitur, non à solis Samaritanis, sed vel potissimum à reliquis Judæis id habuit. Unde nimirum tam asseveranter de re illa tanquam certissimâ

16 DE LITERIS EBR.

tissimâ pronunciat, *Certum est*, nisi quia videbat certam & constantem apud utrosque, tum Judæos, tum Samaritanos, (paucis fortè repugnantibus ex innata pervicacia Magistris) ea de re famam esse atque sententiam, neque causam videbat, cur Judæorum adversus se ipsos dicentium, at de jure suo Samaritanis ultrò cedentium, veteresque suas literas illas concedentium, testimonium suspectum esse debeat.

Respondet III. [§. 60.] ex Pico Mirandulano & Reuchlino, qui Hieronymum loqui putant de quinque finalibus literis, quæ in hodierna Judæorum scriptura usurpantur: quas ab Ezra Judæi putant esse additas, cùm antea in veteri scriptura non essent. Reliquas literas (inquit Picus) quæ sunt Mem, Nun, Tsade, Pe, Caph, & duplices nonnunquam, quarum Characteres sunt 以色列: ab Episcopis seu præfectis additas fuisse. Hoc fortasse Hieronymus intellexit,

lexit, cuius testimonium & haberi apud omnes omnibus in rebus debet, & habetur profectò apud me sanè certissimum. Reuchlinus autem lib. 3. Cabbalæ. Memoratu dignum est, singulas Alphabeti literas primordiales certum scandere numerum, & quinque terminales, quas longè post ille prudens Ezra simul cum punctis adinvenit. At quod pace tam doctorum Virorum dictum sit, quām frigidum & dilutum est reponsum illud, ut dicto & verbis Hieronymi quadrare possit. Certum est (inquit Hieronymus) Ezram alias literas invenisse, quibus nunc utimur (hoc est, ut illi viri docti volunt, quinque finales literas reperit γ, η, ι, Δ, Τ.) cùm ad illud usque tempus iidem Samaritanorum & Ebraeorum characteres fuerint: quomodo cum postremis istis Hieronymi verbis quadrare potest, doctorum illorum hominum de quinque literis finalibus responsum, An additæ sunt ab Ezra ad vete-

18 DE LITERIS EBR.

veteres Ebræorum characteres
(qui iidem sunt cum Samaritanis,
teste Hieronymo) quinque istæ fi-
nales literæ? quām absurdum. I-
gnorant nimirum Samaritani pla-
nè finales istas literas. Deinde Hie-
ronymus prius dixerat, *Viginti duas*
esse apud Ebræos literas, Syrorum quo-
que lingua & Chaldaeorum testatur,
quæ Ebræ magna ex parte affinis est:
nam & ipsi viginti duo habent elemen-
ta, eodem sono, sed diversis (nimirum
à veteribus Ebraicis) characteribus.
Samaritani etiam Pentateuchum Mo-
sis totidem literis scriptitant, figuris
tantum & apicibus discrepantes, à Sy-
rorum nimirum & Chaldaeorum
literis. Quod ergo statim subjicit,
Ezram alias literas reperisse, quibus
nunc utimur, cùm ad illud usque tem-
pus iidem Samaritanorum & Ebræorum
fuerint Characteres, planum est alias
illas literas non esse duntaxat quin-
que finales, sed eas omnes, quibus
Judæi hodie utuntur, easque à ve-
teri-

teribus Ebraicis discrepare, *cum ad Ezram usquei idem Samaritanorum & Ebr. Charakteres fuerint*: ac proinde eas esse vel ipsas Chaldæorum literas, vel alias de novo ab Ezra exco-
gitatas. Hoc autem posterius ni-
hil est necesse Hieronymo tribue-
re, cum sic accipi possit, ut dicat simpliciter, Ezram alias à Veteri-
bus Ebraicis literas Judæis dedisse
utendas, eas nempe, quibus etiam-
num hodie illi utuntur. Esse au-
tem Assyriacas, sive Chaldæas, etsi
non apertè dicat, non negat sal-
tem; tales autem revera esse, post-
modum respondetur ex nomine
אשורית quo scriptura illa à Talmu-
dicis scriptoribus vocatur.

Quarto loco adfert [*Ibidem*,]
Buxtorfius Wilhelmi Schickardi
Responsum, *Ad Hieronymi locum, si modò conciliare velimus, Respondeo esse illum de vocalibus intelligendum, quas Ezra primus consonis adjecerit, vel de Characteribus Syris, qui illâ etate Christi*

20 DE LITERIS EBR.

*stī & Apostolorum temporibus in usū
fuere.* At verò Ezram puncta vo-
calia non invenisse, consonisve ad-
jecisse, putamus in Arcano nostro
punctuationis manifestum fecisse,
ac proinde Hieronymi locum de
punctis illis non posse accipi, qui
eiusmodi puncta nullus agnovit.
Ad Syrorum Characteres hodier-
nos quod attinet, non est facile de-
finire, quando in usu esse cœperint,
neque nobis in id inquirere ne-
cessē est; Certum est, Ezram cha-
racteres illos Judæis non tradidisse;
siquidem illis in scribenda lege
sacrisque libris non utuntur, nec
usos esse aliquando probari po-
test.

Futile est quod [Ibid.] ait, Hie-
ronymum quibusdam videri opi-
nionem istam hausisse ex 4. Esdræ
lib. cap. iv. 23. & xiv. 20. 21. 22.
Neque nimirum Hieronymus li-
brum illum agnovit pro Canonico,
neque istic agitur de novis ab

Ezra

Ezra repertis literis , sed potius de tota lege, librisque omnibus sacris, ab eo ex nova revelatione instauratis : quæ fabula de lege tota memoriter ab Ezra instaurata , videntur omnino ex iis locis Apocryphi illius libri desumta.

His omnibus diffusis responsionibus Buxtorfius , aliam de suo adfert.

Ego puto (inquit Ibid.) Hieronymum hoc habuisse ex Ebraeorum traditionibus, quas vel legerat, vel oretenuit à Iudeis Praceptoribus didicerat. Nam constat , plura istiusmodi Hieronymum à Iudeis hauiisse. Sanè habuit Hieronymus Praeceptores duos doctissimos Judæorum Magistros , maximè verò Lyddensem quendam Rabbinum , quem dicit fuisse magnâ apud suos in admiratione , propter nimirum eximiam ejus doctrinam , & rerum Judæcarum singularem peritiam atque cognitionem. Ab illis proculdubio hausit

22 DE LITERIS EBR.

hausit primùm & accepit senten-
tiam illam Hieronymus. Nam qui-
bus potius ea in re credidisset,
quàm tam eximiis Judæorum do-
ctoribus atque Magistris, Præce-
ptoribus suis. Nec abnuit Buxtorf.
Fieri potest (inquit) ut Hieronymus à
Iudæo Præceptore suo ita persuasus fue-
rit ; unde nimirum quæso quàm ex hi-
storia Ebræorum certitudo illa esse po-
tuit, de qua scribit ? Quid ergo re-
spondet ad Hieronymi locum
Buxtorf. Nempe hoc. Ex Talmudi-
cis (inquit Ibid.) apparet, duas præ-
cipue fuisse diversas hac de quæstione
sententias. Una eorum, qui statuerunt,
Ezram in descriptione Legis usum fuisse
Assyriorum literis, easque in posterum
quoque Populo Ebræo usurpandas elegis-
se & commendasse, Priorem autem scri-
pturam prisçorum Ebræorum reliquissè
Cutheis, hoc est, Samaritanis, Iudeam
jam inde à deportatione Israëlitarum
incolentibus. Altera eorum, qui sta-
tuunt has literas, quas adhuc habemus,
easdem

easdem esse, quas Moses à Deo in Tabulis accepit, & simpliciter inter Iudeos, quamvis non in publico & communi usu, fuisse: Ab Ezdra autem nullam aliam mutationem esse factam, quam quod scriptura vulgari Samaritanis relictâ, hanc solam, ceu genuinam & sacram, in posterum Iudeis usitandam ordinarit & injunxerit. Ita fieri potest, ut Hieronymus priorem (sententiam,) à Iudeo præceptore suo ita persuasus, de Ebraorum sententia & mente non satis solidè informatus, tanquam certam arripuerit. Hoc verò est ingenuè & rotundo ore fateri, Hieronymum cum nonnullis Talmudicis doctoribus in ea fuisse sententiâ, quam ego defendo: quod mihi jam satis est.

Sed quod jam dedit unâ manu Buxtorf. mox alterâ eripere conatur, quum addit, *Aliter etiam verba Hieronymi exponi posse videntur, ex Postelli scilicet sententia, hoc modo: Ezdras dicitur alias literas reperisse, quibus nunc utimur, hoc est, non ex cœrebroy*

24 DE LITERIS EBR.

rebro suo has literas effinxisse & exco-
gitasse, sed veteres Ebraeorum charac-
ters sacros, latentes, publicè produxisse,
proposuisse, & in usum revocasse, quod
populo qui vulgò eos ignorabat, videba-
tur ac si novos reperisset.

De sacro isto Charactere laten-
te, & vulgò ignoto, dicetur post-
ea, & distinctionis Characteris in
sacrum & communem vanitas of-
tendetur. Hoc tantùm jam re-
spondeo, Hieronymo sacrum il-
lum Characterem fuisse ignotum,
ac proinde verba ejus de illo acci-
pi non posse; Verba autem illa
Hieronymi, *Ad illud usque tempus*
iidem Samaritanorum & Ebraeorum
Characteres fuerunt, si exponatur (*in-*
quit Buxtorf.) *de exemplaribus com-*
muniibus, & de literis in communi usu,
& negotiis civilibus usitatis, nihil officit
sententiae priori. At verò Hierony-
mus duplicem illum characterem
commentitium ignoravit; non a-
lias agnivit veteres Ebraeorum
literas

literas, quām Samaritanas. Itaque frustra verba ejus à Buxtorfio cōtorquentur.

Sic alibi (inquit rursus Buxt:) *Samaritanos Characteres vocat (Hieronymus) antiquos, nullibi eos vocat primigenios. At Antiqui & primigenii iidem sunt (uti postea videbitur. &, si Hieronymus hos ab illis diversos esse sensisset , non sic simpliciter locutus fuisset, Ad Ezra usque tempus eosdem fuisse Samaritanorum & Iudeorum Characteres. Nullibi etiani dicit, (inquit Buxt.) Deum illis literis Legem in Tabulis exarasse. Id sanè satis dicit, quum ait, eosdem fuisse Samaritanorum & Ebraeorum Characteres . Nam quibus quæso exaravit Deus Legem suam characteribus, nisi Ebræis, Populo Ebræo notis. & familiaribus, ut Tabulas Dei digito scriptas legere possent, quum ipsi sunt à Mose primùm propositæ?*

Satis mihi sunt inter Veteres
B Christi-

26 DE LITERIS EBR.

Christianos duo isti Testes Eusebius & Hieronymus : quibus ne quidem , quā Christiani sunt, utor testibus , sed potius quatenus testimonium illud suum à Iudæis sui temporis didicerunt , ita ut eorum testimonium censeri debeat Gentis illius temporis Iudaicæ testimonium , cui æquum est nos hac in re credere . Itaq; Bedam longè recentiorem , qui que ab istis accepisse videtur testimonium suum , non moror , aut ejus Autoritate me valdè tueor : quamquam non de nihilo esse videtur , quod ait : *Ferunt Ebræi , neque apud eos de hac re ulla dubitatio est , quod Ezras leviores literas excogitaverit* . Hoc enim de Iudæis sui temporis dicere videatur . Unde quis non immerito conjecterit , posteriores Judæos , tanquam minus ingenuos atque candidos , factosque indies pervicaciores , sententiam hac in re mutasse . Recentiorum & hodiernorum Christia-

Christianorum auctoritate & te-
stimonio non aliter me tueor,
quām quatenus inter eos viri sunt
longē doctissimi Scaliger, Masius,
Fabricius, Arias Montanus, Wase-
rus, qui omnium optimè judicare
possunt, quid de ea quæstione s-
tiendum videatur, suæque senten-
tiæ rationes & argumenta habent
non contemnenda. Ad Iudæos
venio. Et recentiores hodiernos-
que quidem quod attinet, quanti
ponderis atque momenti apud nos
esse debeat eorum pro illa, quam
tuetur Buxtorfius, sententia, suprà
modò à me ostensum est. Contra
quos omnes vel unus Iosephus Al-
bus stare potest (qui floruit circa
annum Christi 1420) utpote Chri-
stianæ religionis hostis acerrimus
& infensissimus, contra quam ille
disputat in eo ipso libro בִּרְבָּרַי, in
quo contra suos sententiam, de
hodiernorum characterum no-
vitate, proponit & tuetur. Cujus

B 2 pro-

28 DE LITERIS EBR.

propterea testimonium hac in re
minimè omnium debet esse su-
spectum , non nimis alia de-
causa in istam videtur esse addu-
ctus sententiam , gloriæ gentis suæ
minus favorabilem , nisi quia vidit ,
rationes pro eâ stare firmiores , at-
que inexpugnabiliores . Nec aliâ
de causa *Niger* à suis dictus est , &
atro lapillo notata ejus senten-
tia , quam quia ad gloriam gentis
illius longè vanissimæ minus facere
videtur , quomodo eâdem de cau-
sa Eliæ Levitæ de Punctorum vo-
calium & accentuum novitate sen-
tentia ab hodiernis Iudeis non
est recepta , quod eam viderent
Christianis hominibus probari , mi-
nusque videretur sibi esse glorio-
sa . Quo verò jure id ab eis fiat , in
Arcano nostro olim ostendimus
Parte 2 . Cap . 2 .

Ad rationes autem & argumen-
ta quod attinet , quibus utraque
de Ebræorum literis sententia ni-
titur ,

titur, quænam probabiliora sint, ex
hac nostra Diatribâ mox puto pla-
num fiet.

Venio ad veterum Iudæorum,
hoc est, Talmudicorum Docto-
rum, testimonium, Buxt: ipse lo-
co modò ex ipsius dissertatione ci-
tato (§. 60.) agnoscit duas esse in-
ter Talmudicos ipsos Doctores &
Magistros de ista questione senten-
tias, Vnam eorum qui statuunt, Ezram
in descriptione Legis usum fuisse Assyrio-
rum literis, easque in posterum Populo
Ebræo usurpandas elegisse & commen-
dasse; priorem autem scripturam Ebræo-
rum priscorum reliquisse Cuthæis, hoc
est, Samaritanis, Iudeam jam inde à
deportatione Israëlitarum incolentibus,
(quæ nostra est, quam jam tue-
mur.) Ipseque duorum Docto-
rum verba & sententiam ad fert,
Dissertationis suæ parte §.
42. & 43. Nimirum Rab: Iose,
cujus verba sunt, *Licet non sit data
lex per manum ejus, (Ezræ scilicet)*

30 DE LITERIS EBR.

mutata est tamen per manum ejus scriptura. Quare vocat nomen ejus אשורית Assyriaca, quia ascendit cum eis ex Babylonia. Unde planum est, eum in ea fuisse sententiā, quam supra ex Hieronymo proposuimus, nimirum, Ezram alias reperisse literas, quibus Legem, aliis literis ante describi solitam, Iudeis postmodum scribendam tradidit. quam Scripturam (sive literas) ea de causa vult dictam esse אשורית Assyriacam; quia illam ab Assyriis, inter quos in captivitate versati fuerant, acceptam, quum è captivitate adscenderunt, deinceps retinuerunt.

Deinde ab eodem adfert Mar Zutra, cuius hæc sunt verba: *In principio data est Israeli Lex בכתב עברית Scripturâ Ebræâ & linguâ sanctâ, sed postmodum data est illis in diebus Ezra בכתב אשורי Scripturâ Assyriacâ & linguâ Aramaâ: Elegerunt sibi Israëlite scripturam אשורית Assyriacam & linguam sanctam, & reliquerunt יהדות Idiotis*

ris scripturam עברית Hebreām & lin-
guam Aramaeām. Quinam sunt illi
הדיוטות Idiotæ? Dixit Rabbi Chasda:
סותא' sunt Cuthæi, hoc est, Samari-
tani.

Qui locus totus, prout à Buxt:
ad fertur in utramque sententiam,
fuit olim ante annos plusquam
20. à me animadversus, & in pri-
vata Adversaria relatus, quem
postmodum vidi à doctissimo Vi-
ro Johan. Coccejo descriptum in
excerptis suis ex Gemara tracta-
tus Talmudici Sanhedrin, Cap.
2. Ex quo tantum abest, ut à pri-
stina de novitate hodiernarum li-
terarum Judaicarum sententia fue-
rim dimotus, ut contra magis in
ea sim confirmatus. Ex his e-
nim Mar Zutræ verbis planum
est, Legem (ex ejus sententia) pri-
mo fuisse Mosi datam charactere
illo, quem עבר Ebraum vocat, sed
postmodum tempore Ezræ, adeó-
que ab Ezra, datam fuisse Judæis

B 4 descri-

describendam scripturā *Affyriacā*; hoc est, Chaldæā; ac deinceps Judæos Characterem illum sibi elegisse usurpandum, qui est ipsissima illa, quam ex Hieronymo retulimus, sententia. Unde liquet, sententiam illam tum temporis fuisse inter Judæos receptam, à quibus Hieronymus eam accepit, à Præceptoribus suis Judaicis Rabbinis edoctus.

A quorum ætate non potuit longè abesse iste Mar Zutra Doctor Gemaricus, Gemara nimirum scripta & absoluta fuit circa annum Christi 500.

Hieronymus autem obiit circa annum 420um. Ita ut Hieronymi Testimonium non sit pro privato Christiani alicujus testimonio habendum, qui rem illam pro animi libidine confinxerit, sed potius pro communiter tum apud Judæos receptâ sententiâ, quam videmus testimonio duorum

rum illorum Talmudicorum Do-
ctorum confirmatam atque con-
cessam.

Nam quod istis plares alios op-
ponit Buxt. Talmudicos Magi-
stros, qui in diversa sunt sententiâ,
arguit quidem illud aliquam fuis-
se de ista quæstione inter Docto-
res ipsos disceptationem , & dis-
fensionem ; at non infringit vim
argumenti nostri à veterum Ju-
dæorum auctoritate & testimonio
ducti. In hac nimirum causa alio-
rum dissentientium auctoritas ,
non magni apud Christianos de-
bet esse ponderis atque momenti,
propter eam , quam supra attuli ,
initiò , rationem. Invidiâ nempe
& odio Christianorum & Samari-
tanorum , ac nimio præpostero-
que Gentis suæ studio moti de-
scendisse in aliam , non improba-
biliter videntur , uti hoc illis sol-
lemnne est , in iis quæ ipsorum su-
perstitutionem , & vanam gentis suæ

B 5 glo-

34 DE LITERIS EBR.

gloriam atque jactantiam spectant.
Non enim contenti sunt homines illi , ex omnibus naturaliter innato φιλωπίας vitio , eximiis & singularibus , maximēque præcelentibus & veris , quibus populus ille supra omnes reliquas totius terrarum Orbis gentes jurè gloria- ri potest , prærogativis , quasque illis Apostolus Paulus , ipse Ebræus ex Ebreis concedit , ultiroque agnoscit , Rom. 9. quod eorum nimirum sint ai Διδάκτορες , και οι νομοθεοί , και οι λαζαρεῖα , και οι επαγγελίας , και οι γόρδεοίας , και οι δόξαις , και οι πατέρες , εἰς τῶν καὶ ἐστὸν οἱ Χριστὸι οἱ μεγάλοι , οἱ ὑπὲρ πάντων θεοί οἱ λογοτάτοις . quā gloriā nulla major dari potest , quæque si cum vera in Christum illum , qui ex ipsis ortus est , fide conjuncta esset , reliquas omnes Gentes proculdubio longissimo superaret intervallo ; ex Judæis enim , (teste ipso Christo) est Salius : verūm omnem illam verissimam gloriam incredulitate & in Chri-

Christum impietate fœdum in modum contaminarunt.

His, inquam, verissimis non contenti Prærogativis, & laudibus, quibus gaudere possent, alias falsas, leves, fuitiles & non raro ridiculas querunt, jactant atque consequantur, quibus se magnificè invehunt atque ostentant. Non satis illis est Abrahamum, patrem fidelium, amicum Dei dilectum, ab eo singulariter dilectum, quocum & posterius ejus fædus pangeret, habere Gentis suæ primum & longè nobilissimum Authorem; multa insuper inepta, falsa, ridicula, de eo, deque Isaaco, Jacobo, & 12. ejus filiis, Majoribus suis, pro ingenio longè fabulosissimo, comminiscuntur, sine ullo scripturæ divinæ (ex qua sola totam Gentis suæ originem & historiam petere possunt) testimonio.

Non satis est illis Mosen, divi-
B 6 nissi-

36 DE LITERIS EBR.

nissimum hominem, habere Gentis suæ servitute Ægyptiacâ, glorioſſimum liberatorem, longeque sanctissimum Legiflatorem, ni multa insuper de eo falsa, absurdâ, insulsa, ridicula, puerilia (præter & contra sacram ab ipſo conſcriptam historiam) de ejus nativitate, vitâ, factis, & obitu, fabulentur ineptissimè. Uti videre eſt in insulſiſſimo, qui de Vita & morte Moſis ab ineptiſſimo & fabuloſiſſimo quodam Judæo aliquando conſcriptus eſt, libro. Non ſatis illis eſt, quod Deus mira & ſtupenda plane cum pompa de cœlo in monte Sinai, ut Legem iſpis daret, deſcendit. ni præterea sacram illam Historiam ab ipſo Moſe *ἀντίτη* deſcriptam, ineptiſſimiſ, de cerebro ſuo conſictis, fabulis foediſſimè inquinent; uti ex eodem illo insulſiſſimo scripto videre eſt. Non ſatis illis eſt, quod Deus legem Partibus eorum dederit sacrâ illâ lingua.

guâ, quo Adam, totumque genus humanum, ad exstructam usq; turrim Babyloniam usus est; Volunt præterea eam inde ad se, usque hodie, perpetuâ per Heber à Noacho ad Abrahamum serie esse derivatam, cum ex Historia sacra potius constet, Abrahamum cum primum Aramaâ sive Chaldaicâ ueteretur, istam à Chananaëis, (quibus erat vernacula) didicisse, atque inde ad posteros transmissile.

Non satis illis est, Legem (quomodo eam habent in libris Mosis scripto consignatam) à Deo ἐγένετο accepisse; Volunt præterea οὐκέπειται nescio quam, per πατερων αρχότου traditionem & Cabbalam, serie non interruptâ, à Mose ad se esse derivatam; cum longè maximâ ex parte nihil aliud ca sit, quam otiosorum hominum, & recentiorum quorundam Doctorum suorum vana commenta, & futilia, inuti-

38 DE LITERIS EBR.

liaque, atque ineptissima sæpè si-
gmenta.

Non satis illis est, Legis illius
epitomen, Dei ipsius digito tabu-
lis lapideis, ad perpetuam rei me-
moriā, fuisse insculptam, totam-
que a deo Legem à Mose, cæteraque
Dei oracula à Prophetis, literis esse
descripta, ac scripto in sacris codi-
cibus esse consignata. Volunt præ-
terea totidem literis, atque Vocali-
um & accentuum punctis, & api-
culis, quibus hodie eorum libri
scripti & distincti sunt, à Mose &
Prophetis descriptos esse sacros i-
psorum libros: cum planum sit (&
à nobis in Critica nostra sacrâ de-
monstratum) infinitas à Mosis &
Prophetarum tempore irrepissime in
sacros V. T. Codices varias lectio-
nes, quoad literas, & voces inte-
gras, sitque a deo etiam manifestū,
& à nobis olim in Arcano nostro
Punctuationis ostensum, hodiernas
istas Vocalium & accentuum no-
tas

tas atque figuræ, non nisi quin-
gentis post Christum natum an-
nis, à Doctoribus quibusdam eo-
rum Tiberiensibus Masorethis es-
se sacris literis additas.

Denique, non satis illis est,
facros libros habere ab Esdra,
post captivitatem Babyloniam,
Assyriaco isto, quo hodie utun-
tur, charactere descriptos; Vo-
lunt præterea istum eundem esse,
quo Deus ipse Decalogum tabu-
lis lapideis proprio digito inscul-
psit, & quo Moses totam Legem
in autographo Codice & authen-
tico exemplari descripsit: quod
quām sit à verisimilitudine alien-
num, putamus hac nostra Diatri-
bâ planum fore, atque ex parte
jam ostensum est. Cùm hoc itaque
sint Judæi homines (pro inna-
ta Gentis suæ vanitate, levitate,
& jactantiâ) ingenio, ut ad ve-
ras suas laudes & gentis gloriam
atque prærogatiyas, aliquid sim-
plici-

40 DE LITERIS EBR.

pliciter præterea assuant falsum atque commentitium; quis non meritò suspicetur, id hac in re à Talmudicis, quos Buxt. laudat & proficitat, Doctoribus factum esse, quum volunt Charakterem istum hodiernum eum esse, quem Deus Tabulis lapideis insculpsit. Nec alia de causa ab aliis popularibus & collegis suis hac in parte, dissentire videntur, quam quia turpe & parum Genti suæ honorificum esse putant id concedere, quod alii magis ingenui, veritatis manifestæ vi adacti, ultrò & sincerè agnoscunt. Quare, et si nihil aliud esset quam nuda Doctorum illorum inter se dissentientium Auctoritas & Testimonium, utris quæso potius in ista pugna & disceptatione credendum videtur, Judæo affirmanti, an verò neganti? Mirum ne cuique videri potest, si Judæus ex innata Gentis φιλαντίᾳ & vanâ gloriâ, id neget quod putat esse Genti suæ

suæ esse probrosum atque contumeliosum; id vero affirmet, & pro certo venditet, atque securè mentiatur, quod putat esse sibi & suis gloriosum? Potius itaque eorum debet esse Testimonium Judæorum qui affirmant, quam qui negant, *Antiquas Ebraicas literas esse eas, quibus hodie utuntur Samaritani.* Imò vel unius Judæi id affirmantis testimonium, non apud Christianos modò, verùm etiam apud ipsos Judæos (nisi planè iniqui essent, & nimio sui amore occæcati) majoris debet esse pondoris atque momenti, quam centum aliorum illud negantium. Quanquam in hac causa non usque adeò dispar est, Talmudicorum testium affirmantium numerus. Nam duos saltem profert ipse Buxtorfius, Mar Zutram & Rab. Josen, quibus si duos Hieronymi Præceptores addas (quidni autem addantur, cùm istis contemporanei & maxi-

42 DE LITERIS EBR.

mæ apud suos authoritatis fuerint) quatuor erunt qui pro nobis causam dicent. Non multò plures pro se Buxt. è Talmude profert Testes. Nam recentiores, hodiernosque Judæos cur in ista causa non morer, suprà dictum est. Verùm pro numero pugnat Buxt. eumque urget, & in re dubia vult ex decisionibus Talmudicis controversiam decidi debere ex plurium numero testium suffragiis. At frustra. Non enim semper major numerus testium in omni re dubia debet prævalere, ponderantur interdum, non numerantur, suffragia, & testium dicta. Habetur sæpè ratio qualitatis Testium, quorum, et si pauciores numero, Authoritas tamen potior non raro habetur, ob insitas qualitates, quæ testimoniū reddere possunt magis vel minus suspectum. Habetur & ratio rei ipsius, de qua testantur, vel judicium ferunt, quæ sæpè ejusmodi

modi est, ut de ea testimonium
in his magis, quam in illis, grave
sit atque momentosum. Id quod
in hoc Argumento longè est ma-
nifestissimum. Testimonium nem-
pe de se, deque re sua, & in
causa propria, in suum utile,
commodum, decus, & gloriam,
dicenti, aut aliquid sibi arroga-
ti, non facile creditur. Illi potius
creditur, qui in se testimonium
dicit, qui negat rem aliquam su-
am esse, qui eam alteri sibi af-
ferenti, ultiro, nec invitus con-
cedit.

Quæritur inter Judæos & Sa-
maritanos, an scriptura, quâ utun-
tur hodie Samaritani, sit vetus E-
bræa; & an eâ tabulæ Mosaicæ legis
à Deo fuerint sculptæ, Mosisque
ἀντίχειας Legis codex descriptus sit?
Negant hoc nonnulli Talmudici
Doctores; affirmat alii numero (uti
vult Buxtorfius) pauciores. Utris
potius credendum sit, difficile non
est

44 DE LITERIS EBR.

est divinare. Sanè si quos, pro se producit testes Buxtorfius, à judice interrogati responderent, sancte-que dejerarent, vias esse sibi tabulas lapideas, Mosisque *αυτόρησαφον*, eaque affirmarent fuisse Assyrio charactere, seu hodierno Judæo, non Samaritano, scripta. Mar Zutra autem & R. Jose negarent tan-tum vias sibi esse tabulas illas, Mo-sisque codicem, ac proinde se ne-scire, quo fuerint illa descripta cha-ractere; certè illis fides aliqua ha-benda esset, quamdiu nihil suppe-teret quo falsi revinci possent; ne-que sic Mar Zutra repugnaret illis, quos pro se adfert Buxtorfius. qui enim negat se id vidisse, quod aliis affirmat se vidisse, eo non in-fringit, aut falsi arguit illius testi-monium. Verùm Buxtorfii testes non assertunt sibi esse vias Mosis tabulas & *αυτόρησαφον*, affirmant tan-tum videri sibi ea fuisse Assyrio charactere scripta, quod cùm nec

αυτο-

et *τονία* ipsa , nec ullis aliis argumentis probent, sed simpliciter affirmant, non est ideo eorum simplici affirmationi potius credendum , quod numero plures sunt; quia res ejusmodi potest esse, ut ad eam affirmandam contra veritatem & moveri, & induci potuerint; nimirum rem illam ad gentis suæ gloriam , decus & honorem pertinere putarunt , idéoque in eam magis propenderunt partem, ut sic sentirent, sicutque scriberent. Contra qui negant , non aliâ videntur adduci debuisse aut potuisse ratione , quam quod manifestâ vi veritatis cogerentur sic pronunciare.

Sic evertitur à testimonio & auctoritate ductum Buxtorfi argumentum , nulliusque ponderis apud nos esse debere evincitur ; nostrum contra ex contrario testimonio & auctoritate ductum stabilitur. Vincat sanè apud hodiernos Judæos (qui cæcā du-

46 DE LITERIS EBR.

ducuntur erga doctores suos obedientiâ, merâque eorum auctoritate) numero suffragiorum & testium Talmudicorum ea, quam tueritur Buxtorfius, sententia; at certè apud Christianos, æquosque omnes judices, potior erit in hac causa authoritas paucorum inter eos negantium, quam multorum affirmantium, *Mosis tabulas hodierno Iudaico charactere fuisse descriptas*, quamquam (uti supra jam à me notatum est) Hieronymi dictum satis arguit publicam & constantem cā in re, totius gentis Judaicæ, non verò unius aut alterius duntaxat Doctoris, sententiam: non enim de re inter eos incerta & dubiâ, quæque unius & alterius tantùm suffragio niteretur, dixisset, *Certum est*. Non sunt antiquiores, aut majoris à nobis censeri debent auctoritatis, quos pro se profert Buxtorfius, testes, Doctores Talmudici, quam sunt Mar Zutra &

R. Jo-

R. Jose, aut verò duo Hieronymi magistri, Judæorum præcellentesissimi, eo tempore Rabbini atque doctores eximii. Nam ad R. Judam quod attinet, Misnæ authorem, quem testimoniū adducit Buxtorfius, observandum est 1. fieri posse, ut aliis sit quàm R. Juda Sanctus, qui Misnajoth dicitur composuisse, quasi verò non paſſim occurrant in Talmude plures eodem nomine Doctores & Rabbini. 2. Non esse testimonium illud ex ipsa Misna productum, quo ipſe R. Juda suam enunciet eā de re ſententiam, ſed hoc illi duntaxat tribui, & referri à Gemaricis quibusdam, & Talmudis Hiesolymitani Doctoribus, quaſi traditio quædam eſſet R. Judæ. Jam verò quis auſit certò affirmare ea omnia, quæ traditionis hujus vel illius Doctoris nomine à Talmudicis & Gemaricis Doctoribus jactantur, reyerâ esse Doctorum illorum
pla-

48 DE LITERIS EBR.

placita atque effata, cum multo verisimilius sit pleraque, quæ sub Traditionis nomine venditantur, esse somnia & commenta eorum, qui ista sub specioso illo titulo venditant: alioqui dicendum es-
set, omnia eorum somnia & men-
dacia esse traditionem Mosaïcam:
eò enim tandem omnia sua tra-
hunt & revocant, quasi sint *הַלְכָה לִמְשֹׁה מִשְׁנָה* traditio Mosis è monte Sinai.
& sanè, si hæc fuit ipsius R. Judæ
sententia & traditio, cur ipse eam
scripto non consignavit eo ipso
Misnæ loco, ad quem Doctores isti
eâ de re disputant atque contend-
unt inter se? Aut verò estne ve-
risimile, Mar Zutram dissensurum
fuisse à magistro suo R. Juda san-
cto, in cuius veluti verba jurarunt
omnes Doctores Talmudici: est
enim eorum omnium magister.
Deinde, etiamsi ostendi posset
R. Judam in eâ fuisse sententiâ
idem excipi adversus eum posset,
quod

quod modè diximus excipi posse
adversus Judæorum reliquorum
idem dicentium testimonium; es-
se nempe testimonium domesti-
cum, & in re atque causâ propriâ
latum. Verùm negat Buxtorfius
Mar Zutram & R. Josen dissentire
in rei sententia à reliquis, qui vo-
lunt Mosis tabulas & ἀντίγραφα co-
dicem fuisse hodierno Judaïco
charactere scripta, & distinctio-
ne ab hodiernis & recentioribus
Judæis bellè excogitatâ, totam i-
stam Talmudicorum scriptorum
dissensionem facili nullóque nego-
tio expedire & conciliare conatur:
quâ de re mox dicetur.

Hoc tantùm jam libet hīc re-
spondere. Dato, non concessò, Mar
Zutram & R. Josen non fuisse in
eâ sententiâ, quam illis tribuimus,
ac bellè illis cum reliquis Docto-
ribus Talmudicis convenire. At
certè idem de Hieronymo non est
dicturus, proindéque nec de duo-

C bus

50 DE LITERIS EBR.

bus ejus Magistris , à quibus procul dubio sententiam illam suam hausit. Itaque redibit quæstio; An in ista controversiâ, magis credendum sit Talmudicis scriptoribus affirmantibus, & testimonium profe & Gentis suæ gloriâ dicentibus: an verò duobus istis eximiis & præcellentibus Jūdæorum etiam Magistris & Doctoribus, rem, quæ aliàs sibi & Genti suæ honori & decori cedit , sibi non arrogantibus , aut vindicantibus , sed aliis, adeoque inimicis , ultrò & sponte concedentibus? Missâ itaque testimoniorum hoc in argumento auctoritate , quæ quanta utrimque esse possit, vel debeat, ex his hactenus planum fecisse putamus. Veniendum jam nobis ad rationes & argumenta , testimoniaque non verbalia , sed realia. Ex Siclis itaque, antiquis characteribus Samariticis inscriptis , qui etiamnum hodie in terra Israëlis effodiuntur,

pro-

D I A T R I B A . 51

probatur, characteres illos veteribus Judæis ante captivitatem Babyloniam fuisse in usu; siquidem Siclis illis ab alterâ parte inscribitur *Ierusalem sancta*, quo sanè titulo Samaritani urbem illam, quam exosam habebant, non ornâssent. Unde liquet, eos Siclos sub primo Templo, & quidem à Judæis, non à Samaritanis, fuisse cūfatos. Totum istud concedit Buxtorfius, nec diffitetur à Judæis, stante priore Templo, fuisse cūfatos ejusmodi Siclos. Sed negat, inde effici, Legis tabulas & Mosis ἀντόρχεαφοι fuisse literis ejusmodi descripta.

Nam fuit, inquit, § 64. olim Iudæis duplex character, sacer nimirum & profanus; atque hoc posteriore, communī scilicet, seu profano, signatos fuisse Siclos illos, qui character hactenus communis fuit Iudæis & Samaritanis: unde non negatur, Siclos illos tempore primi Templi cūfatos

C 2 fuisse.

52 DE LITERIS EBR.

fuisse. & §. 43. Ebræi ipsi hic respondeant, inquit, Ajunt illi duplicem Iudeos olim habuisse scripturam, sacram & profanam; vel externam, & internam; vel publicam, seu communem, & privatam vel singularem, prout appellare libuerit. Illâ fuisse scriptas à Deo tabulas Legis, librum item illum Legis à Mose, qui in Arca, vel ad latus Arcae, fuit reconditus, atque repositus. Et hanc scripturam eam fuisse, quæ hodieque etiam in usu, & אשורית Assyriaca appellatur. Hac (nempe communia) scripta fuisse exemplaria reliqua Legis, quæ privati quilibet sibi in suum & suorum usum scribebant. Tum etiam in communi usu, in negotiis civilibus quibuslibet, commerciis, contractibus, monetis, &c. fuisse adhibitam. & hanc appellat כתב עברית scripturam Ebraicam, transfluvialem, quam volunt eandem esse cum Samaritanâ. Hæc est summa responsionis, quâ & argumen-
ti hujus vim declinare, & testimoni-
ii suprà adducti Mar Zutræ & R.

Jose

Jose pondus elidere se posse sperat
Buxtorfius , & quâ totam illam
Talmudicorum Doctorum pu-
gnam & dissensionem in speciem
tantùm , uti arbitratur , pugnan-
tium , tollere , atque facili negotio
dissolvere , & conciliare , conatur.
Ait enim [§ 43] quæstionem & con-
troversiam inter illos Doctores non fui-
se de charâctere sacro , quo Lex in Ta-
bulis à Deo fuit exarata , aut qui in
authentico Legis codice à Mose scripto
exstabat , qui in Arcâ fæderis asservatus
fuit: sed de Lege , quæ Israëlitis in com-
munem usum data fuit , id scripturâ E-
bræâ , vulgari , & communis factum esse
concedunt. & quod dicitur , Ezræ
tempore Iudeis Legem datam esse scri-
pturâ Assyriacâ , id interpretantur de
concessione , & permissione , vel etiam
mandato , quod Ezra Iudeis dedit , ut
in posterum non amplius scripturâ pro-
fanâ , sed sacrâ , uterentur.

Sanè , si alicunde nobis consta-
ret de duplice ejusmodi Ebræo-

C 3 rum

54 DE LITERIS EBR.

rum scripturâ , res tota confecta videri posset, lisque composita. At ea afferitur duntaxat, & simpliciter affirmatur, & quidem ab hodiernis ac recentioribus Judæis, quibus grave est admodum Samaritanis hanc gloriam concedere, quod usurpent veterem suam scripturam: quique propterea omnem movent lapidem, ut se ab istâ Talmudicorum doctorum dissensione expediant; at nullâ ratione aut argumento adstruitur, confirmaturve. Satis non est distingui culam, quæ nullo subnixa sit fundamento, comminisci: hoc enim est rimam, qua elabarit, quæ rere; non verò solidè ad objecta respondere. Sed quia respondenti, ut se ab objectis tueatur, satis esse videtur, si id respondeat quod speciem habet aliquam, neque potest facile convinci falsi. Age videamus, quam habeat veri speciem hæc de dupli charactere

apud

apud veteres Judæos , exceptio.
Primum igitur , vel nullus fuit
omnino scripturæ illius , quam
sacram vocant , extra lapideas Le-
gis tabulas & ἀντιχείρω Mosis co-
dicem , usus ; vel aliquis fuit , sed
rarus. Si nullus omnino fuit ex-
tra illum codicem & tabulas ,
fuit igitur character ille toti gen-
ti & populo illi ignotus pen-
tūs ; in Sacrario enim in , vel pro-
pe , ipsam Arcam reposita ac re-
condita erant tum tabule , tum Mo-
sis codex , quò nemini licebat in-
gredi , nisi soli summo Sacerdo-
ti ; idque semel duntaxat in anno ,
festo propitiationum , quum san-
guinem sacrificii inferebat in Sa-
crarium , ad expianda populi pec-
cata : quo temporis spatio , ac
penè momento , non vacabat illi
tabulas & codicem illum oculis
perlustrare ; siquidem adspersione
sanguinis factâ , & suffitu coram
Arca peracto , mox inde excedebat .

C 4 Jam

56 DE LITERIS EBR.

Jam quero, cui bono, cui usu, in quem finem, Tabulas & codicem illum eo descripsisset Moses charactere, qui mox futurus esset toti illi populo penitus ignotus. Vulgo volunt, tabulas & codicem illum *εν τόχαφον* isthic esse reposita, ut, si forte de lectione oriretur aliqua controversia, eò recurri posset, ac de illo codice lis componi. sed si eo charactere scriptus fuit, cuius nullus omnino extra illum codicem usus esset, consuli non potuit; quia legi non potuit.

Deinde, Judæi ex Cabballistarum suorum mente, & sententiâ, putant in hodierno sacrorum Bibliorum charactere Judaïco (quem sacrum esse volunt, & quo descriptus fuit Mosis codex) infinita latere mysteria in literarum ipsarum majuscularum, minuscularum, formâ, figurâ, ductibus, inversione, suspensione, apicibus etiam, sive spiculis aut corollis, quibus literarum capitata

ta in scriptura hodiernâ voluminis
sui sacri Legis armantur vel or-
mantur , ita ut fingant, R. Akibam
tam horum peritum fuisse, ut om-
nia in singulis illis apicibus delite-
scentia mysteria calluerit , וְלֹכֶד יְמִינֵי de singulis illis apicibus commen-
tarios scribere potuerit. Unde e-
tiam Buxtorfius argumentum ne-
tit pro antiquitate illius charac-
teris, quasi à Deo & Mose sit, quia la-
tentia in eo mysteria privatim sa-
pientibus per Cabbalam tradiderit.

Sed , si nullus omnino fuit scri-
pturæ illius extra tabulas & Mosis
autographū usus, quæ perpetuò in
Sacrario reposita jacebant; quæ po-
tuit esse ulla mysteriorum ejusmo-
di scientia , cognitio , aut traditio,
quæ ex ignoto prorsus , & planè
inviso , charactere & codice peti-
tur. Necesse est inutilem planè, imò
nullam omnino , fuisse mysterio-
rum illorum inter Judæos, ad Ez-
rae usque tempora , cognitionem,

C 5 qui

58 DE LITERIS EBR.

qui ea primus hominibus aperuerit, unà cum scripturâ illâ sacrâ, quam tum demum publicam fecit, cùm antea occulta penitus, & ignota (ex eorum hypothesi) prorsus fuisset. Jam verò cui bono, tot ac tanta mysteria, tam diu, per tot secula, tenuisse in Sacrario illo, unà cum sacrâ istâ scripturâ, occulta penitus, ac veluti sepulta? An indigni fuerunt, qui tum vixerent, Judæi cognitione illorum mysteriorum? An illi soli digni, qui Ezræ ætatem secuti sunt? Unde planum fit, aniles esse fabulas, quæ illi de mysteriis in sacro illo charactere delitescentibus somniant, atque inaniter crepant; & futile planè esse argumentum, quod inde, ad adstruendam hodierni istius characteris, ab usque Mosis ætate, antiquitatem, petitur.

Si aliquis fuit, extra Legis tabulas, & Mosis codicem *αὐτοχεφόν*, characteris illius sacri usus, sed rarus

rus. quæritur, apud vel inter quos,
& quibus in rebus, usus illius fue-
rit? Non in profanis rebus & com-
munibus, commerciis, puta, con-
tractibus, monetis, &c. facer enim
fuit. Ergo in sacris duntaxat, &
inter sacros, h.e. magnos sapientes
& Doctores Legis duntaxat. At
quid sacrum magis, quam Legis
codex, & sacra Dei per Prophetas
eloquia? Attamen (ex eorum, ad-
versus quos dispiuto, hypothesi) ne
Legis quidem & prophetarum co-
dices, qui vulgi manibus tereban-
tur, fuerunt sacro illo charactere
exarati, solus Mosis ἀυτογενός &
ipsæ Tabule lapideæ eo fuerunt de-
scriptæ. Quæro autem, licueritne
tum, an verò non licuerit omnino,
eo scripturæ genere uti in describē-
dis vulgaribus Legis & Prophetarum
codicibus? An Moses id prohi-
buerit, atque interdicto sanciverit;
nec ne? Si non licuit, si interdictum
fuit, queritur interdicti illius causa;

C 6 nam

60 DE LITERIS EBR.

nam sine causâ prohibitum illud
fuisse, non sit verisimile. An ergo
ideo fuit interdictum, ne sacer ille
character vulgi manibus profana-
retur? sed an sacratior fuit ille cha-
racter, quâm ipsa Dei sacra elo-
quia, & mysteria in lege revelata;
si ista voluit vulgi manibus teri,
atque evolvi, omnibus esse nota
atque aperta, si non veritus est, ne
ista profani vulgi manibus profa-
narentur, putabimus eum noluisse
literarum ductus atque figuram
eidein vulgo esse conspicuos, &
eorum visu atque oculis indignos;
aut verò metuisse, ne manuum e-
jus contrectatione profanarentur,
aut sordidarentur? quasi verò mul-
tò major esset in ipsis literarum du-
ctibus, quâm in rebus per eos si-
gnificatis sanctitas atque dignitas?
Apage tam absurdam sententiam
& homine Christiano tam indi-
gnam cogitationem, meréque Ju-
daïcam, adeoque impiam supersti-
tio-

tionem. Si non licuit in vulgaribus Legis & Prophetarum codicibus eo uti charactere; in quibus ergo licuit? an in Phylacteriis, amuletis, & ^{נִנְשׁוֹן} aliisque ejusmodi similibus Judæorum nugamentis? Sed an major est harum nugarum, quam sacri ipsius Legis codicis sanctitas, ut illis potius, quam sacro isto charactere uti licuerit? Sanè ex Judæorum hodiernorum mente & sententiâ longè major est voluminis Legis, quod in singulis synagogis adservatur, quam reliquorum vulgarium legis codicum, qui hominum manibus teruntur, & major codicum Legis quam Prophetarum sanctitas, & major ^{תְּפִילָה} ^{תְּפִילָה} Tephillin, atque ^{מִזְוְתָה} ^{מִזְוְתָה} sanctitas, quam reliquorum scriptorum. Sed mera est etiam superstitione illa Judaica, homine Christiano prorsus indigna.

Si licuit codices etiam sacros, sed communes vulgi manibus tenuendos

62 DE LITERIS EBR.

rendos sacro isto charactere describere. Cur factum non fuit? qui factum ut à Mose ad Ezram usque & Danielem toti Israëli ignotus fuerit sacer ille character, in ipsa demum captivitate Babylonica, ab istis duobus manifestatus? Quid? An Eleazar, Phineas, Aaronis filii, Eli, Samuel, Tsadoc, Abiathar, summi Sacerdotes sub Davidis & Salomonis imperio, rebus Judæis tum maximè florentibus, tam incuriosi, tam negligentes, tam somnolenti fuerunt, ut nullum Legis codicem sacro isto charactere (si id licuit) describi curaverint? maximè, si tot ac tanta in eo latent (uti volunt Judæi Cabbalistæ) mysteria, quæ alioqui delituerunt planè ignota. Si descripti sunt, cur non ex istis alii? quando id interdictum non fuit. An ipsi Prophetæ tam fuerunt etiam incuriosi, ut nullum Legis codicem curaverint sacro illo charactere describi,

scribi ; vel tam timidi (ne superstitiones dicam) ut sacra etiam sua oracula non ausi sint sacro isto charactere describere ? An etiam Esaiæ & Jeremiæ ignotus fuit sacer ille character? Certè si aliquis fuit ejus usus inter Sapientes & Gentis illius Doctores ; non fuit Prophetis istis ignotus, atque occultus . Cur igitur eo non sunt usi in propriis libris atque oraculis scripto consignandis ? Si eo usi sunt ; non igitur primi Daniel & Ezras eum populo propalaverunt, atque è tenebris eduxerunt.

Ac frustra est, planèque futile Rabbi Judah , cum sua traditio-
ne , quum ait ; *Datam quidem esse intio Legem בכתבה charactere isto* (sa-
cro nempe , & hodierno) *verum ubi peccaverunt* , נחפלוּם לרוּעַ *conversa est ipsi in fracturam* ; quum verò ad se redierunt , redditam tum illis esse . Omitto variam & incertam vocis illius ψυχή , quæ à variis af-
fertur ,

64 DE LITERIS EBR.

fertur , interpretationem. Quicquid sit, vel significare voluit phrasī illā , intercidisse penitus inter Judæos , propter eorum peccata, ante captivitatem Babylonicam, libros omnes charactere illo sacro scriptos; vel nihil dicit. Nam si manferunt nihilominus libri charactere illo sacro scripti , neque omnes interciderunt; fuit inter eos aliquis scripturæ illius usus in libris sacris vulgaribus ; atque sic ruit eorum distinctio de charactere sacro & communi. Si omnes omnino propter eorum peccata interciderunt; Ergo , antequam peccarent , cùm nondum intercidissent, plures fuerant sacro illo charactere libri scripti ; & sic rursus concidit distinctio characteris sacri , & communis. Deinde, ubi ponet ille tempus tūm peccati Israëlitarum , tum intercisionis librorum sacro charactere conscriptorum? An in Templi per Nabuchodonosorem flagra-

flagratione, quum Arca, & Tabulae, & Mosis ἀντόχειαφος, quæ vel in Arca vel prope Arcam erant, perierunt? ita ut hoc velit R. ille Juda, peccatis Judæorum factum esse, ut tandem Templum, Arca & quæ juxta Arcam erant, Tabulae fæderis, & Mosis codex, in quibus solis exstebat sacra illa scriptura, perierint, mox verò per eorum pœnitentiam in captivitate Babylonicâ actam, restitutam fuisse ipsis scripturam illam sacram, per Danielem & Ezram. Sed sic primò eodem captivitatis tempore simul & intercidit, & restituta illis fuit, scriptura ista sacra; quod non videtur convenire cum illis R. Judæ verbis, quæ innuunt, distincta esse tempora intercisionis & restitutionis: 2. redeunt absurdæ, & incommoda, quæ suprà modò deduximus ex illâ sententiâ, quæ statuit nullibi existisse scripturam illam, nisi in Tabulis & ἀντόχειαφῳ Mosis codice. Deinde,

66 DE LITERIS EBR.

inde, si unà cum Templo, & Arcâ, perierunt Tabulæ & Mosis codex ἀντόχεαφος: Unde Daniel & Ezra sacram illam scripturam eruerunt? unde fuit ipsis cognita? neque enim, stante Templo, licuit ipsis Sacrarium ingredi, & Tabulas atque codicem illum Mosis contare, inspicere, scrutari, evolvere.

Confugiunt hîc aliqui ad manum illam, quæ in convivio Bel-schatzaris descriptsit in pariete *Mene, Mene, &c.* Dan. 5, 5. quam scripturam volunt fuisse sacram illam, qua Tabulæ & Mosis codex fuerunt scripta. Verùm unde istud probabunt? An quia Chaldæi, & harioli atq; divini, non potuerunt eam legere, solus Dan. id potuit? At primum dato, scripturam illam fuisse sacram Tabularum & codicis Mosis scripturam, Dan. non potuisset tamen ex se, & per se, sine divina revelatione, eam legere, si scriptura illa nullibi exstabat quàm in Tabulis & cod.

cod. ullo, ut id jam supponitur; imò potuissent harioli Babylonenses o- perâ Diaboli eam legere; Diabolo n. proculdubio non fuit ignota scri- ptura Tabb. & codicis Mosaïci. Ita- que verisimilius est novam fuisse, & eò usq; omnib. incognitam, ab An- gelo ex tempore excogitatam scri- pturā, ad quā ideo legendā Danieli opus fuit divinā revelatione. Dein- de non consentiunt de illa Angeli scripturā Dd. Talmudici, (uti ipse observat Buxt.) Sunt enim qui vo- lunt, scriptū illud fuisse per Gema- triam; alii per אַתְבָשׁ; alii alio modo.

Si dicant, etiam ante captivitatem Babyl. intercidisse libros sacro illo charactere scriptos; sequitur, scri- pturam illam sacram alibi extitisse quām in Tabulis & Mosis codice: nam ista non prius extiterunt, quām cùm Templum à Nabuchodon. est eversum. Ruit itaque rur- us distinctio illa characteris sacri, & communis. Itaque frustra est R.
ille

ille Juda cum suâ characteris illius
sacri conversione γρωτόν.

Deinde, libens quæsierim à magistris illis Rabbinicis, qui duplum scripturam istam commenti sunt, *An existiment, scripturam illam sacram fuisse inter Iudeos, seu Israëlitas, usurpatam ante datam à Deo in monte Sinai Legem; an verò tum primum fuerit à Deo hominibus proposita, atque in orbem terrarum invecta?* Si prius illud dicant, quæritur rufus; quis fuerit ejus inter Israëlitas usus, an sacer & singularis; an verò communis, profanus, & vulgaris? Si communis, & profanus; cur à Deo potius, quam alter, electus est, ut esset deinceps sacer? Si sacer jam ante a fuit; quæritur, quā in re potuerit usus ejus esse ante Legem datam sacer? An fuerunt inter Israëlitas ante Mosis Legem libri ulli sacri? Unde id nobis probabunt? An ex mendacibus & futilibus suis traditionibus? *Credat Iudæus Apella; non ego.*

Si

D 1

Si dicant,
primum or
gum lex ir
Mosi data;
quodam ch
cuius nullus
mille quin
solutam
captivitate
fuit, aut po
Tabule &
ctere scripta
quidem libr
licuit; ut v
menti istius
potuisse i
incognitum
existit, p
rio (quod n
sus, nemini
Tum, quid
cogito cha
llas & aving
in eum fine
vabantur,

D I A T R I B A. 69

Si dicant , scripturam illam tum
primùm orbi terrarum innotuisse,
quum lex in monte Sinai à Deo fuit
Mosi data ; quid opus fuit novo
quodam charactere eam scribere,
cujus nullus erat futurus usus , nisi
mille quingentis post annis , post
solutam nimirum Babylonicam
captivitatem ? Nullus nempe ante
fuit, aut potuit esse, ejus usus, si sole
Tabulæ & Mosis codex eo chara-
ctere scripta fuerunt, si ne reliquis
quidem libros sacros eo describere
licuit : uti volunt magistri , com-
menti istius auctores . Quis ergo
potuit esse usus characteris novi &
incogniti , qui , ex quo primùm
existit , perpetuò mansit in Sacra-
rio (quò nemo penetrabat) inclu-
sus , nemini visus , nemini notus ?
Tum , quid opus fuit novo & in-
cognito charactere scribi Tabulas
llas & *αντίγραφον* Mosis codicem , si
n eum finem in Sacrario illa asser-
abantur , ut tum consulerentur ,
ubi

70 DE LITERIS EBR.

ubi controversia aliqua de variâ lectione, vel codicum vulgarium corruptione moveretur. Sanè, ad hoc debuerunt illa omnibus potius noto & vulgari charactere scribi, ne quis excipere posset lectionem, quæ ex illo codice deprometur, confictam esse.

Nam si quis erat usque adeò impudens, & perficitæ frontis, ut falsi & corruptionis argueret lectionem vulgarium codicū, quam summus sacerdos probam esse asserbat, procul dubio non dubitasset excipere eundem comminisci pro animi arbitrio lectionem ex codice Mosis depromtam, cuius ipse solus conscius esse potuit.

Sed age, duplicitis illius characteris appellationem exutiamus, atque inde commenti illius Judaici futileissimi vanitatem revincamus. Sacrum characterem Sacrario conclusum dictum esse volunt אֲשֶׁר, עַבְרִי communem vero & vulgarem.

De

D I A T R I B A. 71

De priore primū dicamus. Quætur : An sic dictus fuerit ipsius Mosis; an verò Ezra duntaxat tempore, quum illius usum voluit omnibus Judæis esse communem ? Si prius dicant ; quæritur , cur sic sit dictus, An quia *Affyrius* fuit; an verò (uti R. Juda hariolatur) quia scriptura illa fuit *נָשָׁרְתָה beatificata* . Prius illud dici non potest. Cur enim vel à Mose , vel ab Israëlitis, dictus tum fuisset character ille *Affyrius* , maximè si tum primū, quum lex data fuit , à Deo ipso in lucem proditus fuit. Sed etsi jam anteā inter Israëlitas in usu esset, cur *Affyrius* ab ipsis dictus esset ? An quia ex Affyriâ primū prodierat , & ad eos venerat ? Quando verò , & à quo ? Non à Mose ipso , qui nunquam in Affyriam profectus esse legitur. An ab Affyriis ad Ægyptios , & ab istis ad Israëlitas defluxerat ? At unde nobis istud exsculpent ? Annon Ægyptii Affy-

72 DE LITERIS EBR.

Affyrios sapientiâ æquarunt , aut verò etiam superarunt ? Tam illis, quàm istis , literarum inventum adscribi potest ; & quamvis ab Affyriis primum emanasset literarum inventum , non sit tamen propterea admodum verisimile , Ægyptios, qui sapientiæ & rerum scientiæ gloriâ non minùs quàm Affyrii tumebant , voluisse iisdem literarum ductibus & charactere uti, cùm possent alios comminisci, proprieisque sibi facere.

An igitur Affyriaca fuit ab Israëlitis dicta scriptura illa , quia ab Abrahamo Judaicæ gentis auctore, ex Ure Chaldæorum secum fuit in Chananæam delata , posterisque suis tradita ; uti censet (referente Buxtorfio §. 63.) R. Gedalia in schalscheleth hacabbalah. Sanè si Abraham ex Ure Chaldæorum secum literarum inventum & characteres in Chananæam detulit, eam potius attulit , quæ *תַּבְרִית* dicitur;

com-

communem nimirum & vulgarem illam, quâ posteros ejus deinceps usos esse volunt. Nam utramque ab Assyriis accepisse, non est verisimile; cur enim una potius quam altera, Assyriaca fuisset dicta, si ultraque ab Assyriis fuit accepta? Imò, cur non potius Chaldaica fuit dicta, siquidem ex Ure Chaldæorum, non ex Assyriâ, dicitur fuuisse profectus; nec legitur unquam fuuisse in Assyriâ, quæ etsi non longè à Chaldæâ fuerit dissita, & Chaldaea Assyriorum Regi (uti videtur) paruerit tum temporis, potuit tamen Abraham, in alienam terram delatus, scripturam illam, quam in patria didicerat, patriæ vindicare, eamque de Patriæ, non de Assyriæ nomine in Chananæa appellare, sine magna cujusquam injuriâ. Imò, cur non potius ab Abrahami posteris dicta est Abrahamicæ, cum eam ab ipso acceperint, Chananæis ipsis tum temporis i-

D gno-

74 DE LITERIS EBR.

gnotam , si modò ea ab Abraham ex Ure Chaldæorum primùm fuit in Chananaëam allata. An dicent , Chananaëos ab Assyriis eam accepisse, Ægyptios verò à Chananaëis, Israëlitas ab Ægyptiis; aut verò ab ipsis etiam Chananaëis , cum in eorum terrâ versarentur atque peregrinarentur ; à Chananaëis autem *Affyriacam* esse dictam , quia eam ab Assyriis primùm acceperant & didicerant. Sunt hæ longæ ambages , & gratis hæc omnia dicuntur , sine ullo authentico antiquitatis testimonio . Omnino igitur *Affyriaca* non fuit dicta hæc scriptura ab Israëlitis , Mosis tempore , aut verò ante ipsius Mosis tempora.

Tum etiam , quid opus fuit sive Abrahamo , sive etiam ipsi Mosi , duplii charactere ? An uterque habuit abscondita quædam mysteria , quæ noluit omnibus suis esse nota , quæque propterea voluerit ignoto

ignoto quodam & occulto chara-
ctere , paucis duntaxat μεμυκμένοις
cognito , scripto consignare ? Id
verò solet facere supersticio , falsa-
que religio, cuius mysteria (utpo-
te futilia & abominanda) si vul-
go proderentur, deriderentur, vel
essent execrationi , ea propter
occultantur, & paucis conscientiis, sa-
crum prius ad silentium adactis
(quod apud Græcos & Romanos
siebat) aperiuntur , ut ignaræ ple-
beculæ religio, quæ ejusmodi jactat
horrenda mysteria, venerationi ha-
beatur. At vera religio arcana &
mysteria sua non occultat , imò
vel maximè cupit ea propalari ,
quia per eorum cognitionem ho-
mines perducit ad salutem , nec
eò adduci poterunt sine illorum
cognitione. Itaque & frustra est
Buxtorfius , quum objicit , apud
Græcos & Ægyptios duplicem fuisse
ejusmodi characterem, *sacrum* &
profanum; & futilissimum est, atque

76 DE LITERIS EBR.

vanissimum Judæorum superstitionum commentum, qui Abrahamo affingunt librum יִצְחָק, in quo volunt grandia latere & recondita admodum mysteria; qui Mosen item volunt paucos quosdam sapientes docuisse Cabbalam, atque in ea admiranda revelasse mysteria, quæ noluerit vulgo esse nota. Nam quæ majora & sanctiora esse possunt religionis mysteria, quam ea quæ Deus in Mosis & Prophetarum libris voluit omnibus esse exposita & manifesta? Quam futile itaque est, & vanissimæ superstitionis plenum, dicere, Deum voluisse tabulas Legis & Mosis ἀντιτεαφον, peculiari quodam, & à vulgi cognitione remoto charactere describi. Nam quem in finem id voluisset? An ut plebem submoveret à lectione, & cognitione eorum quæ charactere illo erant consignata? Atqui hoc à Dei ingenio & naturâ planè alienum est; amat enim

enim sese & sua omnibus hominibus exhibere cognoscenda. Deinde si hoc voluisset, cur alio communis & vulgari charactere describi, in omnium usum, voluit eundem illum Mosis codicem? Quid igitur? An in ipsis literarum ductibus & charactere fuit singularis aliqua sanctitas, dignitas, & veneratio, cuius contuendae, & oculis usurpandae digni non fuerint homines ē vulgo? At verò meram id sapit & putidissimam Judaïcam superstitionem, suprà jam à nobis castigatam.

Non fuit itaque scriptura ista Mosis ipsius tempore dicta ab Israëlitis *Affyriaca*; nulla nempe causa idonea fuit, cur sic tum diceretur. Ergo postmodum sic dicta fuit. At quādo? An Judicum & Samuelis, an Davidis & Salomonis, aliorumque Judæ Regum tempore? At si Mosis tempore in usu aliquo fuit inter Israëlitas (licet sacro duntaxat illo,

D 3 & oc-

78 DE LITERIS EBR.

& occulto, quem illi volunt) nomen suum & propriam habuit appellationem. Cur illam igitur postmodum amisisset, novamque in eius locum assumisset?

An verisimile est, Samuelem, Davidem, Salomonem, pios Tribus Judæ Reges nescivisse, quon nomine Mosis tempore vocaretur sacra illa scriptura, passosque fuisse ut alio, & quidem peregrino, nomine appellaretur? Ac cur non potius *Sancta*, quam *Affyriaca* tam à Mose, quam ab Israëlitis dicta fuit, si usus ejus tam sacer, & à vulgo secretus, (uti volunt) fuit?

Omnino igitur *Affyriaca* inter Judæos tum demum dicta est, quum ab illis usurpari cœpit, Ezræ nimirum tempore, post solutam Captivitatem Babyloniam; quia reverâ Affyriorum & Chaldaeorum, seu Babyloniorum, propria erat, à quibus eam accepit Ezra

zras , & Judæis tradidit , uti vult Hieronymus loco supra citato. Atque hinc est , quod Talmudicus Doctor R. Jose dicit , eam esse di-
 etam אשורית Assyriacam עמהם שעה quia ascendit una cum ipsis ex Assyriâ , hoc est , cœperunt eam u-
 surpare , eâque uti Judæi , qum ex Assyriâ , sive ex Captivita-
 te Babylonica , ascenderunt , ut-
 pote qui isthic in Assyriâ , tam
 linguæ , tam scripturæ Assyrio-
 rum , seu Babyloniorum , assue-
 verant.

At (inquit Buxtorfius) nulla est in eo argumento consequentia , Lingua & scriptura Chaldaica facta est Iudæis in Captivitate familiaris . Ergo solutâ Captivitate scripturam suam deseruerunt , & Legem literis Chaldaicis , qui-
 bus in Captivitate assueverant , scribere voluerunt . Ego verò neque tum sic sum specialiter argumentatus , uti me argumentari jam facit Buxtor-
 fius , neque nunc sic argumentor.

D 4

Ego

80 DE LITERIS EBR.

Ego tum id tantum volui, Non
debere mirum cuiquam videri,
quod Hieronymus diceret, & à
Judaicis suis Doctoribus didicis-
set, Ezram literas Chaldaicas Ju-
dæis dedisse, iisque Legem Judæo-
rum descriptissimè; quia nimis in
Captivitate propriæ & vernaculæ
linguæ Ebraicæ penè erant obli-
ti, maximè verò vulgus, & Chal-
dæorum ut lingua, sic & character
familiaris ipsis evaserat. Non est,
puto, hæc ratiocinatio à veri specie
& similitudine admodum aliena.
Nec ego jam sic argumentor, ut
Buxtorfius facit me argumenta-
ri. Sed hoc est jam argumentum
meum: Non potuit ab Israëlitis
dici *Affyriaca*, nisi Captivitatis tem-
pore, aut post solutam Captivita-
tem; nam si ante Captivitatem, ad-
eoque ipso Mosis tempore, fuit
ab ipsis usurpata scriptura ista, alio
nomine procul dubio ab ipsis fuit
appellata. Ergo tum demum ab
ipsis

ipsis fuit usurpata, quum ab illis *Aſſyriaca* est dicta, tempore nimirum Captivitatis, vel paulo post solutam Captivitatem; nec aliā de causā dicta est tum *Aſſyriaca*, quām quia ab Aſſyriis, sive Chaldæis, eam acceperunt; & ideo acceperunt, quia lingua eorum facta fuerat i-pſis familiaris, & quasi vernacula.

At nulla est (inquit ibidem Buxtorfius) probabilitas, ipsos, linguæ familiaris causā, Legem & scripturam suam originalem atque authenticam prorsus deserere voluisse. Verum aliud est Legem & scripturam ipsam; aliud verò literarum ductus, & characterem, deserere. Sacrilegi, impii, profani, Apostatæ fuisset, si Legem ipsam & sacra Prophetarum scripta deseruissent Israëlitæ. At, fuitne tam grande scelus, tam inexpiable facinus, Legem & Prophetarum oracula alio charactere describere, quām qui antea solitus fuerat, cūm

D 5 novo

novo isto characteret tam integrè, & intemeratè, vel ad minimam quidē literulam usque, describi potuerint sacri illi codices, quàm quo antea à Mose & Prophetis descripti fuerant, quandoquidem Chaldæorum literæ Ebraicis ad amissim, quoad vim & potestatem, respondent, ita ut iisdem planè utraq; lingua literarum duobus tam commodè scribi possit, quàm in lingua Græca, Attica & Ionica, vel Dorica, & Æolica, dialectus iisdē possunt literarum figuris, eodē characteris genere scribi.

Sed, *an rem tam parvi momenti es-
se putamus*, (inquit Buxt. ibidem) li-
teras, quas Deus digitis suis consecrave-
rat, quas Moses legislator ab ipso acce-
perat, quâ lex & Prophetæ ex instinctu
Spiritûs Dei conscripti fuerant, mutare,
& propriâ ac privatâ auctoritate
לְוַיַּה אֶת־אֲנָשֵׁים literas barbaras & pro-
fanas in earum locum substituere?
An credibile est, Ezram hoc Iudeis in-
dulsurum & permisurum fuisse, nedum

ut

ut ipse hujus rei auctor esse & dici voluerit? Sanè, si in ipsis literarum ductibus, & characteris formâ, vera, propria & peculiaris aliqua inesset sanctitas, aut vis & proprietas, quæ ad rem ipsam faceret, hoc est, ad majorem & pleniorēmque rerum ipsarum significatarum cognitionem atque intelligentiam, procul dubiò temerarium, & inconsultum, neque id modò, sed fortè impium & sacrilegum fuisse, scripturam illam veterem tam sanctam, singularique vi & proprietate proditam commutare. At in literarum ductibus, & characteris formâ, nulla est vera sanctitas, nulla singularis vis aut proprietas, ad rerum significatarum & vocum sensum & mētem intelligendā atq; percipendam. Deus & Moses in scribenda Legē, eos procul dubio adhibuerunt characteres, qui populo illi noti erāt & familiares, ut eorum operâ legere & intelligere, quæ scribebantur,

D 6 pos-

possent. Non igitur erant antea
in se sancti, nec eo Dei & Mosis
facto facti sunt in se etiam sanctio-
res, verâ, inquam, sanctitate, sive
sanctificandi vi & proprietate præ-
dicti; Est nempe superstitionis &
~~deorum suorum~~, non veræ religionis,
sanctitatem, seu sanctificandi vim
& proprietatem, rebus externis &
materialibus (quales sunt literarum
ductus) adscribere & affingere, vel
affigere. Cùm itaque nulla sit in
ipsis literarum ductibus sanctitas,
cùm nulla singularis in his potius
quàm in illis in significando pro-
prietas, cùm lingua Ebraïca tam
commode exprimi potuerit Chal-
daicis, quàm veteribus Ebraicis,
res non est tam magni momenti putanda
(ut Buxtorfio verba sua regeram)
quod Ezra literas, quas Deus ideo Ta-
bulis inscriperat, & Moses codicem
suum illis descripsérat, ac Prophetæ libros
suos ideo exaraverant, quia jam pridem
populo Iudaico in usu communi erant,
in

in alias non minus commodas, for-
téque adeò commodiōres , quia
expeditiores , & παχυτελφία accom-
modatiōres (quales sunt Chalda-
cæ supra Samaritanas , seu veteres
Ebriaicas) commutarit? hásque in illa-
rum locum substituerit , non privatâ
auctoritate , sed communi Judæo-
rum consensu, quamquam, et si pro-
prio motu id tentasset Ezras , eâ e-
rat apud populum illum & aucto-
ritate, & dignitate, ob eximiam &
singularem Legis peritiam , zelum
& pietatem , adeóque & spiritum
propheticum (quo factum est, ut
scriptus ab eo liber inter canonici-
cos , & θεοπνόσει censeatur) ut non
possit id factum privatæ & pro-
priæ auctoritati jure tribui. Neque
valde incredibile est, Ezram vel hec In-
dæis indulſisse atque permisſe, vel ipsum
etiam hujus rei auctorem esse voluisse,
siquidem nihil inde Legi ipsi dece-
debat, vel populo Judaico peribat,
quod ullo modo etsit momento-

D 7 sum,

sum, quando totidem planè ad amissim vi, sono, & potestate respondentibus veteribus Ebraicis literis, et si non eâdem figurâ, sacram sic habuerunt descriptum totum Veteris Testamenti corpus atque codicem. Certè eâdem auctoritate id potuit facere Ezras, qua ipsi volunt eum communes & vulgares literas inter Judæos abolevisse, & sacrum characterem, antea singularem planè, & reconditum, atque in sacris duntaxat usurpatum, communem plane & vulgarem fecisse, sive (ut illi loquerentur) profanasse. Nam si adèo sacer fuit, ut locum non habuerit, nisi in Tabulis à Deo ipso sculptis, & in Mosis autographo; quo jure, qua auctoritate Ezras communem esse voluit, atque ita, quantum in ipso fuit, profanavit? Certè eâdem, qua ille fecit istud auctoritate, potuit & illud facere.

Nec

Nec est quod Buxtorfius odioso nomine literas Chaldaicas vocet h̄ic *barbaras*; non enim magis fuerunt barbaræ, quām ipsa lingua Chaldaïca. Quod si linguā istā barbarā Daniel sacro actus Spiritu non dubitavit scribere, & ipse Ezras magnam sui libri partem eādem linguā conscribere, sine metu profanationis Codicis sacri; cur dubitaverit idem ille totum vetus Testamentum linguæ illius Chaldaïcæ literis describere sine metu profanationis: non enim major est in literis, quām in lingua barbaries. An apud Deum barbara est ulla lingua? Annon omnes linguae ab eo sunt? Annon eodem & pari apud ipsum sunt precio? Cur igitur censemus, profanari sacra ejus oracula, si aliis characteribus & literarum ductibus describantur, quām iis, quibus primum sunt ab ipso & Mose scripta? A page vanissimam illam superstitionem ho-

88 DE LITERIS EBR.

hominibus Christianis & Spiritu
Dei (quo & Daniel & Ezras ducti
sunt) indignam; eamque hodiernis
Judæis, genti ad naufragium usque su-
perstitione, relinquimus. Causam
autem, cur Ezras in antiquo scri-
bendi genere mutationem istam
induxerit, attulimus in Arcano no-
stro geminam, non admodum im-
probabilem: nempe primò, quòd
antiquam Judæorum scripturam à
Samaritanis (quos cane pejus &
angue oderant) videbat pridem es-
se occupatam, tam in sacris, quam
in civilibus & profanis rebus: deinde,
quòd Judæi in captivitate &
linguæ & characteribus Chaldæo-
rum jam assueverant, eaque fami-
liaria sibi fecerant.

At, inquit ibidem Buxtorfius,
ubicumque terrarum hodie Iudæi de-
gunt in Oriente, & Occidente, lingua
illius terræ, quam inhabitant, ipsis est
vernacula; nec propterea literas in scri-
pturis sacris permutant. Sanè quâ
reli-

religione, vel potius crassâ superstitione, hodierni Judæi nefas esse putant aliâ, quâm Ebræâ linguâ sacros libros in Synagogis suis publicè legere, eâdem superstitione nolunt Ebræam linguam Veteris Testamenti alio charactere, quâm quem Ebraicum putant antiquum, scribere; quasi grande nefas & crimén esset aliter facere. Tempore Ezræ nondum tanta occupaverat animos eorum superstitione. Sanè linguam ipsam Ebræam, etsi paulatim apud eos jam tum obsolesceret, in sacris libris publicè & privatim legendis, optimo consilio & arcano providentiæ divinæ motu acti, conservarunt, ut quibus verbis, quo sermone Deus ipse locutus sit, & Prophetæ scripserint etiamnum hodie cognosceremus: quod equidem ad pleniorum & planiorem sacrorum ejus oraculorum intelligentiam pernecessarium est; at non est pariter necessarium, aut
verò

90 DE LITERIS EBR.

verò utile , ut eodem , quo illi
charactere, etiam hodie describan-
tur , in vulgari hominum usu. Ad
venerandæ autem & sacræ Anti-
quitatis memoriam satis est nos-
se , & sacram illam antiquam e-
tiamnum hodie supereesse , & eam
esse, quæ in usu communi est apud
Samaritanos.

At verò (inquit ibidem Bux-
torfius) *hocne esset Legem restituere,*
restaurare ; quo nomine celebratur E-
zras? Quid?qua in re posita est Lex?
An in literarum ductibus ; an ve-
rò in verbis , sermone , verborum
formâ, constructione, sensu, men-
te & significatione ? Certè in his
potiùs, quām in illis, existimandum
est Legem esse positam. Is itaq; re-
stituisse, instaurasse di-
ci poterit, qui partes Veteris Testa-
mēti (quę multę sūt) huc & illuc dis-
jectas, conquisivit, in unum colle-
git , ordine certo digessit , corru-
ptos (si forte) codices plurium col-
latione

latione correxit , & emendavit ,
totius Veteris Testamenti intelli-
gentiam pro viribus , & modu-
lo suo, proque temporis illius men-
sura Spiritus , quæ tum indulgeba-
tur , Gentis suæ hominibus sedu-
lò tradidit ; is , inquam , qui hæc
fecit (uti Ezram ajunt, & jure qui-
dem , fecisse) non dicetur Legem
restituisse , instaurasse , nisi etiam
sacrum illum codicem iisdem li-
terarum ductibus & figurâ , qua
antea , totum descripserit ? Apagè
πεντεοχιας istam ! Præterea (inquit
Buxtorfius) contrà potius conclu-
dere licet , Iudeos , cum è Babylone re-
verterentur in terram suam , de his o-
mnibus paulatim deserendis cogitatio-
nes animo suo volvisse . Quid verò
per hæc omnia deserenda à Iudeis in-
telligit Buxtorfius ? Opinor , lin-
guam , & characteres , seu scriptu-
ram Chaldaicam , quibus in Ca-
ptivitate assueverant , quæ fecerant
sibi , dum isthic essent , familiaria .

At

At cur quæso istud potius concludere licet, quām illud? An de defenda lingua Chaldaicā cogitationem suscepérunt, cūm in ea magis magisque paulatim lapsu temporis confirmati manifestò sint, adeoque magis magisque indies inter eos corrupta evaserit lingua eorum vernacula, ita ut Syrochaldæca mixobarbara tandem evaserit? Quidni igitur & Chaldæorum literas sibi pariter familiares & quasi vernaculas fecerint, sicut & lingua?

Denique, inquit ibidem, dubia
hac nititur hoc argumentum hypothesi.
Literas istas Chaldæorum & Assyriorum
proprias fuisse: quæ nondum est probata.
Contrarium enim potius videtur,
Chaldæos & Assyrios literas istas ab Ebræis accepisse, ac didicisse. At verò
hypothesin illam jam probaveram Hieronymi testimonio, quod
quantum hac in re esse debeat, suprà à nobis ostensum est. Et jam
puto,

puto, magnâ ex parte planum nos fecisse , quâm vera sit hypothesis illa , *hodiernas Iudeorum literas Chaldeorum , seu Assyriorum esse :* quod & ipsa appellatio arguit; uti hactenus manifestum fecimus.

Quâ verò veri specie vult post Judæos Buxtorfius (nam omnia sua ab ipsis habet , & dicit , argumenta & responsones) Chaldæos & Assyrios à Judæis, non hos ab illic , hodiernam accepisse scripturam ? Quid? An Chaldæi & Assyrii victores , & rerum Domini , à devictis , subditis & captivis Judæis literas, scribendique rationem, suâ derelictâ , accepisse verisimile est; cùm contra soleant victores subditis à se devictis, mores, linguam, & cum lingua scribendi modum imponere? An non Romani à Græcis ut linguam, sic & characteres suos, & rationem scribendi acceperunt? An non iidem olim in Gallia , Hispania, Africa, gentibus à se devictis

DE LITERIS EBR. 94

Etis linguam suam & scripturam communicarunt , adeoque impo- fuerunt , idemque Mahumetani populis à se subactis fecerunt ? Ab eis certe nec linguam, nec scriben- di rationem , literarumque ductus acceperunt.

Nugacissimi sanè Judæi hodier- ni , ut quoquomodo , quo jure , quâve injuriâ hodiernam suam scripturam omnium primam esse tueantur. Satis sibi Suffeni sunt, ut contra omnem veri speciem men- tiantur , & calido commento fin- gant audacissimè , Chaldæos à se accepisse literas ; at nemo , cui vel mica salis in pectore sit , id facile concesserit.

At (inquit Buxtorfius §. 68. ex R. Jacob in En Israël) occasio mu- tatæ hujus scripturæ fuit Angelus , qui in convivio Belschatzaris scri- psit in pariete , isto characteris ge- nere , *Mene* , *Mene* , *Tekel* , *Vpharsin* . Unde (inquiunt Judæi) Daniel occa-

occasione sum sit docendi Magnates Assyriæ , ad eorum preces, scripturam istam, inde que per universam Assyriam diffusa est. Sed nugæ hæ sunt nugacissimæ ineptisimorum & vanissimorum , atque mendacissimorum Judæorum, quibus quidlibet audendi semper fuit jam à multis sæculis) æqua potestas. Quis enim , primò , illis narravit scripturam illam Angeli fuisse hodiernam istam , quâ ipsi uentuntur. Consulat ipse Buxtorfius Talmudicos suos scriptores , inventi eorum plerosque in aliâ fuisse sententiâ : quâ de re jam suprà à donobis aliquid dictum est. Sed illicitorum sententiam , quum ad gemitum & palatum suum non facit, rejiciunt pro libitu hodierni Ju-dæi. Deinde , quis putet Angelum illum à Deo fuisse missum , ut veteres Ebraicas literas Assyrios & Chaldæos , desertis , & abrogatis suis , doceret ? Fuitne ea res tanti

tanti momenti, ut ea propter An-
geli ministerio opus fuerit. Tum,
si tam sacra fuit scriptura illa, ut
Deus ad illud usque tempus nolue-
rit eam alibi, quām in Tabulis à
se scriptis, & authentico Mosis co-
dice, (ac ne quidem in reliquis
Legis suæ vulgaribus in usum pu-
blicum descriptis codicibus) ex-
stare; unde tanta, tamque subita
mutatio, novumque adeò consi-
lium, ut deinceps voluerit eam non
modò in populo suo Israëlitico
adeò fieri vulgarem, ut cā solā uti
debuerit tam in sacris, quām in
profanis, omnibusque adeò rebus,
& scriptis atque contractibus; ve-
rūm etiam populis & Gentibus à
fædere suo alienis communem, unā
cum populo suo electo, fecerit?
Quid? Si ne profani vulgi manibus
(ut illi volunt) contaminaretur,
noluit eā describi vulgares in usum
populi sui communem, tum pu-
blicum, tum priyatūm, Legis co-
dices,

D I A T R I B A. 97.

dices, existimandus est eam tum
permisisse profanandam, & conta-
minandam manibus incircumciso-
rum populorum Chaldæorum &
Assyriorum, concessò illis atque
permisso communi ejus & vulgari
in rebus omnibus quantumcum-
que profanis usu? Quæ esset hæc
(ex hominum illorum, contra
quos disputo, hypothesi & senten-
tiâ jam loquor) tanta inconsstan-
tia, & consilii mutatio? Omnino
igitur Assyriaca dicta est scriptura
illa, non quia (ut ineptissimè fin-
gunt hodierni Judæi) ejus usus
antea penè omnino ignotus, pau-
cissimisque adeò in Israëlitico po-
pulo Sapientibus cognitus, factus
est in Assyria, per Danielem & E-
zram, omnibus ipsis adeò etiam (si
Diis placet) Assyriis & Chaldæis
notus communis, & vulgaris, sed
quia character ille illa scriptura Af-
syriorum erat, & ab ipsis ad Judæos
per quotidianam & familiarem

E cum

98 DE LITERIS EBR.

cum ipsis, tempore Captivitatis, conversationem dimanavit, ac deinceps in communi fuit apud eos usu, unde *Affyriaca* ab ipsis fuit dicta, ad differentiam veteris suæ scripturæ Ebraicæ, quam à Samaritanis jam occupatam ipsis reliquerunt, istâ deinceps contenti.

Non minus futile & absurdum est R. Judæ (& eorum qui eum hac in parte sequuntur, quibus Buxtorfius non audet se accensere) effugium, qui ut vim argumenti ab illâ appellatione ducti declinet cōminiscitur eam scripturam אֲשֹׁרִית esse dictam, quod sit נָאָשָׂרָת בְּכַתֵּב beatificata in scriptura, h. e. quod tanto honore Deus eam dignatus sit, ut voluerit eam Tabulis à se sculptis inscribere, atque eā Legis suæ codicem authenticum à Mose describi, atque juxta Arcam in sacerario reponi. Nam primò, cur non eapropter קְדוּשָׁה sancta potius, quam אֲשֹׁרִית beata dicta fuisset? I-

pse

pse Buxtorfius post Judæos, quum eam ab alterâ distinguit, istam vocat *sanctam*; & rectè quidem, si vera esset ejus hypothesis & distinctione. Ea enim in scripturâ dici solent *sancta*, quæ ab usu communi ad sacrum segregabantur; ut erant ea omnia quæ ad Tabernaculum, & Dei in eo cultum, pertinebant: at *beata* tamen dici non solent ista, si quidem beatitudinis propriè non sunt capacia. Homines quidem illi dici possunt beati, qui Deo ministrabant in eo Tabernaculo; quia beatitudinis possunt esse capaces: at res inanimatæ (ut est scriptura & literarum ductus) non nisi ἀνυπολόγως admodùm dici possunt ideo beatæ, quia serviunt ad illum cultum.

Deinde Verbum quidem *אשר beatum facere vel prædicare*, & *אשר beatitudinem significant*, sed *אשר vel אשרות nullibi significatione beatitudinis occurrit*. Planum est in

E 2 scri-

100 DE LITERIS EBR.

scripturâ, & ubique sic dici *Affyrium*, à nomine Gentis proprio *Assur*. Denique dato, non concessò, Deū Tabulas Legis hac scripturâ sculpsisse, non ideo hoc fecit, ut scripturam illam *beatificaret*, sive honore afficeret; sed quia voluit Legem suam scripto consignare (idque adeò conveniens & necessarium erat) eo charactere illam Tabulis insculpsit, qui in populo illo notus & vulgaris fuit, quo facto nullam illi scripturæ *beatitudinem*, aut verò honorem propriè dictum, infudit, vel tribuit, non certè magis quam Christus, cum legitur in Euangeliō digito suo in terram scripsisse, vel (si fabula id non est) quum Epistolam ad Abgarum Regem scripsit, censendus est *beatificasse*, aut magno honore affecisse scripturam, seu characteres illos, quos manu suâ delineavit. Sic planum (uti putamus) fit, mera esse somnia, effugia & de-

D I A T R I B A . 101

& deliria, quæ de scripturâ istâ *Aſſyriacâ* comminiscuntur Judæi.

Sed alterum Arcani nostri punctuationis argumentum sollicitat Buxtorfius (§ 72) negatque probare illud quidquam; quia cum Samaritani veras literas Ebraicas nunquam habuerint, eæ quoque à Iudeis non potuerunt illis reliqui. Vulgares acceperunt; illas retinuerunt. At quæſo, qui dici potest Samaritanos veras literas Ebraicas nunquam habuisse? An non, fatente Buxtorfio, & Iudeis ipsis, vulgares Iudeorum habuerunt literas? Nonne etiam vulgaris illa scriptura (iisdem vel invitis patentibus) dicitur à Talmudicis suis Doctoribus עברית *Ebraica*? Nonne scriptura illa sola penè apud Iudeos, veròſque Ebræos, à Mosis usque tempore ad captivitatem usque Babylonicam, in usu fuit, alterius nullus fermè usus, utpote quæ (ſi vera dicunt) in ſolis Tabulis Legis, & Mosis au-

E 3 togra-

102 DE LITERIS EBR.

tographo codice , existabat , in Sacra-
rio occulta , nulli penè , nisi soli
Deo & Angelis , aut verò summo
Sacerdoti cognita , si modò etiam
cognita aut visa illi fuit . An scrip-
tura illa sic recondita , & occulta ,
cujus nullus fermè inter Judæos
Ebræosve usus fuit , dicenda magis
vera Ebraïca , quām vulgaris illa ,
quæ in continuo & communi ac
perpetuo , jam ab ipso Mose , inter
eos fuit usu ? Unde quæso , & cur
lingua & scripture Latina , Græca ,
Arabica dicitur , nisi quia à Latini-
nis , Græcis , Arabibus est , & inter
eos usurpatum , fuitque in perpe-
tuo & communi usu ? Si Græco-
rum & Romanorum Pontifices
mysticas & reconditas habuerunt
literas , sibi solis cognitas , quibus
facros suos libros , & horrenda my-
steria suæ ~~deiordanuras~~ descripserunt ,
& in delubris suis occultarunt ; an
dicendæ erunt literæ istæ occultæ ,
nullis penè cognitæ , veri & pro-
prii

prii Latinorum & Græcorum characteres, & scripture? Certè, si vera est Judæorum hodiernorum de illâ scripturâ sententia , non est ab ipsis dicenda vera & propriè Ebraïca, sed *Mystica*, *Divina*, *Mosaica* vel *Angelica*, & alio potius quolibet nomine indigitanda , quâm Ebraïca vocanda ; siquidem Ebræorum nullus, præter unum Mosen, eas ad Captivitatem usque Babylonicam usurpavit . Vulgares , quas vocat Buxtorfius , fuerunt veræ, & propriè Ebraicæ , quia ab omnibus Ebræis semper sunt usurpatæ. Eas ab ipsis acceperunt Samaritani ; quo jure itaque, vel quâ fronte, negari potest, veras literas Ebraicas Samaritanos nunquam habuisse ?

Mutationem characteris (inquit ibid. Buxtorfius) instituit Ezras, ut distinctio esset inter ipsos & Iudæos, sed talem, quâ Samaritanas, tanquam vulgares & communes, abrogavit, & Samaritanis reliquit. (Hoc ipsum est,

E 4 quod

quod nos post Hieronymum in Arcano nostro diximus) Iudeis autem characteris Ebrai veri & sacri usum universalem indixit. At hoc ipsum est quod jam queritur, quodque magna ex parte planum hactenus fecimus, esse à veri specie & similitudine maximè alienum.

Atque hīc à Buxtorfio & Judæis libens quæsierim, Cur quod Deus in dandâ Lege voluit adeò esse sacram & reconditum, ut in solis à se sculptis Tabulis, & Mosis authentico codice extare in Sacrario voluerit, fiat jam adeò vulgare & commune, ut non modò Legis volumina omnia, librique sacri quilibet, verùm etiam scripta omnia, & contractus civiles, nummique adeò & moneta tota (quā nihil vulgarius magisque communne & profanum) solo isto charactere scribi, sculpi, scalpi, pingi deinceps debuerint? Potuitne id Ezra solâ suâ auctoritate, sine manife-

nifestissima quadam revelatione, & authentico Divinitatis testimonio, Judæis persuadere? Non mihi equidem fit valde verisimile, ac dubito, an ipsi Buxtorfio sit illud verè persuasum.

Atque hæc de *Affyriacæ* scripturæ nomine & appellatione dicta sunt, deque argumentis, quæ inde duci possunt, ad adstruendam ejus inter Judæos novitatem.

Jam de Ebraicæ nomine aliquid dicamus. Non negat Buxtorfius, non negant Judæi, Samaritanam scripturam hodiernam eam esse, quam Talmudici sui Doctores vocant *עֲבָרִית*, quamque ipsi fatentur communem fuisse & vulgarem Judæorum, ab ipso Mosis usque tempore, scripturam. Quæritur, unde ea sic fuerit dicta? Judæi nonnulli volunt sic dictam, quia fuit כתב *scriptura filiorum, qui sunt trans, vel cis, fluvium* (Ephratem nimirum) sive Transeuphratæorū.

E 5 Esto.

Esto. quid inde? Quinam illi
Transeuphrataei, vel *Transfluviales*? An
 Mesopotamienses? Minime; illi e-
 nim אָרֶם, & נְהָרִים dicuntur, &
 eorum ac Chaldeorum lingua
 dicitur. 2. Reg. xxxvi. 11. Ergo il-
 li qui *cis*, non verò *trans* Euphra-
 tem, respectu Judææ, habitant, sic
 dicuntur: nam עבר *cis* & *trans* pro-
 miscuè in scriptura passim signifi-
 cat. Et sanè עֲבָרִים *Ebræi*, iidem in
 scriptura sunt cum Judæis, sic
 nempe dictis à Patre eorum Abra-
 ham, qui primus in scriptura legi-
 tur dictus esse עבר (Genes. 14, 13)
 h. e. πέρις: uti reddunt LXX inter-
 pretes. Sic nempe à Chananæis di-
 catus est, quia מַעֲבֵד הַנָּהָר πέργαν περι-
 μεθ *detrans fluvium* (ut sic dicam) ad
 eos venerat. Hinc עֲבָרִים, *Ebræi*,
 dicti sunt Abrahami posteri, & אָרֶן עֲבָרִים *terra Ebræorum* dicitur Cha-
 nanæa, Genes. xl. 15. quia in ea habi-
 tabant qui dicebantur, & omnibus
 noti erant, sub hoc *Ebræor.* nomine.

Lin-

Lingua itaq; & scriptura עברית non aliunde , nec alia de causa dicta est procul dubiò, quām quia erat Ju-dæorum, qui *Ebræi* dicebantur, pro-pria. Samaritanus igitur character ideò dicitur, quia scriptura il-la est Ebræor. sive Jud. antiquorum propria. Quare cum ab אשורית distinguishingur, planum est eo significari alteram *Affyr.* alteram *Ebraeor.* seu Ju-dæorum fuisse propriam, ac proin-de עברית nativam, propriam, & an-tiquam Judd. esse scripturam; והאשורית verò *Affyriacam* non alia de causa di-ci eam, quā nunc Jud. utuntur, nisi quia eam ab Affyriis , quorum erat propria, desumferunt, & veteris, ac nativæ suæ loco assumferunt; quod pridē de illis scripsit Hieronymus loco statim ab initio à nobis notato,

P A R S A V A N D U A S M N.

His ita constitutis , ad causam vincendam sufficit ipsa eorum , quibuscum nobis res est , Judæo-rum & Buxtorfi confessio . Ho-

E 6 dier-

diernam nempe scripturam Samari-
tanam eam esse, quæ à Talmudi-
cis suis Doctoribus dicitur עברית,
eamque adeò fuisse vulgarem, &
communem Judæorum à Mosis
usque tempore scripturam. Nam
quod ajunt alias fuisse, ab his di-
versas, literas, quibus Tabulæ Le-
gis & codex Mosis scripta fuere, af-
firmantibus incumbit probatio:
quæ nobis jam venit examinanda.
Ea autem potissimum, ac penè to-
ta in Judæorum hodiernorum &
Doctorum quorundam Talmudi-
corum auctoritate & testimonio
est posita: sed testimonii illius vim
atque pondus jam suprà expendi-
mus, ac nullum, & evanidum pla-
nè esse, ostendimus.

Ad rerum itaque testimonia, &
rationes, quibus utitur Buxtor-
fius, veniamus, & cuius ea sint pon-
deris, atque momenti, expenda-
mus. Rerum testimonia petit à ve-
teribus inscriptoribus, quæ sunt
vel

vel veterum monetarum , vel ve-
terum sepulcrorum atque monu-
mentorum.

Monetas veteres quod attinet , no-
tius est (inquit. §. 26) quām ut pro-
lixè probari debeat , reperiri Siclos , qui
his literis notati conspicuntur . Quid-
ni sanè ? Nam à soluta Captivitate
percusserunt procul dubio Judæi ,
sub Assamonæis saltem , propriis
Notis Siclos , nec alio , ab eo tem-
pore , usi sunt charactere , quām
hodierno . Quid mirum itaque , si
& isto charactere inveniantur per-
cussi , atque signati Sicli ? Nempe ,
inquit Buxtorfius , *Quis nobis per-
suadebit certò , utri sint antiquio-
res ?*

Nempe certum est , ipsis Judæis ,
& Buxtorfio , patentibus , Samari-
tanum Charakterem ante Captivi-
tatem à Mosis usque tempore fui-
se inter Judæos in communi &
vulgari usu ; hodiernum verò Ju-
daicum characterem non nisi post

E 7 solu-

110 DE LITERIS EBR.

solutam Captivitatem. Necesse est igitur antiquiores eos esse Siclos, qui Samaritano, quām qui hodier-
no, inscripti sunt charactere.

At, *cur non* (aīt ibidem Buxtor-
fius) *sicut duplices tunc characteres in
usu fuerunt; sic dupli quoque chara-
ctere Sicli, uno eodemque tempore cudi
potuerunt?* Imò, *anon fieri potest, ut,
sicut ille character sanctus fuit habitus,
in quo lex data; sic etiam isti Sicli cha-
ractere sancto inscripti, in usus sacros,
pro Siclis sacrī cusi fuerint?*

Sed si verum illud est, non fuit igitur scriptura illa sacra, abdita, occulta, recondita, paucissimis, iisque magnæ, raræ sapientiæ, & probitatis viris cognita; quales Daniel, & Ezras in Captivitate fuerunt. Annon enim in omnium manibus & oculis versabantur Sicli sacri? Cur enim cudebantur, nisi ut eorum usus esset in populo. An putabimus eos etiam in Sacra-
rio, unà cum Legis Tabulis & au-
then-

D I A T R I B A . III

thentico Mosis codice fuisse reconditos, neque inde unquam, vel rarissimè, esse de promtos? An à Mo-
se solo fuerunt semel duntaxat per-
cussi , statimque in Sacrario , vel
Tabernaculo, reconditi? quis cre-
dat ? imò quis cum aliquā fronte
audeat dicere ? Si subsequentibus
Pontificibus , vel Judicibus , aut
Regibus similes , uti usus postu-
labat , licuit percutere nummos;
non fuit certè, nec esse potuit, scri-
ptura illa usque adeò occulta , ig-
nota, recondita, uti eam fuisse vo-
lunt', qui distinctionem illam du-
plicis scripturæ , *sacræ & communis*,
commenti sunt : Ruit sic prorsus
distinctio illa longè vanissima, fu-
tilissimaque. Jam enim agnoscent
scripturam illam in Siclis istis fui-
se in communi usu, omniumque
oculis palàm expositam. Si licuit
Siclos facros scripturâ ista sacrâ si-
gnare ; cur non & libros sacros li-
cuit eâdem describere ? Imò , cur
non

non tam hi , quām illi , scripturā
istā fuerunt scripti ? Cur illud po-
tius , quām istud , factum ? Cur illa
dicitur propter illorum peccata in-
tercidisse , & versa ipsis (uti loqui-
tur R. Juda) יְרוּעָלֶם : potuitne inter
eos intercidere , quod in quotidiano
fuit usu ? An soli Ezræ , & Da-
nieli , potuit esse nota & familiaris
scriptura illa ? Fuitne Angeli scri-
bentis in pariete manu opus , ut
scripturam illam Judæis , & orbi
terrarum revelaret ? Hæc se mutuò
evertunt , atque tollunt . Sic secum
ipsi pugnant homines illi , & suas
ipsi devastant segetes . *Sacri & com-*
munis sicli distinctio non eò perti-
nebat , quòd sacrorum Siclorum
usus in solo esset Tabernaculo , at-
que Templo , extra illud verò nul-
lus (uti videtur hīc subinnuere vel-
le Buxtorfius;) sed in eo erat , quòd
facer duplo fuit pondere supra
communem , quod sacra profanis
pluris multo sint à nobis æstiman-
da ,

da, faciendaque. Cæterum utriusque tum Sacri, tum communis, promiscuus & popularis fuit procul dubio in eâ gente usus. Imò, quis potuit esse singularis Sicli sacri in solo Tabernaculo usus? Nonne nummorum usus est totus in emtione, venditione, solutione, contractibus; quæ omnia extra Tabernaculum fiebant.

Hæc (inquit Buxtorfius ibidem.) pro certo non asseveramus (benè quidem factum; nam certè nihil in eo certi est) sed tamen non omnino improbabilia esse putamus, multò minus impossibilia. Imò verò ex modò dictis palam est, quam improbabilia, quam incompossibilia (uti loquuntur) ista sint. Atque hic urgendi magis, atque premendi, adstringendique nobis sunt homines isti circa distinctionem illam duplicis à se ex cogitatæ scripturæ, ne elabantur. Nam scripturam illam, quam sacram vocant, vel volunt ita suisse

pri-

114 DE LITERIS EBR.

privatam & internam, ut cā solæ Legis Tabulæ & Mosis codex scripta fuerint; vel aliquem ejus usum extra duo illa fuisse concedunt. Si prius illud dicunt; Sicli isti hodier-
nis Judæorum characteribus signati necessariò sunt Captivitate Ba-
bylonicâ posteriores, à Judæis post
Captivitatem solutam percussi; ac
proinde nullum est à Siclis istis du-
ctum ab ipsis argumentum. Si ali-
quis fuit scripturæ illius extra Legis
Tabulas & Mosis codicem recondi-
tum in Arca, usus, in sacris Siclis, &
Legis vulgaribus codicibus, Pro-
phetarūque oraculis describendis;
primò solvant illa omnia, quæ su-
prà à nobis allata sunt, adversus
sententiam istam incommoda, at-
que absurdæ. Deinde, perperam ab
eis, post Talmudicos quosdam Do-
ctores, dicitur: mutatam ab Ezra
esse in scribenda Lege veterem
scripturam. Nam si jam ante Ez-
ram licuit describere, adeóquere-

vera

era vulgares Legis codices , &
orophetarum libri hodiernâ istâ
cripturâ fuerunt descripti , nihil
In Lege scribendâ mutatum est ab
zra. Nam si mutationem ab Ezra
factam in hoc ponunt , quòd cum
antea liceret utroque charactere
egis codices privatos & publicos
escribere , iussu & mandato Ezræ
factum est , ut ne postea scriberen-
tur , nisi solâ Assyriacâ scripturâ , ut
ue scripturæ veteris & communis
braïcæ nullus amplius deinceps
inter Judæos esset usus ; primùm
eve illud admodùm est , nec ad di-
mendam inter Doctores Talmu-
icos controversiam sufficit , quo-
rum alii negant , alii affirmant , mu-
tam fuisse ab Ezrâ scripturam.
nn qui negant , hoc tantum vo-
nint , etiam ante Ezram licuisse
cripturâ Assyriacâ (h. e. hodiernâ
tâ Judaïcâ) describere Legem &
orophetas ; si utrique sentiunt , u-
ramque scripturam jam à Mosis
tem-

116 DE LITERIS EBR.

tempore in usu fuisse inter Ju-
dæos? Quàm frigidum, imò quàm
stupidum illud esset; idem enim
esset, ac si dicerent licuisse, quia li-
cuit; imò quia reverâ scribebantur
eo charactere libri sacri, quod est
idé per idem dicere, & gnaviter atq;
fortiter βαπτολογεῖν. Qui verò affir-
mant, mutatam esse ab Ezrâ scri-
pturam, si putarunt utramque in u-
su ante Ezram fuisse, an hoc tan-
tùm sibi voluerunt illâ suâ affirma-
tione, Ezram alteram abrogasse,
puta Samaritanam; alteram verò,
nempe Assyriacam, servasse? Ut
hoc, inquam, significant, fuitne
ipsis sic loquendum, *mutatam esse*
ab Ezrâ scripturam, quàm ineptum
id fuisset? Ita, dum volunt isti con-
tendentes suos Doctores concilia-
re, faciunt eos ineptè, insulse, stu-
pidè loqui.

Deinde, (ut i jam antea obser-
vatum est) quæ potuit esse ratio
yel æquitas istius Ezræ interdicti?

Si,

i, inquam, scriptura Assyriaca ad-
ò fuit ante ipsum sacra , ut ne
uidem Legis codices vulgò eâ de-
criberentur (maximè si id factum
osius Mosis jussu, atque mandato,
iti isti homines interdum affir-
mant; nam quo pede hîc insistant,
esciunt, modò negant, modò af-
firmant, prout hinc vel inde pre-
hi se vident) quo jure potuit E-
ras edicere atque jubere, ut eâ so-
ì deinceps Judæi, non modò in
acris libris describendis , sed in
quibuslibet etiam , vel maximè
profanis scriptis uterentur ? An
eoc ejus sapientiam & pietatem
elecuit ? Annon ut discrimen inter
Judæos & Samaritanos esset , suffi-
ciebat edicere, ut libri sacri solâ Af-
syriacâ (quam sacram fuisse vo-
lunt) scriberentur ; alterâ verò ,
quam communem fuisse conce-
lunt, reliqua omnia profana & ci-
vilia scriberentur.

Sic enim & scripturæ sacræ suus
consti-

118 DE LITERIS EBR.

constitisset hōnos, nec vetus & cō-
munis Ebraīca abolita & abrogata
fuisse, quam non decebat prorsus
abrogari, ob Gētishonorem, & an-
tiquam ejus ac perpetuam cōfuctu-
dinem. Ita planum fit, hominibus i-
stis curæ non esse, si Ezram parum
pium, parum sapientem & cordatū,
parum justum, & equum; Doctores
verò suos Talmudicos ineptos, in-
sulsoſ & ſtupidoſ faciant, modò ipſi
id, quod tantopere expetūt, quodq;
quo jure, quâve injuriâ, contra om-
nē rationē extorquere volunt, obti-
neant, Legis nimir. Tabb. & Mosis
αντίχειαφοι codicē Affyriacâ, h.e. ho-
diernâ istâ scripturâ fuiffe exarata.

Sed jam ad reliqua realia Testi-
monia redeamus, quæ à Buxtorfio
pro sua adferuntur ſententiâ. *VVil-*
helmus Schikard (inquit) ſcribit, ef-
fodi Hierosolymis æneos nummos anti-
quos cum Salomonis nomine, regno ad-
huc integro procuſos, qui ex unâ facie
vultum Regis, ex alterâ Templum, u-

tro-

robis, cum vulgaribus literis ostentant.
At primò velim hoc expendi, An
terisimile sit Salomonem, qui aurū
am commune Judæis reddidit, ut
argentum nihili penè fieret, & in-
tar lapidum haberetur, curavisse
enes nummos cum suo nomine cudi.
Nam, etsi in tenuiorum usum, & ad
viliores merces emendas, utiles &
necessarii fortè essent ejusmodi ænei
nummi; nonne ad hoc sufficere po-
terant nummi jam ante à præcedd.
Regibus & Judd. cusi; quid opus e-
rat tam magnificum & opulentum
Regem paupertatis significationē
& suspicionem quādam de se poste-
ris, numorum ejusmodi ænorum
procusione, injicere, & opulentia
suum famæ detrahere. Deinde, velim
Buxt. consulere Judæos D. an hoc il-
i concessuri sint, licuisse tum Judd.
hdeóq; in usu fuisse inter eos positū
vulgo & receptum, ut viri facies &
mago in publ. monetâ imprimere-
tur; & annon censeant illud esse II.

De-

120 DE LITERIS EBR.

Decalogi præcepto interdictum?
Quod si tum moris fuit Regum
nomina & vultum nummis inscul-
pere, quî fit ut inter eos, qui Sa-
maritanis, h. e. veris Ebræorum
literis inscripti sunt, nullus occur-
rat cum hominis vultu impressus?
Omnino igitur vel falsus est & fi-
ctitius ejusmodi nummus, ab ali-
quo Christiano confictus, quomo-
do memini me argentum sicut o-
lim vidisse, cui ab unâ parte Do-
mini nostri Jesu Christi facies (pro-
ut ea hodie pingi solet) insculpta
erat, cum hac inscriptione hodier-
nis Judæorum literis, פָּנָה יְשָׁוֵא, vel
bona est Villalpandi conjectura,
qui recentius ab Herode percus-
sum esse conjicit, in honorem An-
tonii, cui regium nomen, regiam
dignitatem & potestatem debebat;
siquidem effigies illa Antonii vul-
tum optimè dicitur referre. Si e-
nim Herodes in Augusti honorem
Templum juxta Paneadem exstru-
xit,

xit , illiusque memoriae dicavit ;
quidni putabimus , eundem in An-
tonii honorem nummum percus-
sisse cum ejus vultu , et si nominis
alterius inscriptione ? ut sic simul ,
& amico Antonio gratificaretur ,
& patriae religioni morem gereret ,
ac propriae gloriæ velificaretur , im-
pressione Templi à se vel de novo
exstructi , (ut vult Joseph.) vel saltē
instaurati atque aucti & exornati ?

Monumentorum deinde profert
Buxtorfius inscriptiones . Ac pri-
mò objicit Benjaminem in suo Iti-
nerario , qui testatur se vidisse Pa-
triarcharum (Abrahami , &c.) se-
pulcra cum hac inscriptione
*אברהם אבינו י'נ' hoc est sepulcrum A-
brahami patris nostri , p. m.* At i. qui
nescit , hominem illum vanissimum
ex innato Gentis vitio esse longè
mendacissimum , & futilissimum .
Nam quot & quanta sunt in illo
Itinerario ineptissima , absurdissi-
ma , mendacissima ? Deinde , dato ,

F ho-

hodiernis literis inscripta esse se-
pulcris illis verba ista ; unde nobis
probabit ea non esse à recentiori-
bus Judæis , post solutam captivi-
tatem , addita & insculpta ? Chri-
stus testatur , Phariseos studiosos
fuisse exstruendi & exornandi se-
pulcra Prophetarum ; quidni &
Patriarcharum ? Nonne igitur ab
ipsis potuerunt hæc addi , & inscri-
bi , ad perpetuam rei memoriam , ut
que sepulcrum istud ab aliis quibus-
libet , quæ illis in locis erant , dig-
nosceretur ? Deniq; ipsam Buxtorfi
conscientiam interrogo , an putet
formulam istam הַיְהּ א. בָּשֵׂר
super eum sit pax , fuisse Abrahami
tempore , vel ante captivitatem , in-
ter Judæos usurpatam ; ac non po-
tiùs recentem , & Judaïcam super-
stitionem nonnihil redolentem .

Tertiò refert R. Schem Tob , in
libro טרפה לשון , de viso à se in Hi-
spaniâ Ducis Amatziæ Regis Judæ
monumento , literis hodiernis in-
scripto ,

scripto, testimonium. Jam pridem
à nobis visus est locus ille, quem
citat Buxtorfius; siquidem ante
plusquam 20 annos in nostrâ est
potestate liber ille, cum pluribus
aliis grammaticis libris & scriptis
conunctus: ac dubito an Buxtor-
fio visus sit; neque enim in libro,
cui titulus est מְרָפָא לְשׁוֹן, exstat locus
ille, sed in alio illi juncto, cui au-
tor titulum fecit דְּרֵכִי נַעֲם uterq;
sanè ejusdem est authoris R. Mosis
F. R. Schem Tob. ex familiâ in חַבִּיב in
Hispaniâ וּמְתֻלְּדָתוֹ בָּאשְׁכָנָה oriunda ex Is-
bonâ, fortè *Lisbona*, h. e. Uliissipo in
Lusitaniâ) qui cùm propter bella, &
alias calamitates patriâ exsularet,
pauper & egenus Bisanti, qui portus
est quidâ Appuliæ in Italiâ, isthic li-
bros illos duos מְרָפָא לְשׁוֹן & דְּרֵכִי נַעֲם
confarcinavit (ut ipse fatetur) ex
scriptis cujusdam R. Joseph Me-
dici doctissimi de tribu Levi, cu-
jus honori & gloriæ tribui & cede-
re vult, si quid à se rectè dictum

F 2 fuerit.

124 DE LITERIS EBR.

fuerit. Scriptum autem à se dicit librum illum דָּרְכֵי נָעוּם זֶוּן die mensis Nisan , anni רֹם לְפָקָד , h. e. anno æræ Christi 1486. quem excusum habeo Venetiis , Anno Christi 1546. Inscriptio lapidis hæc est: שָׁאוּ קִנְחָה בְּקוֹל מַרְהָה לְשָׁרֶת גָּדוֹלָה לְקָחוּ יְהָה h.e. Edite lamentationem amarâ voce, Duci magno, quem Deus cepit. Cætera autem deleta erant, Carminis tantum alterius finis , seu ultimum verbum erat, לְאַמְצִיחָה.

Porrò ex eo loco hoc duntaxat extorquere potest Buxtorfius , nimirum R. illum Mosen , F. R. Schem Tob , existimasse lapidem, cuius isthic meminit, fuisse impostum sepulcro Ducis exercitus Amatziæ Regis Juda , qui cùm insculptus fuerit literis hodiernis Judaicis , colligit inde , usum igitur fuisse hodiernæ scripturæ Ebraicæ inter Judæos tempore Amatziæ Regis Juda. Bona certè collectio, bona consequentia, si præmissæ

missæ essent pariter certæ & veræ,
h. e. si certum esset sepulcrum il-
lud esse Ducis exercitus Amatziæ
Regis Juda. Id quidem suspicatur
Rabbi ille ; at quis non videt me-
ram esse conjecturam , imò hallu-
cinationem hominis illius , ex no-
mine Amatziæ lapidi illi insculpto,
quem ille putat esse Amatziam Re-
gem Juda. Quasi verò nullus alias
in orbe terrarum fuerit eo nomi-
ne præter Regem illum Juda. Sed
neque ulla est in istâ inscriptione
mentio Ducis exercitûs ; nec si es-
set, sequeretur Amatziam illum esse
Regem Juda , cum fortè esse pos-
sit Regulus aliquis Mahometanus,
cui iste servicerit. Porrò quid re-
gibus Juda commune cum Hispaniâ , ut illuc exercitûs sui Duces
miserint , quæ fortè ne de nomine
quidem nota illis fuit. Tum , si
tempore Regis Amatziæ scripturâ
istâ utebantur Judæi in sepulcro-
rum inscriptionibus, fuit ergo tum

F 3 com-

communis, vulgaris, & profana,
non sacra, non recondita, non
paucissimis duntaxat cognita, non-
dum conversa erat ipsis יְהוָה, non-
dum interciderat. Vel quis credat
scripturam, quam sacram volunt
fuisse, & in sacris tantum usurpa-
tam, adhibita in fuisse in sepulcro-
rum inscriptionibus; nam quid se-
pulcro magis immundum & pro-
fanum? Denique, si vera est illa in-
scriptio, si facta est tempore Ama-
tziæ Regis Juda; sequitur, versuum
rhythmicorum in lingua Ebraica
usum jam tum fuisse inter Judæos,
quod etiam vult bonus ille R.
Schem Tob. Ego vero non pu-
to, Buxtorfio id videri verisimile.
Nam si tum nota & usitata fuisset
inter Judæos hæc ratio & genus
Carminis, aliquid procul dubio
illus in sacris scripturæ Canticis,
& libris metricis exstaret vesti-
gium. At nullum exstat, ac ne
quidem in posterioribus & recen-
tio-

tioribus Judæorum scriptis ante
annum Christi circiter 800 vel 900
quam Carminis rationem didice-
runt Judæi , non à veteribus Græ-
corum & Latinorum lyricis, aliūs-
ve generis Poëtis , sed à Leoninis,
quos vocant, versibus, qui circa il-
lud seculum inter Christianos ver-
sificatores, in mediâ literarum bo-
narum barbarie , usurpari cœpe-
runt. De hoc sepulcro multò plu-
ra habet , non parum diversa , at
non minus à veri similitudine alie-
na , Villalpandus in Ezech. Tom.
II. Part. 2. lib. 5. disp. 3. Cap. 58.
p. 544. quæ hîc omnia referam,
ut liqueat, ineram esse quorundam
Judæorum imposturam , ex lapi-
dis istius occasione natam , qui
Christianis Ebraïcæ linguæ ignaris
imponere, eosque ludificari volue-
runt. Sic igitur eo loco Villalpan-
dus: *Saguntum* (hodie *Morvedre* di-
citur) *urbs est in regno Valentia, cite-*
riorus Hispania antiquissima. In eâ an-

F 4 no à

128 DE LITERIS EBR.

anno à Christi natali 1480 tumulus quidam inventus est non longè ab Arcis Saguntinæ portâ , in quo Adoniram Salomonis Regis legatus ibi cùm occubuissest , olim fuerat tumulo mandatus. In hujus epitaphii inscriptione ea verba Ebraicis characteribus insculpta legebantur: הַהוּא כָּבֵר אֲדֹנִירָם עֶבֶד הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹחַ שְׁבָע: לְגַבְּתָא תְּמִסְׁדָּר יְמִין Hic est tumulus Adoniram servi Regis Salomonis, qui venit ut exigeret tributum , & mortuus est die... &c. qui dies cùm lapis ille vetustatis injuriâ non nihil perfractus esset , haberi minimè potuit. Conferantur ista cum iis, quæ habentur 1 Reg. xii. 18. & iv. 6. de morte Adonirami , & videbis, quām bellè ista congruant : isthic enim narratur Adoniram lapidibus ab Israële obrutus in Sichem; hīc verò tumulo conditus in Hispaniâ apud Saguntum; Missus fuerat à Roboamo , ad conciliandum populi rebellantis animum in terrâ Israëlis , hīc dicitur missus in Hispaniâ

spaniam ad tributum colligendum. Quasi verò Roboamo Hispania tributaria esset, quæ fortè vix de nomine nota illi fuit. Quis non videt ista esse commentitia, & ab omni veri specie alienissima?

Itaque Villalpandum hīc rursus audiamus, quid isticis immediate subjiciat: *Nos certè adhibitâ diligentiâ suâ* (inquit ille) & *certis homini-bus nostræ societatis* (Jesuiticæ nem-pe) non mediocris auctoritatis & eruditio-nis, qui in eadem urbe Saguntinâ essent, re commissa, eum lapidem per-quiri curavimus, & tamen (quod sine doloris sensu affirmare non possum) nus-quam lapis repertus est, tametsi sepul-crum illud ibi aliquando fuisse, negari non possit: tum quia id expressè affirmat *Illusterrimus Franciscus Gonzaga*, E-piscopus Mantuanus, in eo libro, quem de origine Franciscanæ religionis, cuius tunc temporis Generalis erat, inscri-psit; tum quia Saguntini cives lapidem quendam ostendunt prope ejusdem Ar-

130 DE LITERIS EBR.

*cis portam, quem fama est eundem il-
lum esse, quem retulimus: unde eum
appellant lapidem Collectoris Salo-
monis, qui tametsi idem omnino non
sit (nempe quoad inscriptionem)
ostendit nihilominus famam ac rumo-
rem prioris lapidis veram esse, Ebraici:
characteres in hoc lapide illi sunt:*

תַּאֲרִין
נְבָת פָּקוֹד מֶרֶה לְשָׁרוֹ קָחוֹ יְהוָה וְהָרָה עַד מֶלֶךְ
אַמְּצִיהָ Ex his facile est videre, lapidē
istum Villalpandianum eundem o-
mnino esse cum illo, cuius memi-
nit, quemque refert R. ille Schem
Tob; nam locus & tempus reperti
lapidis congruunt, nempe annus
Christi 1480 (scribebat enim ille
R. Schem Tob, anno Christi 1486.
& propè portam arcis Saguntinæ
(nam Morvedre hodie est, ubi olim
urbs Saguntum) Quod autem in-
scriptio, quam ille refert, & quā Je-
suitæ socii Villalpandi referunt,
non est planè eadem, inde est quod
scriptura paulò esset lectu diffici-
lior, & nonnihil detrita, alii aliter
eam

eam legerunt : Porrò manifesta e-
jusdem inscriptionis vestigia, in
utraque illâ narratione apparent;
nam utrobique postrema prioris
lineæ verba penè sunt eadem, nem-
pe מורה לשׁוֹקוּ הוּה. postrema autem
posterioris lineæ vox eadem planè
est , nimirum אָמֵץ הָאָמֵץ. Quin & in
prioribus prioris lineæ verbis, quæ
à Villalpando referuntur, manife-
sta sunt vestigia lectionis R. Schem
Tob ; nam ex וְשׁ facilè fuit legere
אֲשׁ , ob affinem figuram פַּר & פִּלִּי : i-
tem pro לִבְנֵי non difficile fuit (homi-
ni linguæ Ebraicæ non admodùm
perito) legere פָּקֹד. Porrò rectior
& melior videtur lectio R. Schem
Tob , quàm sociorum Villalpan-
di , tum quia ille peritior procul
dubio fuit linguæ Ebraicæ , quàm
isti ; tum quia lectio illa sensum &
intelligentiam habet perfectam ,
at ista Villalpandiana nullum ha-
bet sensum ; nam prorsus coacta
est illa interpretatio , quam sive

F 6 ipse,

ipse, sive illius socii Jesuitæ, ei affingunt. Ita possumus (inquit ille) interpretari, ut prima litera ν dicat שָׂאֵל sepulcrum; dictiones duæ quæ sequuntur, sint defuncti nomen & prænomen, ut dicat: sepulcrum אַרְן Oran נְבָת Nabath פֶּקֹוד Prefecti מִרְחָה qui rebelavit Principi suo, קָרְבָּן tulit eum Dominus. In sequenti autem linea hæc item erant, וְהַדְּהָן & gloria ejus, עד מַלְךָ usque ad Regem, אַמְצָה Amasiam. Quis non videt, quam coacta, quam sine ullo penè sensu sit ejusmodi interpretatio, quamque aliena à more, ingenio, & phrasi verè Ebraïca. Nam ut ν significet שָׂאֵל, quis Ebraïsmi peritus dixerit, cum שָׂאֵל sepulcrum non significet, nisi figurata locutione apud Prophetas, qui tropicè loquuntur, קְבָר autem, & fit propria vox, quæ sepulcrum sine tropo significat, quæque in inscriptionibus usurpari debuit, non illa figurata. Deinde, quis rerum Ebraicarum peritus dicat, Ju-dæos

dæos *Nomen* habuisse & *Prænomen*,
cùm ne Græcis quidem id fuerit
in more positum, sed Romanorum
duntaxat proprium. *Tertiò.* Quid
illud est? *Præfecti qui rebellavit*, (*re-*
bellionis vertendum potius fuisset)
an *Princeps rebellium*, & *rebellionis*
author; anne missus ut *rebellibus præfi-*
ceretur, eosque ad officium revo-
caret? Si prius, quî dicitur de eo,
Cepit eum Dominus: hæc enim phra-
si significatur Dei favor erga eum,
quem dicitur cepisse. An verò
Deus dicendus authori rebellionis
favere, eumque ad se suscipere? Si
posteriorius, non aptè significatur
phrasî illâ פָקֹד מְרָא: non enim qui
mittitur ad rebelles, ut eos ad offi-
cium revocet, dici potest, *Rebellium*,
aut *Rebellionis Præfetus*, nisi planè
ἀκυρολόγως. imò ἀκυρολογητάς. Deni-
que, quid sibi ista volunt, *Gloria e-*
jus usque ad Regem Amasiam, divinet
qui poterit, *Davus sum; non Oedipus*.
Denique quis fuit sub Rege Ama-

tziâ,

tziâ, qui missus ab eo fuerit ad revocandos vel compescendos rebelles? Postremò hæc verba, *usque ad regem Amatziām*, non sunt in ἐπιγενόντι, quam refert R. Schem Tob. ut verisimile sit, ea esse addita à sociis Villalpandi, qui inscriptionem istam illi miserunt. Omitto jam, quomodo Latinis literis Ebraïca illa exprimat Villalpandus, qui שׁאול reddit sciaul, & מְרַח merah (pro marah, vel moreh) & יִשְׂרָאֵל lesro, pro lessaro, & וְרֹב checho, pro Kacho, vel potius lekacho (ut habet R. Schem Tob, qui legit וְרֹב, quod melius est) denique יְהוּדָה vehudah, pro vehodah, vel potius vehodo; debet enim affixum esse isthic masculini, non fœminini generis. Quæ omnia satis ostendunt, quâm vel Villalpandus, vel ipsius socii, qui ista ipsi submiserunt, fuerint Ebraïsmi periti.

Sed audiamus, quid amplius de isto lapide nobis referat Villalpandus; pergit ergo, & superioribus
hæc

hæc subjicit: Verum ex eo confirmantur hæc omnia, quod in ejusdem Saguntinae urbis Ms. codice quodam per antiquo (at verò antiquus admodum esse non potest, quem necesse est esse post annum Christi 1480) fol.

104. ista leguntur: Apud Saguntum in Arce, anno Domini 1480. (nempe paulò antequam scriberet Rabbi Schem Tob ille; de quo nos sùperà plus minus parum, fuit inventum sepulcrum vetustatis admirandæ: natus erat cadaver, quod litum balsamo, ut usque fuerat servatum, proceritatis non vulgaris, sed solito procerioris. Habebat, & hodie habet (quod notandum, nondum igitur perierat, imò nullud ipsum est planè, quod à sociis Villalpandi visum & descriptum fuit) in fronte lineas duas idiomate & teris Ebraicis, quorum sensus est hujusmodi: Hoc est sepulcrum Adoniam servi Salomonis Regis, qui ad hoc venit, ut exigeret illius tribulum: literæ verò Ebraicæ Latinis characteribus

racteribus designatæ, sic sonant: Zehu
keber Adoniram eved hammelech
Selomo seba ligbot eth hammas,
veniphtar jom. Quàm necesse sit
falsissimam esse & supposititiam
atque commentitiam ejusmodi in-
scriptionem, planius est ex historiâ
sacrâ, 1. Reg. xii. 18. quàm ut o-
pus sit id quenquam monere. Ita-
que verisimile omnino est, Ju-
dæum aliquem (qui, cùm inven-
tum esset sepulcrum illud, cuius
meminit R. Schem Tob, consultus
fuit ad legendam ejus inscriptio-
nem Ebraicam) Christianis linguae
& scripturæ Ebraicæ ignaris sic
fuisse ludificatum, & calido com-
mento inscriptionem illam con-
finxisse, ut admirandum quid di-
xisse videretur. Pergit adhuc ibi-
dem Villalpandus de eodem lapi-
de. Et fol. 112. in eodem Ms. hæcha-
bentur: *Ad Saguntum inventum anno*
Domini 1480 in Arce, ante primam
januam exstat marmoreum Mauso-
leum,

leum, vetustatis admirandæ, literis Ebraicis inscriptum, quæ ad nos trōs characteres revocatæ sic sonant; Zehu keber &c. ut suprà. Et ne qua diligentia in re non minimi momenti desiderari posset, curavimus quām diligentissimè per nostræ Societatis viros industrios alterius cuiusdam Ms. codicis verba transscribi, qui de eodem sepulcro honorifice loquuntur. Itaque Mantuanus Episcopus paulo ante laudatus, Ms. quoddam volumen ostendit, in quo præter alia antiquitatis Romanæ monumenta, mentio fit hujus etiam multò per vetustioris, & Ebraicis characteribus insculpti, tametsi ab iis, quibus neoterici deinde Ebræi usi sunt, non parum recedant. Hoc autem Ms. volumen quantæ auctoritatis sit, ex eo patet, quod olim dicatum est excellētissimo Principi, eidemque Duci Segobriæ, Comiti Empiarum, Alfonso ab Arragonia, dono deinde datum prædicto Mantuano Episcopo à Vespasiano Gonzagâ, Duce Sabionedæ, Valentia olim Prorege, & ejusdem Alphonsi Arragonensis

138 DE LITERIS EBR.

nensis affine. Ebraica autem lapidis inscriptio in eo volumine relata, in vulgare idioma cōversa hæc est. De Adoniram la fossa es esta, que vigne Salomo del reservēt, dia y mori tribut lo pe-
ra recebre. Multis satagit Villalpan-
dus ut nobis persuadeat, veram esse
illam sepulcri Adonirami inscrip-
tionem. At nunquam id persuade-
bit illis, qui micam salis habent, at-
que aliquam vel levissimā historiæ
sacræ cognitionem. Qui enim verè
dici possit Adoniramum in regno
Valentiaz propè Saguntum mor-
tuum esse, cùm isthuc venisset ut
Salomonis Regis nomine tribu-
tum inde colligeret, quem constat
ab Israëlitis lapidibus obrutum esse
propè Sichem, quum à Roboamo
ad rebelles pacificandos missus es-
set. Et quis credat Salomoni tri-
butum pependisse Hispaniam? Nec
audiendus est adversus sacram hi-
storiā commentitius lapis iste,
vel potius Nebulo Judæus, qui in-
scri-

scriptionem istam confinxit, & pro
verâ (quam refert R. Schem Tob)
Christianis linguae & scripturæ E-
braicæ ignaris obtrusit, quamque
lli bonâ fide suscipientes, annali-
bus suis & Ms. illis codicibus,
quos citat & refert Villalpandus,
nseruerunt. Itaque Villalpandum
psum, aut ejus socios, malæ fidei
non accuso, nec negaverim Ms.
ollos codices ea habere, quæ ex illis
profert Villalpandus; sed demiror
antùm eorum, qui ista in Com-
mentaria retulerunt, & in Ms. illis
columinibus scripto consignarunt,
implicitatem, atque ignorantiam,
quod tam facilè impostori & ne-
buloni Judæo fidem in re non obs-
turerè falsâ habuerint. Porrò non
raldè appositè mihi videtur Hispani-
co idiomate reddita inscriptio
lla, cùm illa sic melius reddi pos-
it: *Esta es la fossa de Adoniram del re
alamo servent, que vine para recebre
o tribut, y mori dia. &c.*

Ex

Ex his omnibus (inquit Villalpandus) *apertè demonstrari potest*, Ebræos olim, usque à Davidis & Salomonis ætate, totum terrarum orbem replevisse, eosdemque tributa, nec pauca, nec parvi pretii quot annis manus supremi Tributorum Principis misisse Ierosolymam. Credat Judæus Apella; non ego. Imò ne Judæus quidem id facile admittat. Quantum autem valeat, quantique sit ponderis ista Villalpandiana demonstratio, puto non esse jam omni cordato & prudenti lectori obscurum. Atque hæc dicta sunt de realibus, quæ Buxtorfius ad fert, Testimoniis.

Ad inscriptiones & Testimonia realia refert Buxtorfius laminam auream, fronti Pontificis affixam, cui inscriptum יהוה קדש. Hanc ho diernis Judæorum literis sculptam fuisse, probare se putat Buxtorfius Hieronymi testimonio, Epistolâ ad Fabiolam, de Vestibus sacerdotalibus. *Octaya* (inquit Hieronymus)

nymus) est lamina aurea , in quā
scriptum est Nomen Dei Ebraicis qua-
tuor literis , Iod , He , Vau , He : quod
apud illos ineffabile nuncupatur . Si
Ebraicis , (inquit Buxtorfius) er-
go non Samaritanis . Siccine ? An
jam oblitus est Buxtorfius , scri-
pturam Samaritanam à Doctori-
bus suis Talmudicis vocari עֲבָרִית E-
braicam , atque ipsum adeò Hiero-
nymum in loco , quem ex eo pro-
fert ipse Buxtorfius , scribere ex-
sertè , Ezram sub Zorobabele alias lite-
ras reperisse , quibus nunc utimur , cùm
ad illud usque tempus , iidem Samarita-
norum & Ebraeorum characteres fue-
rint . En , Buxtorfio ipso teste , iidem
Samaritani & Ebræi characteres .
Cur igitur jam sic arguit , Si Ebrai-
cis , ergo non Samaritanis .

Frustra itaque est R. Azarias ,
qui inde concludit , Hieronymum
quoque in eâ sententiâ fuisse , lite-
ras Ebraicas hodiernas jam tum tempo-
ris existisse . Non usque adeò obli-
viosus

142 DE LITERIS EBR.

viosus censendus est Hieronymus, ut tam adversa, tamque manifestò pugnantia sic exsertè dicat. Quod igitur ait, *in scriptum fuisse Dei nomen quatuor literis Ebraicis Iod, He, Vau, He*, ideo sic locutus est, quia nomina & literæ illæ, Jod, He, Vau, He, sunt verè Ebraicæ, & ab Ebræis ad Samaritanos traducti sunt characteres illi. Neque characteres isthic depinxit Hieronymus, quibus Nomen Dei in laminâ sculptum fuit, sed nomina tantùm literarum indicavit; Characteres vero, qui hodie eo in loco existant, additi sunt ab Editoribus operum ipsius. Ac quamvis etiam ab ipso Hieronymo adscripti essent; non eo voluit significare, laminam iisdem illis characterum formis atque figuris fuisse sculptam, sed illis quæ literis istis respondent in veteri & verâ Ebraicâ scripturâ. Ad R. autem Eliezerem quod attinet, qui dicitur in Talmude

mude vidisse sacerdotalem laminationem, inscriptam literis illis, "ל קרשׁ".
i hoc dicat de characteribus istis
odiernis, tum id credam verum
esse, quum omnia fabulosa, men-
tacia, somnia, figmenta fuerint
ex universo Talmude expurgata.
Deinde, locus ille non loquitur de
characteribus, quibus sculpta fuit
amina aurea, sed an unā, an verò
duobus diversis lineis sculpta fue-
it, agnoscente ipso Buxtorfio. Ni-
hil itaque inde concludi potest de
characterum formâ, seu figurâ.

Ad rationes jam accedit Bux-
torfius, ac tres dicit à formâ & si-
gurâ hodiernorum characterum.
Prima dicitur à figura מ Samech,
et ס clausi finalis. De quibus dua-
us literis Talmudici quidam
doctores scribunt סמך ו שבלוחות ב נס הי עמוד
Mem & Samech, que in
abulis erant, stetisse in illis miracu-
sè. Quod quomodo sit intelligen-
tum, verumque esse possit, rectè
ostendit

ostendit atque explicat Buxtorfius. Verum, argumentum quod inde ducitur, nititur duntaxat auctoritate Doctorum illorum, qui ajunt, *Mem & Samech stetisse miraculosè in Tabulis.* Quod dictum verum esse non potest, nisi intelligatur de hodiernâ Judæorum scripturâ. Itaque si verum est illud Talmudicorum dictum, necesse est Tabulas his hodiernis Judaïcis, non vero Samaritanis literis fuisse sculptas. Conceditur illa consequentia, quæ bona est; At de Antecedentis illius veritate dubitatur vehementer, nempe literas illas duas ☚ & ☛ miraculosè in Tabulis stetisse. Neque suscipit Buxtorfius probare, verum illud esse. Tantum dicit, id affirmari in Talmude, à R. Chasdâ. At quis nescit, quot somnia, quot fabulas, quot miracula homines illi pro arbitrio & animi libitu, confingant, ac sine necessitate comminiscantur? Unde nobis probant

bant homines illi, Tabulas lapi-
deas sic fuisse à Deo sculptas, ut
sculptura totam Tabularum crassi-
tiem atque spissitudinem penetra-
rit, ita ut sculptura ab utrâque Ta-
bularum parte eadem apparêret.
Hoc pro animi libitu commenti
sunt, ex Mosis dicto, Exod. xxxii.

15. *Tabulae inscriptæ ex duobus ipsarum
lateribus, hinc & hinc scriptæ erant,*
quasi verò verba ista aliter accipi
non possint, quàm si dicamus scul-
pturam penetrasse totam Tabula-
rum spissitudinem, ut sic miracu-
la fingantur sine necessitate. Hoc
igitur tantùm concludere potest
ex illo dicto Talmudico Buxtor-
fius, R. illum Chasda putasse, Ta-
bulas fuisse hodiernis literarum fi-
guris sculptas. At quanti esse de-
beat Talmudicorum, & in genere
Judæorum omnium hoc affirmantium,
apud Christianos auctoritas,
suprà à nobis initio hujus exerci-
tationis ostensum est.

G Altera,

Altera, quam ex figurâ hodier-
narum literarum Ebraicarum du-
cit, ratio petitur ex quinque lite-
rarum finalium figurâ, מִנְצָפָן Men-
natpach dictarum: de quibus R.
Chijah bar Abba, dicit, צוֹפִים אֶמְרוּם Videntes, seu Prophetæ dixe-
runt eas, hoc est (uti ipse postmo-
dum explicat,) exoletas quasi &
oblivioni traditas revocarunt in u-
sum: hæc, inquam, ratio nititur
rursus duntaxat auctoritate Rabbi
illius, qui effatum illud pronun-
ciat, sed non probat. Cur autem e-
jusmodi Doctorum illorum effatis
acquiescere simpliciter nos non
oporteat hac in causâ, satis suprà
ostendimus; neque verò (uti ar-
bitror) Buxtorfius ipse putat se te-
neri omnibuseorum pronunciatis,
vanissimisque Decisionibus. Ubi
Rabbinicum illud effatum à Bux-
torfio solidè fuerit demonstratum;
sententiam tuim mutabimus, atque
in ejus placitum pedibus ultrò ibi-
mus,

mus, non propter Rabbini illius auctoritatem, sed propter rationum, quas adferet Buxtorfius (si quas habet) evidentiam & pondus.

Idem Rabbinus ad rationem, quam ibidem dicit ex spiculis, apiculis & corollis, hodiernarum literarum Judaïcarum capita armantur, vel ornantur, in quibus iidem Doctores, & Cabalistæ, censent latèrē magna mysteria, ab ipso Mose in monte Sinaï tradita: quæ sunt mera otiosorum hominum somnia, qui jactant mysteria, eorumque certam Cabballam, per manus à Mose ad ipsos derivatam; neque tamen ea appetiunt, aut si quando eâ in re aliquid tentant & aggrediuntur, meram inscitiam, nugas meras, & insulsissima commenta produnt. Absit ut Christiani ejusmodi ineptissimis fabulis attendant. Ubi nobis prodiderint Judæi Commentarios Rabbi sui Akibæ

G 2 (qui

148 DE LITERIS EBR.

(qui, uti nugantur, Deo ipso teste, commentaturus erat super unumquemque Legis apiculum) & librum illum celebrem suorum ^{תנין} Tagin , seu coronamentorum , planumque fecerint stupenda mysteria sapientiâ spiritus Dei digna in illis latere , tum dabimus manus , & agnoscemus Deum corollas illas literis Ebraicis in monte Sinai (uti illi fabulantur) illigasse. Interm donec istud præstiterint , licebit nobis , ista , sicut infinita alia ipsorum nugamenta , securè rejicerre , eaque cæteris ipsorum nugis , & insulsis commentis , accensere .

Neque verò ista Judæorum somnia confirmantur (uti post Postellum , & ex Postello censet Buxtorfius §. 33.) ex dicto Christi , Matth. 5, 17. 18. *jota unum , aut apex unus Legis non transibit , donec præterierit Cælum & terra.* De quo loco jam olim aliquid diximus in Arcano nostro Punctuationis , ac denuò nunc nobis

nobis aliquid dicendū venit. Christus eo loco proculdubio respicit non ad puncta Vocalia, & Accentus, qui tum nulli fuerunt, sed (uti recte observat Hieronymus) ad figuram literarum, & ad cornicula illa, quibus literarum capita in hodiernâ scripturâ (quâ in scribendo Legis volumine utuntur Judæi) armantur; hocque duntaxat vult, se non venisse (quod de eo falsissimè calumnia bantur Judæi) ad evacuandam & abolendam Legem, ut contra potius venerit ad eam perfectissimè implendam. Hanc perfectissimam Legis impletionem à Christo in vitâ & morte factam, quæque per Spiritum ipsius sanctificantem in cordibus fidelium paullatim perficitur, donec plenissimè in vitâ futurâ perficiatur, illâ & hyperbolicâ locutione, ad hominum illorum, quibuscum resipisci erat, accommodata ingenium, exprimit, dicendo,

G 3 Cælum

150 DE LITERIS EBR.

Cœlum & terram citius peritura,
quām ut vel apiculus, seu corniculum
literarum Legis transeat, hoc est,
quām ut lex non fortiatur absolu-
tissimum suum complementum.
Sic autem loquitur Christus, non
ut probet Phariseorum de illis cor-
niculis & apiculis sententiam, qui
putabant, (sed falso) magna in iis
latēre mysteria. Nam certè, si ve-
rè latērent in illis grandia myste-
ria, si sic Christus censuisset; quī
factum ut nec ipse, nec ullus Apo-
stolorum nobis ullum (ne quidem
minimum) illorum mysteriorum
aperuerit? Unde est quod nullum
(ne obscurissimum quidem) tan-
tæ, tamque admirabilis Sapientiæ
in corniculis illis delitescentis ve-
stigium compareat, in omnibus
tum Euangelistarum, tum Aposto-
lorum scriptis ullis Canoniciſ? Cur
non ista revelaſſet Christus? Cur
non in illis indagandis nobis ali-
quatenus præiviffent, viamque
præ-

præmonstrassent Apostoli? Nugæ itaque sunt, & meræ gerræ, quæ de mysteriis in Apiculis & figurâ literarum ex solo Jod conformatarum delitescentibus hariolatur post Judaicos scriptores insanus Postellus, cuius memoria meritò apud Christianos omnes debet esse exsecranda, propter abominanda ipsius deliria, qui dicitur publicè Parisiis impunè olim prædicasse, Matrem suam venisse, ut fœminas servaret; quomodo Christus venit, ut mares salvos faceret.

Non est momentosior ratio illa, quam Buxtorfius §. 31. ducit ex Mem clauso & finali, quod occurrit in medio vocis לְפִיכָּת Esa. ix. 7. & מֵMem aperto, quod in fine vocis occurrit Neh. xi. 14. המ פְּרוֹצִים quibus in locis, (maxime verò in priore,) volunt Judæi, ac post eos Christiani multi interpres, latèrē mysterium aliquod.

G 4 De

152 DE LITERIS EBR.

De quibus aliquid diximus in Criticâ nostrâ sacrâ ; ubi ostendimus, nihil esse necesse recurrere isthic ad mysteria, cùm planum sit posse ista referri ad variam lectionem , nempe pro *רְבָה* לְסִרְבָּה potest legi. *Ipsis multiplicabit imperium*. Nec est quod quis objiciat , nullibi occurere *לֵם* pro *לְהַם* . nam etsi non occurrat exemplum illius , quidnam possit illud dici , quām *בְּמִנְחָה* pro *בְּהַמָּה* . maximè cum passim occurrat *לְמַנְחָה* pro *לְהַמָּה* , quod profectò poëticè factum est (adjecto 1) à simplici *לֵם* . Ad posteriorem autem locum quod attinet ex Neh. 11. 14. Ab. Ezra notat , illud esse quomodo *מִתְהִזְהִזְהַמָּה* pro *לְכָם* , *מִתְהִזְהִזְהַמָּה* , *מִלְכָם* . *הַמְפֹרֶזִים* scribendum fuisse *אֲנָשִׁים* & conjunctâ voce , sed *מִשְׁמָרָת הַפְּרִידּוֹם* *Massorethæ* , (inquit) divisorunt illa , ut *מֵמֶן* apertum denotaret muros Ierosolymæ apertos seu fractos (en horrendum Judaicum mysterium , & sapientiâ Dei admodum di-

dignum) sed, inquit, נִכּוֹן prior sententiâ verior est, altera enim illa est רְשָׁת allegorica. En tibi Ju-dæum ingenuum, & mysteria illa Cabballistica ridentem. Valeant ergo cum bonâ eorum pace & ve-niâ, tum Judaici, tum Christiani interpres, mysteriorum otiosi in-quisitores, ubi nulla est mysterii exquirendi necessitas!

Deinde argumentum dicit Bux-torius (§ 35) à pervicaci Iudeorum indole, & ejus quod semel arripuerunt tenacissima, maximè in rebus sacris, & iis quæ ad gloriam Gentis suæ, & ad glo-riationem atque jactantiam pertinent. Atque hîc multis ἐπιτελεσθεῖ B. An credibile est, illos passuros fuisse sibi eripi eam scripturam, quam per tot secula pro κερυκλίῳ sancto habuerant? &c.

R. Nondum tum temporis Ju-dæos invaserat superstitione illa, quæ posteros eorum postmodum occu-pavit, ut Legem Dei totam consti-tuerent in cortice, in membra-

G 5 nis,

Nis, in literis, & literarum figurâ, & apiculis. Parum de his erant solliciti, modò rem ipsam haberent, Legis nempe verba, & voces, earumque significationem, mentem & sensum. Quid enim ad pietatem & veram religionem attinet, ut his potius quàm illis literarum figuris nobis describatur Dei lex, ejusque voces & verba nobis repræsententur? Cùm itaque (uti non semel est dictum) tam aptè & commodè, tam plenè & perfetè, Assyriacâ scripturâ & characteribus, quàm veteri Ebraicâ potuerit lex Dei, & sacra ejus elogia, describi; quid mirum, si Esdras verè pius, ac minimè superstitiosus, homo Assyriacam scripturam, potius quàm veterem Ebraicam, delegerit sibi ad describendam Legem. Primo, cum tam commodè, plenè & perfetè istâ, quàm illâ scribi potuerit; imò cum commodius fieri id potuerit,

potuerit, siquidem ista scriptura
ad ταχυγραφίαν, & γραπτογραφίαν ma-
gis est quàm illa accommodata.
Secundò, cum Judæi in Captivi-
tate isti scripturæ, uti & linguae
ipſi Chaldaicæ atque Assyriacæ,
jam assuevissent, eamque fa-
miliarem ſibi feciſſent? Quid
mirum, ſi populus ille non-
dum adeò, quàm ejus poſte-
ri ſub-Aſſamonaīis, (quo tem-
pore invaluit vel maximè inter
eos ſuperstitio) ſcrupulosus,
circa hujusmodi minutias, in id
ultrò conſenſit, maximè cùm vi-
deret scripturam ſuam veterem
à Samaritanis, (quos mirum in
modum oderant) eſſe jam pri-
dem occupatam? Nihil opus ad
id perſuadendum fuit vel mi-
raculis, vel divino etiam man-
dato apud populum ſuperstitio-
ne, & δειοδαιμονίᾳ nondum fasci-
natum atque excæcatum, ſed ſim-
plicem atque docilem adhuc,

G 6 & diu-

& diuturnâ captivitate emollitum,
atque subactum , utque insano i-
dololatriæ , quo ante exarserant,
amore liberatum, sic nondum ~~destr~~
~~daspicias~~ vinculis irretitum. Non
fuerunt capropter metuendæ Ez-
ræ turbæ ullæ , aut molitiones ad-
versus ipsum , quia gloriam suam
in Lege ipsâ , non in Legis litera-
rum figurâ & charactere colloca-
bant , nullam gloriacionis mate-
riam captare, aut vindicare sibi po-
terant , aut verò ipsis libebat , ex
scripturâ seu charactere , quem à
Samaritanis occupatum jam vide-
bant , quem non eripi sibi patie-
bantur , sed jam pridem occupa-
tum ultrò illis relinquebant , ne-
quid cum illis in scribendâ Lege
commune haberent. Ezras itaque
facto suo Judæis non eripiebat
scripturam suam , quam jampri-
dem Samaritani usurpaverant , nec
Judæis ereptam Samaritis trade-
bat; sed occupatam jam ab illis, re-
liquit,

liquit, sive noluit (nec potuit, etiamsi voluisset) eripere. Nec *sacra* magis, quam *vulgaris* & communis dicenda est; quia alia illis non fuit ad res communes, *vulgaris* & profanas, alia ad sacras scribendas: uti hactenus ostensum est. Nec magna fuit in re tantillâ glorandi materia; quia non à Deo primùm fuit usurpata, Judæisque tradita scriptura illa, sed ideo fuit à Deo usurpata in Tabulis sculpendis, quia jam inter Judæos erat in usu.

At, inquit Buxtorfius (§ 36) non sit verisimile, Ezram vel potuisse, vel voluisse veterem scripturam mutare. Non potuit, 1. propter pervicaciam Iudeorum modò memoratam. 2. quia non erat facile exemplaria veteris scripturæ, quæ passim inter Iudeos exstabant, abrogare: erant enim tum Iudei in varias orbis partes dispersi, tum in Babyloniam, ubi Scholas & Academias habebant; tum in Palestinam, ubi pluri-

158 DE LITERIS EBR.

ma publicè & privatim inter eos super-
erant Legis exemplaria. Noluisse verò
Ezram hoc facere, ex eo arguitur, quod
Nehemiae XIII. vers. 23. 24. 25. legi-
mus, quanto zelo correptus fuerit, cùm
videret filios quorundam Iudeorum Af-
dodicè loquentes, Iudaicè autem loqui
nescientes. Respondemus ad pri-
mum, Pervicaciam illam, de qua
loquuntur, nondum tum viguisse;
& de eâ jam modò responsum est.
2. ad multitudinem quod attinet
exemplarium veteris scripturæ,
quam objiciunt; unde nobis e-
am probabunt? In tantum con-
temtum & neglectum venerat a-
pud Judæos tum temporis Lex
Dei, ut magno veluti miraculo
deputatum sit, quod Legis vo-
lumen in arcâ quadam in Tem-
plo fuerit à summo Sacerdote
tempore Regis Josiæ inventum.
11 Chron. xxxiv. vers. 14. Si vul-
gares & communes, frequentes-
que fuissent in eo populo Legis
codices,

D I A T R I B A . 159

codices ; an summus Pontifex volumen illud , tanquam rem miram , atque raram , & prodigiī instar , Regi monstrasset ? Certè raros admodum oportuit esse tum temporis Legis codices , quando ipsi summo Pontifici volumen illud prodigii & miraculi instar fuit . In modo quantus , quamque horrendus fuerit in eo populo non modò sacrarum , sed etiam omnium omnino bonarum literarum , etiam vulgarium , & profanarum neglectus & contemtus , ex eo liquet , quod nec Salomonis liber ullus , nec cuiusquam alterius Authoris scriptum ullum (præter solos libros sacros , quos divina providentia vixit conservatos) superfuerit , & ad posteros transmissum sit . An omnina Gentis illius monumenta , & antiqua quæ in eo populo jam ab opso Mose , aut verò etiam ante Mo- nē (ut est liber Recti) fuerunt , in scripta sic omnia ad unum perirent , si vel

si vel minimum studiosus fuisset litterarum populus ille, vel si Deus ista ad posteros, indeque ad nos pervenire voluisset. Ad Legis autem & sacrorum Oraculorum conservationē in eo populo, & illo populi istius captivi statu, satis Deo fuit vel unum servasse exemplar, ex quo Ezras suum describeret, & ab isto reliqua postmodum exscriberentur. Ut nihil hīc necesse sit confugere ad miracula, & fingere Ezram omnia memoriter descripsisse; uti illud finxit author quarti libri Ezrae Apocryphi.

Et unde quæsto nobis duo Paralipomenon libri ab Ezra sunt maximā ex parte consarcinati, nisi ex paucis variis & sparsis schedis, quæ hīc illic inter paucos privatos delitescebant, quas ipse conquisivit, excerpit, digessit, contulit, composuit, supplevit, compegit, atque in unum compaginavit? Certe si luculenta & plurima superfuis-

sent

fent in eo populo tum temporis
Gentis suæ antiqua monumenta,
Scriptave, eorum pleraque ad nos
usque pervenissent : nam ab eo
tempore, (maximè Assamonæo-
rum seculo, & deinceps) sui, &
gloriæ suæ Judæi multò fuerunt
studiosiores, quam antea. Sed pa-
lām est partim neglectu & con-
temtu, partim hostium diripien-
tium furore, & barbarie, periis-
se, intercidisse, abolita esse omnia
omnino temporum illorum in illâ
Gente illustria quæque monumen-
ta, scripta, libri, codices, exempla-
ria, ut sine veri specie nobis obji-
ciantur plurima tum in Babyloniam,
tum in Palæstina, tempore Capti-
vitatis, Legis exemplaria. Et unde
quæso, in Babyloniam tempore Ca-
ptivitatis procudit Buxtorfius Ju-
dæorum Scholas & Academias? An
siuquia septingentis vel octingentis
post annis Soræ & Neardeæ exstrui
cœperunt Scholæ & Academiæ, in
quibus

quibus Talmudici Doctores sui Juris corpus, Talmud, complexi sunt, ideo existimandum est pariter tempore Captivitatis fuisse in Babyloniâ celebres Scholas & Academias? Videor mihi videre Phryges, quæ volunt, somniantes, quum ista lego.

Ad illud autem, quod ultimò objicitur ibidem §. 36. de Ezrâ conquerente, quod Judæorum liberi Asdodicè loquerentur, non Judaicè; unde concludere volunt, quod prout linguae causâ deferbuit contra istos Iudeos, neque pati voluit ut alienâ linguâ loquerentur; ita credibile non esse illum Legis scripturam, quæ à Deo data erat, & digito ejus consecrata, cum Assyriorum scripturâ permutare voluisse. Respondetur primò. Non excanduit propriè Estras, quòd filii Judæorum Asdodicè, aut Ammoniticè loquerentur, nisi quatenus illud signum fuit alterius malii cuiusdam, quod illi bilem propriè movebat; non verò ipsa lingua.

Dispar

Dispar nimirum Judæorum cum
extraneis mulieribus cōjugium, ex
quo nati filii matrum suarum Asdo-
dicarum, Ammoniticarum, &c. dia-
ectum & linguam addiscebāt. Dis-
par hoc conjugium contra Dei Le-
gem contractum, & liberi hybridæ,
genuini Judæi, quodq; semen
Sanctum cum peregrinis gentibus,
uti ipse Ezras loquitur) Israëlitæ
miniscissent, bilem ei movit propriè;
verò usus linguæ Asdodicæ. A-
poi qui , si usus peregrinæ linguæ
offendisset; cur ipse Chaldaicè,
locutus est modò , sed scripsit
Daniel sanctissimus Pro-
pheta librum suum eodem sermo-
ne contaminavit ? Nam si lex Dei
profanata est scripturâ Affyriacâ ;
liber sacer censēdus erit cō-
aminatus impuro & peregrino ser-
none Chaldaico? Ego verò potiùs
retorqueo argumentum: quemad-
modum Deus voluit peregrinam
llam linguam , toto Oriente tum
tem-

temporis communissimam, hono-
rare veluti, atque condecorare, ad-
mittendo eam in sacro Oraculo-
rum suorum Canone, ut sic futuræ
aliquando Gentium vocationi vel-
uti præluderet, eoque ostenderet,
non longè abesse tempus, quo nul-
lum apud se foret Gentium & po-
pulorum discrimen, quin omnes
olim aliquando propriâ linguâ
eum essent celebraturi; sic etiam
eodem consilio, ac mente tacitè
permisit, ut & scriptura, quâ Le-
gem suam olim descripserat, Sa-
maritanis cederet, & aliâ scriptu-
râ, Affyriacâ puta, oracula sua de-
inceps scriberentur, ut subinnue-
ret & veluti præsignificaret, tum
Judæos aliquando à fædere suo es-
se excludendos, tum Gentes alias
in eorum locum esse cooptandas.

Itaque Judæo quidem jam in-
credulo, pertinaci, superstitione
dementato, nequaquam fit verisimi-
le, Ezram, Malachiam, Haggæum,

Za-

Zachariam , & cæteros pios , qui post Captivitatem fuerunt , literas à Deo psō acceptas , non quidem per contemnum abjecisse , sed à Samaritis occupatas ; illis reliquissē , & cum aliis , Assyriacis puta , quibus in Captivitate assueverant , commutasse ; verūm homini Christiano & pio , non supersticioso , nequaquam à veri specie alienum valdè id videbitur.

Denique quod ultimò objicitur Fullerus , qui ait , numerosissimam uidæorum gentem , longè latèque disseminatam , facilius potuisse characteres suos sartos tectosque conservare , quam Samaritarum populus exiguus , in angulum oppidò angustum conclusus , nihili sit : non enim quæritur , quid posuerit Judeorum populus , sed quid factū reverā ab eo sit . Non dicimus , non potuisse eum characteres suos conservasse ; dicimus tantūm , ab eo factum non esse . At posse ad esse non datur consequentia . Unde autem , & cur id factum esse videatur ,

tur, ex hactenus dictis unicuique non præjudiciis occupato putamus jam satis esse manifestum. Unde jam liberum omnibus esse poterit, quid sibi in hac quæstione sentiendum esse videatur: nemini enim præjudico; id tantum, quod vero proprius mihi videtur, libèrè, & apertè, cum bonâ omnium pace & veniâ, propono. Faxit Deus, ut quod ipse novit esse verissimum & optimum, apud bonos omnes obtineat, ad sui gloriam & Ecclesiæ suæ ædificationem! quod unum totâ hac Diatribâ mihi ob oculos proposui. Si minus quod verum est percepisti, ego libens, admonitus, & melioribus, ac solidioribus rationibus, & argumentis adductus, errorem agnoscam, & monenti, atque docenti gratias maximas habebo, atque pro virili referam. Interim licet, puto, sine cuiusquam injuriâ & offensione, sententia, quam hactenus

D I A T R I B A. 167

tenus arbitror fatis verisimilem fecisse , inhärere , quam diu meliora & solidiora non fuerint mihi pro contrariâ sententiâ demonstrata.

*Salmurii, xxii. Augusti
M D C X L I I I .*

J O S E P H I
S C A L I G E R I
V I N D I C I A E ,
S I V E

*Ad Dn. JOHANNIS BUXTORFI exreci-
tationem in historiam Institutionis S.
Cœna Dominicæ Animadversiones.*

LN doctâ hac & eruditâ Exercitatione , quam Diatribæ suæ de literis Judæorum adjunxit dominus Buxtorfius , multa in Viro genagno Josepho Scaligero reprehendit , variaque castigat , quæ ab eo putat esse admissa σφύλισται , lib. 6. operis

6. operis incomparabilis de Emen-
datione Temporum, in collatione,
quam illic instituit Vir ille Magnus
S. Cænæ Dominicæ cum Judæo-
rum in celebrando Paschate riti-
bus. Ea autem quæ ille reprehendit,
sunt hæc præcipua. Primum,
quod Scaliger dicit, Judæos in ri-
tu Agni Paschalis duplice cœnâ es-
se defunctos, in quorum priore
hostiis immolatis, & Agno vesce-
bantur ; posterior autem fuit illis
δεῖπνον ἀπλυτηρία, *cœna dimissoria*, voca-
baturque *רְפָסָם הַוּסָה*, h. e. *δεῖπνον*
ἀπλυτηρία, quæ erant veluti secundæ
apud Gentiles mensæ. In quâ po-
steriore cœna Deo canebantur *εξ-*
λαυσιγ & *εὐχαεισιγ* quædam : gratias
nempe Deo agebant Judæi, & po-
tionem circumferebant ; id quod
hodie quoq; illi retinent. Secundum
est, quod ait, idem fieri solitum in
reliquis festis sollemnioribus, stan-
te Templo, & florentibus Judæo-
rum rebus. Tertium, quod discriminem
statuit

statuit inter cœnæ Paschalis & reliquorum festorum secundas mensas , cùm nullæ fuerint in Agni Paschalis cœnâ secundæ mensæ. *Quartum & quintum* , quod secundas illas mensas dicit vocari à Judæis ἡμέραν. h.e. ἐπίκλησιν & πομπ. *Sextum* , quod loco Bellariorum (quæ in reliquis Festis , secundis mensis inferebantur) afferebatur in tryblio Acetarium ex intybis & lactucis agrestibus. *Septimum* , quod tortam Azymam in finem cœnæ reservatam dicat , & in tot frusta fractam , quot erant in φεστι, sive contubernio convivæ. *Octavum & nonum* , quod dicat Judæos certâ Benedictionis formulâ clusos esse , cum tortam illam Azymam in fine cœnæ sumerent , & carmine quodam, Chaldaicè concepto , quum tortæ illius Azymæ particulas singulis conviviis distribuerent. *Decimum* , quod lotiō nem pedum velit ritum & morem

H fuisse

170 DE LITERIS EBR.

fuisse Judæis in cœnâ Paschali , & aliis conviviis usitatum, antequam mensæ accumberent. *Vndecimum*, quod quartum, seu ultimum, poculum, quo cœna Paschalis cludebatur, dicat vocatum fuisse **כוס הلال** *poculum hymni.* th. 30. *Duodecimum*, quod noctem Paschalis cœnæ dicit vocatam fuisse **הגדה אונסלאים**, cum non nox ipsa, sed lectio quæ illâ nocte in cœnâ recitabatur, diceretur **הגדה**. Obiter etiam Cameronem perstringit, th. 46. quod dixerit in Myrothecio, panis **אַלְוֹזִיאָן** vocari à Judæis **שְׂדֵוֹת**, cum non panis, sed pculi 1. **אַלְוֹזִיאָן** ab ipsis sic vocetur.

An bene autē & rectē, an verò se-
cūs ista à Buxtorf. in Scaligero repre-
hendantur, ut manifestius liqueat,
utque cœnæ Dominicæ cum cœnâ
Paschali collatio clarior evadat, o-
perè pretium fuerit ex Maimonide,
antiquo & celeberrimo inter Judd.
Scriptore, totam cœnæ Paschalis ra-
tionem, modum, ordinē & ritūs hīc
expos.

xponere, prout ea habentur cap. 8.
ve ultimo Tractatus *חנוך ומצה* libri
tertiī operis 7° dicti. Sic ergo ille.
1. Ordo cōficiendi Azyma ista xiv
sie (h.e. celebrandi cœnam Pascha-
m) hic est. *Primum* unicuiq; misce-
tur poculum, ac super illud recitatūr
formula Benedictionis, *Ben. tu, &c.*
qui creas fructum vitis, ac postea reci-
dit super illud, *היום קדוש* h. e. formu-
lam sanctificationis die & tempore
usitatam, poculumque illud ipse
(nā cum reliquis convivis) ebbit.
ūm recitat formulam Benedictio-
nis lotionis manuum, manusq; la-
t. Deinde, inferūt instructā men-
sā, eq; imponunt *מזרע פְּנֵסֶדֶס* (sive
cetarium ex herbis amaris) aliaq;
slera, tortas Azymas, & *חַרְבָּה כְּבָשָׂעָה*
Agnū item ipsum Paschalem, &
urnes *הנִּינָה* h. e. victimæ die illo ma-
randæ. Hoc autem tempore (post
empli scilicet secundi destructio-
) inferunt mensæ duo genera-
urnium, una nempe *μυρμόνων* Agni
H 2 ipsius

D 1
 ipsius Paschalisi, alteram verò *μυριόν*
σωστην חנינה victimæ diei illius.

§ 2. Tum incipit (Paterfamilias
 scilicet) recitatque benedictionem,
 qui *creas fructus terræ*, sumitque o-
 lera (sive *πρείδας*) & ea intingit
 in Embamma, editque, ipse
 & omnes unà cum eo accumber-
 tes, ex ihs herbis *כִּיְתָן* quantum est
 olive moles. Postmodum removent
 mensam ab ante faciem illius, qui
 lectorus est *הַגָּדָה*, miscentque po-
 culum secundum, atque isthic de-
 bet esse filius (h.e. parvulus aliquis)
 interrogans (hoc est, qui roget cur
 ista siant) tum Lector legit istud
 מה נשנה, quid differt nox ista à re-
 liquis noctibus? Nimirum 1. quod
 אין אלו מטבחים non intingimus, ne semel quidem;
 at hac nocte bis intingimus. 2.
 quod cæteris noctibus comedim-
 us חמץ ומצה fermentatum & infe-
 rentatum; hac autem nocte
 כלו מצה fermentatum & infe-
 rentatum; solum Azymum. 3. reliquis nocti-
 bus

D I A T R I B A. 173

us edimus carnem צלִי assām, שְׁלֹק postam, מַבְשֵׁל elixam; hac autem nocte non nisi assā. 4. reliquis noctibus edimus reliqua olera ; hac autem nocte מָרוּרִים amaras herbas. Deniq;, reliquis noctibus edimus , sive sedentes, sive discubentes; hac autem nocte omnes discubimus.

3. Hoc tempore non dicimus, *Hac nocte non edimus, nisi צלִי assū*, quia jam non habemus קָרְבָּן oblationem (Antonini scilicet Paschalis.) Tum incipit recitare lectionem Haggadę, usque tum compleat eam totam usque ad iud. אֲרָמִי אָוֶבֶד אָכֵי. §. 4. Tum reponunt mensam coram eo , ac dicit, *Ascha istud nos edimus propterea, quod* פְּנֵי *transfilivit Dominus super domos* itrum nostrorum in Ægypto ; scrium est enim , Dicitisque, Sacrificium est Paschæ Domino. Tum tollet in altum patinam, in quâ sunt herbaræ , dicitque: *Istæ sunt herbæ Ægypti, quas comedimus propterea, quod Ægyptii amaram reddiderunt vitam*

H 3 Patrum

174 DE LITERIS EBR.

Patrum nostrorum in Aegypto; scriptum est enim : Et amaram reddiderunt vitam eorum. Tum attollit manu tortam Azymam , ac dicit (a) Hoc est Azymum, quod nos comedimus propterea , quod non sivit (Deus scilicet) fermentari massam Patrum nostrorum, donec revelatus est eis Dominus , eosque statim redemit ; scriptum est enim : Et coixerunt massam, quam eduxerant ex Aegypto, &c.

§ 5. Tum addit: Propterea tenemur confiteri, laudare, celebrare, magnificare, decorare, exaltare, glorificare eum qui fecit Patribus nostris , & nobis , omnia ista signa , atque miracula , qui que nos eduxit de servitute in libertatem , de mero re in letitiam , de tenebris in lucem magnam, itaque dicamus coram eo הַלְלוּיָה laudate Dominum : laudate eum servi ejus , &c. usque ad ista verba , Petram in fontem aquarum. finitque his verbis : Benedictus

fit

(a) Rituale Hisp. & Ital. istud non habent, sed ejus loco habent formulam רָא לְחִמָּא דְּעֵנִיא hic est panis afflictionis, &c.

fit Dominus Deus noster, Rex mundi,
qui redemit nos & Patres nostros de Æ-
gypto, & adduxit nos ad noctem istam,
ut in eâ comedamus Azyma & πινεῖδας.

Hoc autem tempore his addit ista:
Dominus Deus noster & Deus Patrum
nostrorum adducat nos ad reliqua festa
sollemnia, quæ postmodum venient, læ-
tos in pace ob edificationem urbis tuæ,
& hilares in cultu tuo, ut comedamus
de Sacrificiis & Agnis Paschalibus, quo-
rum sanguis ad Altare tuum funditur
eis & doxiaw, & cantemus tibi canticum
novum pro liberatione nostrâ, & pro re-
demtione animæ nostræ. Benedictus sis
tu, qui liberas Israëlem. Tum recitat
benedictionem, qui creat fructum
vitis, babitque poculum secun-
dum.

§.6. Postmodū recitat Benedic-
tionem lotionis manuum, ac manus
lavat secundâ vice; quia fieri po-
test, ut mens ejus & attentio avo-
cata fuerit, dum legeret Hagga-
dam. Tum accipit duo ῥππιlagana,

H 4 (sive,

176 DE LITERIS EBR.

(sive, tortas Azymas) dividitque per medium alterum eorum, & quod fractum est relinquit inter ea quæ sunt integra, utiturque eâ Benedictione, Ben. tu. &c. qui educis panem de terrâ. Ratio autem, cur istam Benedictionem non recitat super duo frusta, sicuti reliquis diebus festivis, hæc est; quia scriptum est, *Panis afflictionis*. Quis est pauperis mos, nimirum non panem integrum, sed frusta tantum panis colligit (mendicando scilicet): sic etiam panis hîc non integer sumitur, sed ejus duntaxat frustum seu particula. Postmodum convolvit Azymæ tortæ frustum unâ cum herbis amaris, eaque intingit in ἐμβάμψ, utiturque hac benedictione: Ben. &c. qui præcepit nobis comedere Azyma & mneidas, eaque unâ edit. Quod si separatim velit edere Azymum, & separatim mneidas, utitur etiam separata benedictione super utrumque.

§ 7.

§ 7. Tum recitat Benedictio-
nem istam, *Ben. &c. qui præcepit no-*
bis comedere מִן הַכְבֵד de Sacrificio, e-
ditque unà primum de carne
חַנִינָה victimæ illius diei, tum recitat Be-
nedictionem istam, *Ben. &c. qui*
præcepit nobis comedere Pascha, simul-
que edit de corpore Agni Pascha-
lis. Porrò Benedictio Agni Pa-
schalis פּוֹטְרָה אֶין non excludit bene-
dictionem Sacrificii, nec Benedic-
tio Sacrificii excludit Benedictio-
nem Agni Paschalis.

§.8. Hoc tempore, quo non fit ob-
latio Agni Paschalis, postquam re-
citata est Benedictio, *qui educit pa-*
nem de terrâ, recitatur denuò Bene-
dictio, *qui præcepit nobis comedere*
Azyma, intingitque tum tortam A-
zymam in εμβαμμα, editque eam,
ac mox recitat Benedictionem τι-
μείδων, intingitq[ue] eas in חַרְסָתָה, sta-
timque comedit, neque eas sinit diu
hærere in Embammate, ne forte
gustus, seu sapor earum יְכַל im-

H 5 mutetur,

178 DE LITERIS EBR.

mutetur, (dulcedine nimirum Embammatis) Estque hoc præceptum unum de scribarum verbis : Rursusque convolvit frustum tortæ azymæ & ~~mngidas~~, eaque intingit in Embamma, & edit absque præviâ benedictione, יְכָר לְמִקְדָּשׁ in memoria Sanctuarii, desolati scilicet.

§ 9. Postmodū producitur convivium, editque & bibit unusquisque quicquid ipsi libet edere & bibere (ex iis nempe, quæ mensæ impedita sunt) Deinde, edit de Agno Paschali בֵּית quantum est olivæ moles, neque postea gustat ullum alium cibum. Hoc autem tempore edit de tortâ azymâ, quantum est olivæ moles, neque postmodum gustat quidquam, ut hîc sit finis convivii illius (hoc est, edendi in illâ nocte) & ut gustus (seu sapor) carnis Agni, vel Azymæ tortæ, sit in ore ejus ; esus enim ejus est de Præcepto.

§ 10. Postea manus lavat, & recitat
Bene-

Benedictionem זְמֹן cibi capiendi,
super poculum tertium, ebibitque
illud , ac postea miscet poculum
quartum , & absolvit super illud
Hymnum (qui nimirum su-
prà §.5. fuit inchoatus) recitatque
super illud Benedictionem Canti-
ci, estque Hymnus iste; *Laudent te,*
Domine , omnia opera tua , &c. reci-
tatque benedictionem , qui creat
fructum vitis , neque postmodum
quidquam gustat totâ illâ nocte,
exceptâ aquâ. Licetque ipsi misce-
re poculum quintum , ac super il-
lud dicere הַלְל הַגָּדוֹל Hymnum ma-
gnum , inde nempe הַוּדָה Confite-
mini Domino, quoniam bonus, &c. us-
que ad , *super flumina Babylonis*. Ad
istud autem quintum poculum
non obstringimur , quomodo ad
quatuor præcedentia pocula , po-
testque compleri , seu absolvi Hy-
mnus in quocunque libuerit loco,
etiamsi non sit locus convivii.

Reliqui quatuor articuli Capi-
tis

H 6 tis

tis illius toti sunt de *περιεργίαις*
 quibusdam inutilibus & otiosis,
 quas propterea hīc omittimus.
 Subjicitur deinceps illi Capitī à Mai-
 monide *טוֹנָא exemplar* (sive trans-
 scriptum) Haggadæ , seu prolixæ
 illius lectionis , quam fieri jubent
 mox post benedictionem secundi
 poculi, de quā lectione sic ille; *For-*
mula (vel exemplar transcriptum) Hag-
 gadæ, quā utuntur Israēlitæ hoc tempore
exilii *sui*, hujusmodi est, *Incipit eum su-*
per poculum secundum, dicitque: *Festi-*
nantere gressi sumus de Ægypto, *לְחַמָּא*
דָעִי &c. *Hic est panis afflictionis*, quem
 comedérunt Patres nostri in Ægypto,
 &c. prout ea habetur apud Scali-
 gerum & Buxtorfium.

His consentanea longè maximâ
 ex parte sunt ea, quæ habet tum
 Buxtor. in Synagogâ Judaïca, tum
 Rituale Judæorum , Italicorum &
 Hispaniensium , paucis admodùm
 exceptis , quæ vel ipsi addunt , vel
 quæ ex istis quæ habet Maimoni-
 des,

des, suppleri debent, aliisque non-nullis, in quibus variant, quæ non sunt usque adeò magni momenti. Puta, quod §. 2. Maimonides dicit, olera intingi בחרוסת. Rituale Hispaniensium dicit, ea intingi *en el vinagre*, in acetum: quæ sic conciliari possunt, ut dicamus ea priùs in acetum, deinde in ἐμβαθμῷ intingi. Deinde, omittit Rituale Hispan. ea quæ Maimonides habet de remotione mensæ, antequam legatur Haggada, ac statim post intincta olera, eaque singulis convivis distributa, subjicit, *Tum sumet tres tortas Azymas, atque eam quæ in medio est, dividet in duas partes, dimidiamque unam ponet inter duas integras; alteram verò dimidiām ponet sub mappâ לְאַפִּקְמֵן eis ἐπικεφαλῇ*, quæ sunt eadem planè cum illis, quæ Maimonides habet §. 6. ut videatur omnino hîc esse in Rit. Hisp. transpositio quædam; nam mox in eo Rituali subjicitur formula Hagga-

dæ eadem cum illa Maimonidis,
paucis quibusdam additis; Tum
post ea, quæ h̄c apud Maimoni-
dem habentur §. 3.4. & 5. (à qui-
bus aliquantulum variat Rituale
Hispaniensium) subjicit. Exhau-
riet unusquisque convivarum po-
culum suum, lavabuntque manus,
& recitabunt benedictionem lo-
tionis manuum. Tum sumet tor-
tam, de quâ dictum est superius,
eamque in frustula dividet, unâ
cum eâ quæ est integra, dicetque,
Ben. &c. qui educis panem de terrâ,
neque comedet tamen, sed particu-
lam sumet illius, quæ in duo fuit
divisa, uteturque hac Benedictio-
ne: *Ben. &c. qui sanctificasti nos Præ-
ceptis tuis, & præcepisti nobis edere A-
zyma,* déque eâ edet, omnesque
unâ cum eo convivæ. Tum sumet
de lactucis, quas intinget in ἐμβάμ-
μω, adjunctâ hac benedictionis for-
mulâ, *Ben. &c. qui præcepisti nobis e-
dere מְרוֹרִי מְנַזֵּדָה,* edetque de
illis,

D I A T R I B A . 183

illis , & singulis accumbentibus
distribuet. Tum sumet de tortâ
azymâ inferiore , quæ integra est,
& de lactucis atque reliquis ole-
ndribus , eaque intinget בחרותת מינימוסוֹן מוקדש כהילן hoc
estatio Sanctuarii , comedetque ea ,
& singulis dabit accumbentibus.
Tum cœnabunt. Postmodum su-
met Tortam , quam posuit sub
mappâ , singulisque de eâ distri-
buet *כוייתqua est olivæ magnitu-*
do , adjunctâ benedictione מון*ci-*
hi , evacuabuntque sua pocula vi-
no , dicentque , *Effunde , Domine ,*
iram tuam super Gentes , quæ te non
onorunt , &c. Atque hîc Rituale
Hispaniensium subjicit Psal-
mos aliquot recitandos , quibus
addit , Tum bibet unusquisque
poculum suum , dicetque : *Ben. &c.*
Noro vite , & pro fructu vitis , qui-
bus peractis non comedent , ne-
que bibent convivæ quidquam
scotâ nocte , usque ad sequentis
diëi

diēi jentaculum , præterquam a-
quam.

In Judaïcâ istâ Paschalicœnâ, qua-
tuor hæc occurrunt observanda. 1.
Res. 2. actiones. 3. Benedictionum
formulæ, quæ unicuique rei singu-
læ accommodantur 4. Ordo agen-
dorum. Ad 1. quod attinet, Res in
hac Cœnâ observandæ sunt ea, quæ
in mensam inferuntur, nempe pocu-
lum, idque quadruplex. 2. Tor-
tæ Azymæ. 3. Acetarium ex herbis
amaris. 4. ἡμερά πάσχα 5. Agnus
ipse Paschalis , & carnes πάσχα seu
victimæ , quæ eo die mactabatur.
Actiones sunt hæ; 1. lotio, eaq; tri-
plex, primum initio Cœnæ, dein-
de in medio , post exhaustum se-
cundum poculum, denique paullò
ante finem , postquam cœnâ bene
sunt impleti. 2. Benedictiones va-
riæ. 3. Esus acetariorum Azy-
morum , Agni & חנוכה 4. Potus
quadruplicis poculi. Benedicunt
rebus, quæ in cœnâ vel esu & po-
tu

tu consumuntur, vel aliquâ aliâ ratione usurpantur, lotioni puta ipsi præmittitur benedictio. Benedictioni accenseri potest consecratio, seu destinatio rerum ad celebrandum Pascha necessariarum, Tortarum puta Azymarum, Ace-
tariorum, Agni, & carnium victimæ, (quæ habentur §.4. & 5.) quibus & hæc formula accenseri de-
bet : *הַזָּמָן הִכְלִים אֶת* *hic est panis afflictionis,*
&c. Eduntur Azyma, πινείδες, A-
gnus ipse, & carnes victimæ. Bi-
bitur poculum quadruplex, vel, si
libet, etiam quintuplex. Benedic-
tionum formulæ sunt variæ pro
diversis rebus, quibus benedicitur:
alia nempe est Azymorum, alia A-
acetariorum, alia poculi, alia Agni,
alia victimæ, alia denique Lotionis
benedictio. Ordo agendorum hic
est ex Maimonide. 1. Poculum pri-
mum exhaustur. 2. Manus primâ
vice lavantur. 3. Instruitur mensa,
sive in eam inferuntur, quæ sunt

eâ cœnâ absumenda (Buxtorfius in Synagoga, instructionem mensæ præmittit poculo primo: de locatione ait disputationem esse in Talmude, an præcedere, am verò sequi debeat primum poculum) 4.
mneides primū degustantur : 5. Removetur mensa (Buxtorfius in Synagogâ remotionem istam accipit de Tortis Azymis, quæ de mensâ tolluntur, ut detur puerulis occasio quærendi & interrogandi de ritibus hujus cœnæ. 6. Sequitur interrogatio puerorum, & ad eam Responsio. 7. Recitatur Haggada, sive lectio benè longa, ex scripturâ de servitute Ægyptiacâ, & liberationem ab eâ, cum brevi ejus explicatione per singulas partes. 8. Reponitur mensa, & consecrantur ea, quæ in mensâ sunt, ad usum Cœnæ Paschalis; prout habetur ea consecratio §. 4. & 5. 9. Exhauritur poculum secundum. 10. Manus denuo lavantur. 11. Tortæ Azymæ

zymæ proferuntur , & disponuntur, ac secundò benedicuntur. 12. Eæ unà cum oleribus intinguntur in Embamma & eduntur. 13. Carnes victimæ & Agni degustantur. 14. Cœnatur, produciturque cœna. 15. Degustatur rursus aliquid de Agno , singulisque distribuitur. 16. Manus tertio lavantur. 17. Poculum tertium exhaerit, illudque ebibitur , & Hymnus antè incepitus absolvitur. Ultimo , quintum poculum , si libet, (nam hoc liberum est, non necessarium) additur , & Hymnus magnus decantatur , sicque toti illi Cœnæ finis imponitur.

Ex his videre est , quidnam Dominus noster Jesus Christus desumserit , & quasi mutuatus sit à Judæis ex cœnâ istâ Paschali , & accommodarit ad sacram suam Cœnam : nempe panem sumvit , benedixit ei , fregit, distribuit eum Discipulis suis , cum his verbis:

bis : *Accipite , edite , Hoc est corpus meum , quod pro vobis frangitur.*
Quæ verba ab eo substituta esse videntur loco istorum אֲלֹהָיָהּ *רַעֲנַנִּיא Hic est panis afflictionis , quem comederunt olim Patres nostri in Ægypto.* vel istorum loco : *Hoc est Azymum , &c. item. Hoc est Pascha , &c. quæ habentur suprà apud Maimonidem §. 4. Buxtorfius putat, Christum in his alludere ad id , quod Judæi Agnum mensæ impositum vocant נָפָר שֶׁל corpus ipsum Agni , quodque jubent edere de corpore Agni. Verùm in formulâ consecrationis ipsius non dicunt: Hoc est corpus Agni , &c. sed , Paschæ istud nos edimus , &c. vel , Hoc est Azymum , quod nos comedimus , &c. vide §. 4. Secundò , Christus poculum summisit , benedixit , degustavit , distribuit cum his verbis: Hoc est poculum Novi testamenti in sanguine meo , vel , hic est sanguis Novi Testamenti , quibus in verbis non tam videtur*

videtur respicere ad formulam Ju-
dæorum in benedictione poculi,
Ben. &c. qui creas fructum vitis, quām
videtur alludere ad illud Mosis,
Hic est sanguis fœderis, quod Deus no-
biscum init. Exod. xxiv. 8. Quan-
do autem, seu quā in parte Cœ-
næ Paschalis Dominus Noster Je-
sus Christus sacram suam in-
stituerit Cœnam, an initio, an
in medio, an verò in fine, non
est facile certò definire, neque id
admodum momentosum videtur.
Consentaneum tamen magis est,
ut in fine instituisse dicamus, post
tertiam manuum lotionem, &
quarti poculi benedictionē, quum
quintum poculum ex Maimonide
addi potest. Ita ut loco quinti po-
culi, sacrum Cœnæ suæ ritum in-
stituisse videatur. Lotio nempe,
quam sacræ suæ Cœnæ præmisit,
videtur omnino respondere ter-
tiæ lotioni à Judæis usurpatæ.

Jam verò ad Scaligeri reprehen-
siones

190 DE LITERIS EBR.

siones à Buxtorfio factas quod attinget, *primum*, hoc in eo reprehendit Buxtorfius, quod duas Cœnas Judæorum faciat. Certè una quidem eorum fuit Cœna, at cuius tres veluti fuerunt partes. Una prævia & quasi præparatoria, quâ poculum primum benedicitur, exhaustitur, prima manuum fit lotio, *mæides* benedicuntur, & degustantur, puerorum interrogatori satisfit, Haggada recitatur, & res mensæ impositæ consecrantur, & destinantur ad sacram epulum, ac denique secundum poculum evacuatur: quæ omnia habentur quinque prioribus Maimonidis § §. Secunda pars incipit à secundâ manuum lotione, in quâ tortæ azymæ & *mæides* benedicuntur, & degustantur denuo, carnium victimæ & Agni particulæ benedicuntur itidem, degustantur & distribuuntur, quam degustationem sequi-

equitur Cœna justa, & epulum ex
oppositis in mensa cibis quibusli-
et, §.6.7.& 8. Tertia & ultima Cœ-
næ pars incipit à tertiat manuum
otione, quam sequitur poculum
tertium & quartum, & quintum,
i libet, quam Cœnæ partem
Scaliger appellat δεῖπνον δύολυπηγόν,
אַפְּקִיפָּה אֶפְּנִינָמָנוּן, סֻעָּוְרָה מְפָסְקָת, & se-
undas mensas, in quâ ἐξιλαστικὰ & σύζω-
νικὰ quædam canebantur ; Hy-
nnus enim prolixus tum absolu-
tebatur. Buxtorfius ipse duas fa-
cit & agnoscit in eâ nocte veluti
Cœnas ; unam ordinariam, in quâ
carnem ḥtmid jugis sacrificii, & car-
nein חנינה victimæ, seu sacrificii il-
larius Festi ; alteram verò, in quâ A-
gnatum Paschalem ipsum cum herbis
amaris comedebant. Si Buxtorfio
viciet duas sic facere ex unâ cœnas,
i. e. cœnæ partes ; quidni pariter
Scaligero (& meliori quidem jure)
iceat unam facere ex Agno & חנינה
(nam hæc simul & conjunctim
ede-

edebantur; uti ex Maimonide li-
quet) alteram ex secundis mensis,
seu ἑπτημένῳ, quas modò diximus
fuisse tertiam veluti Cœnæ Pascha-
lis partem à tertiâ manuum lotio-
ne inchoatam: neque enim procul
dubiò Scaliger aliter duas vult fuisse
Cœnas, quàm duas Cœnæ unius
partes insignes atque distinctas.
Porrò non video, quomodo Bux-
torfius dicat in priore Cœnâ Ju-
dæos edisse carnem *רֵנָה jugis sacri-
ficii*; cum *רֵנָה* fuerit holocaustum,
quod totum igne in Altari absu-
mebatur, aut si quid ex eo edere-
tur, id non à privatis, sed à solis
Sacerdotibus in templo edi debue-
rit: de publico enim & pro toto
populo offerebatur. Quod autem
Buxtorfius vult Judæos non com-
edisse Agnum, nisi post cœnam
communem & ordinariam, quia
Agnus non comedebatur (uti Ju-
dæi volunt) nisi *הַשְׁבָעַ* *לְy* à saturis,
sive post satietatem, yel hoc est ab
hodi-

hodierno Judæorum ritu, qui di-
versus est à veteri (nam ex Mai-
monide constat, post primam חנינה
& Agni delibationem, productam
suisse statim cœnam ex reliquâ
procul dubio tum Agni, tum חנינה
carne, nisi quod aliquid ex Agno
servabatur in cœnæ fine, quando
denuò & postremò aliquid de A-
gno degustabatur) vel illud Ju-
dæorum dictum, *Agnus non comedi-
tur nisi à saturis*, intelligendum est de
postremâ, in fine cœnæ Paschalis,
Agni degustatione sollemni. Quod
dictum dicitur, (uti vult Bux-
orius) cœna quæ jejinium præ-
edit, non impedit quo minus אפיקמן
πίνωμον, cœnæ Paschalis (quod di-
cimus esse tertiam seu ultimam e-
ius partem) dicatur etiam, atque di-
ci possit סעודת מפסחת
μέριμνα ejusmodi ἐπικάρπων reverâ clau-
deretur, & absolveretur cœna il-
la. Et fortè torta illa azyma, quæ in
corinæ cœnæ servatur à Judæis,

I idco

194 DE LITERIS EBR.

ideò ab illis dicitur אֲפִיקְמַן, quasi
אֲפִיכְמָרֵךְ, hoc est, ἀπολυπνή. nam
אֲפִיךְסֵס est abitus, discessus, Act. xx.
29. אֲפִיכְסָתָא est ire, pervenire,
Rom. xvi. 19. & quamvis à voce
בְּפִיכְמָרֵךְ detorta esset vox, ni-
hilominus videtur dicta torta illa
quod esset ἀπολυπνή, nam בְּפִיכְמָן
בְּפִיכְמָרֵךְ est δείπνα ἀπολυπνή, & dici po-
test סְעֻדָה מִפְסָקָה.

Secundò reprehendit in Scalige-
ro Buxtorfius, quod dicat duas pa-
riter fuisse in reliquis Festis cœnas.
Verùm, cum Buxtorfius ipse non
neget fuisse in reliquorum Fe-
storum cœnis illud quod vocant
בְּפִיכְמָרֵךְ, sive secundas men-
sas, aut Bellaria; cur Scaligerum
reprehendit quod dicat, fuisse in
illis Festis duras cœnas? non e-
nim aliud vult Scaliger, (uti
modò jam dictum) quam duas
fuisse distinctas unius cœnæ par-
tes: quomodo ipse Buxtorfius di-
cit

cit duas fuisse in Paschate cœnas,
unam communem , alteram Agni ; cum una tantum fuerit re-
verâ , sed cuius duæ fuerunt , vel
tres etiam distinctæ partes.

Tertio Scaligerum reprehendit,
quod discrimen statuat inter se-
cundas Paschatis , & reliquorum
Festorum mensas ; quia nullas
Buxtorfius vult fuisse in Pascha-
li cœnâ mensas . At negare non
potest Buxtorfius , in cœnâ Pa-
schali post tertiam lotionem de-
gustatam fuisse tortam Azymam ,
unâ cum Acetariis , eaque in-
tincta fuisse in Embamma , ad-
juncto tertio & quarto poculo ,
quæ ebibebantur . Hoc autem il-
lud est , quod Scaliger vocat se-
cundas Paschalis cœnæ mensas ;
quasque ideo dicit diversas fu-
sse à secundis aliorum Festorum
mensis , quod in illis apponeren-
tur Bellaria ; (quod ipse Buxtorfius

I 2 non.

196 DE LITERIS EBR.

non negat) in istis *verò* loco Bellariorum essent *πινεῖδες* cum tortâ azymâ.

Quartò, & *quintò* reprehendit Scaligerum, quod vocet secundas Paschalis cœnæ *mensas* אֲפִיקְמָן ἐπίκωμος & כְּנֹז, cum ei adversetur Rabbinorum dictum ab ipso Scaligero productum אֵין מַפְתִּירֵין אַחֲרַ הַפְּסָח אֲפִיקְמָן μετὰ τὸ πάχα σὸν δύσλύγον τὸ δεῖπνον ἐπινόμω. Verùm ad ἐπίκωμος, quod attinet, agnoscit ipse Buxtorfius tertiam azymam, quæ in finem cœnæ Paschalis reservabatur, quæque cum *πινεῖσσ* intincta in חֲרִיסָת comedebatur, dici etiamnum ab hodiernis Judæis ḥ. אֲפִיקְמָן. Cùm igitur Scaliger secundas Paschalis cœnæ *mensas* nihil aliud esse velit, quām tortam illam azymam cum *πινεῖσ* in Embamma intinctam, adjuncto poculo; quo jure eum Buxtorfius reprehendit, quòd *mensas* illas secundas vocet אֲפִיקְמָן ἐπίκωμος. Nec repugnat Magistrorum dictum,

dictum, ἀπὸ τολμάσον τὸ δεῖπνον ἐπικαύμα.
nam in eo dicto ἀφίκεται significat
Bellaria, non verò tortam illam
cum πηγέσσι, quæ erat loco Bellario-
rum in aliis Festis usurpatorum.
Neque aliâ fortè de causâ videtur
dicta ista Torta πρός οὐδὲ πίναμον, quam
quia in cœnâ Paschali illa eundem
obtinebant locum, quem in reli-
quis cœnis obtinebat ἐπίκαμον, seu
Bellaria. Ad πώπος quod attinet, dicit
Buxtorfius Tortam ultimam cum
acetariis dici πώπος abstersionem
cibi, quod eâ abstergeretur sapor
& gustus carnium, quæ in præce-
dente cœnâ devoratæ fuerunt. E-
gregia verò reprehendendi tan-
tum virum causa, quasi non possit
Torta illa dici πώπος, quandoqui-
dem fatente ipso Buxtorfio voca-
tur πώπος. Eodem, parique ju-
dere, hoc est, nullo, perstringit Ca-
lonneronem, quod dicat benedictio-
nem tortæ azymæ vocari à Judæis
קְרֵבָה, cum non ipsius Tortæ, sed

I 3 poculi

198 DE LITERIS EBR.

poculi primi benedictio (uti vult Buxtorfius) sic ab ipsis vocetur. Quasi verò si poculi benedictio rectè dicitur שׂוֹרֵךְ, tortæ azymæ, Accetariorum & reliquorum ciborum qui mensæ imponuntur, benedictio non possit etiam dici שׂוֹרֵךְ, cum eadem sit in illis omnibus appellationis illius ratio. Cur enim poculi benedictio dicitur שׂוֹרֵךְ, nisi quia formulâ benedictionis, quæ illi præmittitur, poculum veluti sanctificatur, hoc est, ad usum sacramentum destinatur: eadem est autem reliquarum rerum, quæ mensæ imponuntur & benedicuntur, ratio. Atque eò omnino respexit Apostolus, quum dicit, cibos nullos esse esse immundos, sed omnia fidelibus sanctificari per precationem,

αὐτάξεται δέ τι λόγος οὐδὲ οὐτούχεως, I.
Tim. 4. 5. Nimia est ista Domini Buxtorfii in magnis viris redarguendis σειρεγίᾳ & λεπτολογίᾳ.

Sextò reprehendit Scaligerum;
quod

quod dicat loco Bellariorum (quæ
breliquis cœnis , secundis mensis
inferebantur) illata in Cœnâ Pa-
schali fuisse in tryblion acetaria ex
intybis & lactucis agrestibus. U-
bi tres notat gravissimas , scilicet,
magni illius Viri hallucinationes.

1. quia חָרֹסֶת non fuit Acetarium,
sed spissum Embamma ex variis
fructibus, cum vino & aromatibas
coctum. 2. quod Scaliger dicat illud
fuisse secundis mensis illatum, cum
reverâ statim initio Cœnæ fuerit
mensæ impositum. 3. quod dicit
Scaliger, Azyma & olera illa amara
intincta fuisse in Embamma ; quia
uprinquit Buxtorfius, id fiebat post
poculum secundum exhaustum,
non verò in fine cœnæ. Ad primum,
Scaliger non ignoravit, immo exserte
agnoscit illud חָרֹסֶת, & quidem qua-
le à Buxtorfio describitur; ait enim
fuisse ad spissitudinem illius Em-
bammatis, quod vulgo Mustaceam,
Galli Mustardam vocant, nec illud

I 4 חָרֹסֶת

200 DE LITERIS EBR.

חֲרוֹסֶת confundit cum Acetario, cū dicat istud in illud intingi, acetariumque constare ex intybis & laetucis agrestibus. Quid hīc est quæso, quod jure reprehendere possit in Scaligero Buxtorfius? An fortè istud, quod dixit Embamma dictum חֲרוֹסֶת confectum fuisse ex aceto, & aliis, nescio quibus; cum non ex aceto, sed ex vino affuso conficiatur ex hodiernorum Judæorum ritualibus. Sed dato, non concesso, id ita esse; estne illud tanti, ut gravissimæ hallucinationis propterea insimulandus fuerit Vir tantus? Deinde, annon fieri potest, ut recentiorum Judæorum regula & mos à Veterum hac in parte deflexerit? Certè non omnia quæ habet Buxtorfius in Synagogâ suâ de Paschali hac cœnâ, prorus & adamussim congruunt cum iis, quæ jam ex Maimonide adduximus. Maimonides nullius meminit aceti, in quod olera iminer-

geren-

D I A T R I B A . 201

gerentur, priusquam in Embamma
tingerentur; unde quis colligere
possit, sensisse eum in confectione
חַרְוָס fuisse acetum: neque enim
videtur olera ista succi tristis &
amari comesa fuisse sine aceto. Ad
secundum, Scaliger non dicit *חַרְוָס*
fuisse secundis duntaxat mensis,
non prius, mensæ illatum, sed in
secundis mensis fuisse loco Bella-
riorum, usurpatum; nam illud, af-
ferebatur in tryblio loco Bellariorum,
non necessariò significat, tum de-
num tantum fuisse mensæ illatum,
quum Bellaria solent afferri; cum
possit sic illud accipi, loco Bellario-
rum fuisse *חַרְוָס* illud usurpatum
in cœnâ ista. Deinde, nonne po-
nit priore Acetario & Embamma-
re, in primâ & secundâ cœnæ parte
absumto, aliud novum secundis
mensis, seu ultimæ cœnæ parte ad-
ferri? Restat *tertia* Scaligeri repre-
sentatio, in eo quod vult olera illa in
cœnæ fuisse in Embamma in-

I S tincta,

tincta, cum istud initio cœnæ, post primum & secundum poculum exhaustum, factum fuerit. Verum nihil obstat, quo minus id quod initio fuit factum, in fine denuò repetatur; quâdere vide quæ dicimus ad sequentem reprehensionem.

Septimum quod in Scaligero Buxtorfius reprehendit, hoc est, quod dicit Tortam azymam fuisse in finem cœnæ servatam, atque tum in tot particulas fuisse divisam, quot erant in cœnâ convivæ. At negare non potest Buxt. Tortam hodie servari in finem cœnæ לְאַפִּיקָּמָן, uti constat ex Rituali Hispaniensium suprà à nobis allato. Nec negat Maimonides, hodie in fine cœnæ edi de tortâ azymâ כְּוֹתָב quanta est olivæ moles, atque hodierno tempore id esse loco ultimæ Agni Paschalis degustationis, quæ stante Templo fiebat, quum Agnus immolaretur. Unde arguere possit Buxtorfius, stante igitur Templo, quum

quum Christus hic in terris ver-
saretur, non fuisse usurpatam ul-
timam istam Tortæ in fine cœnæ
distributionem. Verùm cum du-
plex fuerit in cœna Paschali Agni
sollemnis delibatio, atque degu-
statio *quanta est olivæ moles*, u-
na initio cœnæ, vel potius initio
secundæ partis cœnæ, (vide su-
prà §.) altera autem in fine cœ-
næ, post quam ultimam degusta-
tionem non licet quidquam am-
plius eâ nocte comedere, cum
que prima degustatio sit con-
juncta cum Tortæ distributione
& oleribus intinctis in Embam-
ma, omnino videtur & ultima
degestio conjuncta fui-
se, aut esse debuisse cum Tortâ
similiter azymâ & acetario; quiz
nimirum in Lege præcipitur, ut
Agnus comedatur cum azymis
& herbis amaris, quod vel præ-
cipue fieri debuit in sollemni A-
gni degustatione & distributione;

I 6 quæ

quæ cum duplex sit initio & fine
cœnæ , duplex etiam esse debuit
tortæ azymæ & olerum intinctio
atque distributio.

Id, quod octavò & nonò reprehendit Buxtorfius , id ipsum est quod modò in Scaligero castigavit, nempe non eum reprehendit quòd dicat, Judd. usos esse formulis istis Benedictionis, neque enim id potest negare Buxtorfius ; sed temporis tantum circumstantiam in Scaligero reprehendit, quòd dicit eos esse usos formulis istis in fine cœnæ, seu mensis secundis, cum id factum sit initio ante degustatum Agnum. Sed eadem reponi potest Scaligeri defensio , quam modò attulimus. Nempe cum fuerit duplex Agni degustatio sollemnis , & distributio unicuique convivarum , primamque ejus degustationem præcesserit duplex illa Benedictionis formula super tortas azymas , quæ unà cum Agno erant cum acetario

rio comedendæ ; æquum omnino
fuit , ut postremam in fine cœnæ
Agni degustationem præcederet si-
militer duplex illa Benedictonis
formula : nam quoties ritus aliquis
repetebatur , toties benedictio illi
accommodata repetebatur; uti pla-
num est in lotione manuum , quæ
cum ter in cœnâ illâ usurparetur ,
toties etiam Benedictio illius pro-
pria repetebatur. Nam quod ho-
dierni Judæi dicunt , post istam
postremam Agni degustationem
in nihil amplius licere gustare eâ no-
ste , vel sapit id recentem hodier-
norum ~~περιεργίαν~~ & superstitionem ,
vel intelligendum illud de reliquis
cibis communibus , qui in mensâ
annerant expositi ; non verò de Azy-
armis & acetario , quibuscum Agnus
nedi debuit: nam alioqui falsum est ,
in nihil omnino , post ultimam istam
Agni distributionem , gustatum
fuisse à convivis ; tertium enim &
quartum poculum postea fuit ab

I 7 ipsis

ipsis haustum. Omnino igitur conveniebat, ut postrema Agni degustatio, quæ sacra & sollemnis erat, fieret cum tortæ azymæ, & acetariorum secundâ distributione, & esu, præcedente ista duplice (de quâ litem Scaligero movet Buxtorfius) Benedictionis formulâ, ut sic cœna illa vera esset Paschalis cœna per duplum carnis Agni cum azymis & מרוּם degustationem sollemnem, unam initio, alteram in fine cœnæ usurpatam.

Decimò in Scaligero, Bezâ, Caſaubono, aliisque doctis Viris, reprehendit Buxtorfius, quod dicant pedum lotionem morem & ritum fuisse Judæorum in cœnâ Paschali, aliisque, ante accubitum, usurpatum. Certè neque Maimonides loco suprà ex eo producto, neque hodierni Judæi in suis Ritualibus, exsertam faciunt lotionis pedum mentionem. At Maimonides triplicem hîc notat in cœnâ Paschali

נְטִילַת יָדִים manuum lotionem. Hæc loco pertinebat olim ad munditiem legalem, cuius plurimum studiosi erant Judæi Christi tempore, ne rei publiciujus immundæ attactu inficienes vel inviti polluerentur, cum per diem in foro & plateis versabantur, ibi & immundos homines, Ethnicios puta & Telonas, &c. & res mulieras immundas & sordidas continiebat illis non raro ut attingerent, inde se pollui existimabant. Hanc munditiem ut à se depellerent, ne illoti cibum sumfissent, cibacos, quos sumturi erant, attactu polluerent, solebant è publico omum reversi ante cibum manus altem lavare, & quidem πυρηνή, usque ad cubitum: uti à nobis in Spicilio nostro observatum est. Cumq; in Judæâ esset, si non nudis plagiè pedibus, calceis saltem non prorsus clausis, uti nos hodie, sed apertis qui ostenduntur, quibus hodie tuntur Monachi quidam nudipedes

Capu-

des, Capucini & Recollecti quos
vocant) communiter incedere, quo
siebat ut pedes non pulvere modò
aut luto inquinarentur, sed ipsi-
met etiam rei alicujus immundæ,
morticinî puta, in plateis jacentis
attactu polluerentur; qui legalis
puritatis studiosiores erant (quales
fuerunt Pharisæi, & alii quam plu-
rimi) proculdubio non manus mo-
dò, sed & pedes, ante accubitum,
lavisse omnino verisimile est, maxi-
mè verò in tam sacro cœnæ istius
ritu factum fuisse omnino existi-
mandum est. Quod autem Mai-
monides, & hodierni Judæorum
rituales libri hujus pedum lotionis
non meminerunt, nec ab eis ho-
die usurpatur, hoc inde esse vide-
tur, quod vel illa tacitè includitur,
& intelligenda venit in *lo-*
tione manuum, tanquam potiore
parte, magisque necessariâ; vel
quia hodie, & jam pridem Judæis
mos amplius non est nudis pedi-
bus,

bus, vel apertis calceis, solisquefo-
eis supernè religatis ambulare, ut
propterea pedum lotio minus vi-
deatur hodie illis necessaria. At
Christi tempore, & antea, alia fuit
Judæorum ratio, mos & confue-
rudo, ut tum pedum lotio ad ex-
quisitam Legis munditiem penitus
necessaria fuisset videatur, nec veri-
slimile ullo modo est, eos voluisse
in tam sacro Epuli illius ritu, pedi-
bus luto & pulvere sordidatis, vel
tactu rei alicujus immundæ for-
tuito pollutis, sacræ illi mensæ ac-
cumbere, ne eam & sacros illi im-
menses cibos polluerent. Huc fa-
tore & pertinere videntur loca à
caligero adducta ex Luc. vii. 44.
¶ xii. 38. Atque ex isto Judæo-
num more non semel in cœnâ Pa-
thali lavandi, videtur esse quod
Christus in ultimâ suâ Cœnâ, di-
mititur de mensâ surrexisse, & pedes
discipolorum discipolorum lavisse. Non
quod Paterfamilias ipse solitus es-
set

set id facere domesticis & familiaribus suis ; sed quia in more positum erat , ut convivæ non manus modò , sed & pedes lavarent , Christus ut humilitatis exemplum Discipulis suis præberét , ipse id fecit. Factum igitur fuit extraordinarium , quod Christus ipse Discipulorum pedes lavit ; at verò planè consenteum videtur , ut ipsa pedum non secus atque manuum lotio in tam sacro Epulo à Judæis usurpata sit.

Quod autem Buxtorfius Scaligerum eo nomine exagitat , quod de illâ pedum lotione intellexit verba ista Haggadæ , אָנוּ מַטְבְּלִים Sanè , verum quidem est verba illa propriè accipi de Tortâ azymâ & acetariorum intinctione in Embammate ; at cum Buxtorfius negare non possit verbum טְבֵל non modò de illâ intinctione , verùm etiam de corporis ablutione passim accipi ,

ccipi , unde & טבילה Baptismum
llum significat , quo Profelytus
d religionis Judaicæ professio-
em olim admittebatur . Estne
deò gravis in Scaligero censem-
a hallucinatio , quod verba ista
Haggadæ acceperit etiam de cor-
oris & pedum lotione , quod-
que מכבלים in Hitpahel , non
erò מובל ים in Pihel legerit ;
um absentibus punctis utro-
que modo illud commodo sensu
legi possit , aut eapropter tan-
o viro insultare debuit Buxtor-
ius ?

Vndecimum , quod reprehendit ,
hoc est , quod quartum pocu-
m , quo cœna claudebatur ,
caliger dicat vocari כות הלו pocu-
m laudis vel *Hymni* , cum primum
oculum dicatur potius כוס קדוש
oculum Sanctificationis . ultimum
erò כוס ברכת המזון poculum benedictio-
is cibi ; nullibi autem fiat in Tal-
mude mentio בוס הלו . Sed i . jam
suprà

suprà notavimus, שׁודָך vocem esse generalem, quæ *Sanctificationem* significat: quæ sanctificatio non fuit vini, sive poculi primi propria, sed rerum omnium quæ imponebantur, ut absumerentur, quæ res per benedictionem præcedentem sanctificabantur. Deinde benedictio quidem, quæ poculum primum præcedit, dicitur שׁודָך quia per eam & vinum & reliqua, quæ mensæ inferuntur, sanctificantur; at ipsum poculum primum non propterea necesse est dictum fuisse בְּרוּכַת הַמִּזְבֵּחַ, aut sic dici debere. Et benedictio, quæ ultimum poculum præcedit, dicitur quidem בְּרוּכַת הַמִּזְבֵּחַ τὸν οὐρανὸν εὐλογία, cibi benedictio; at poculum ipsum non propterea dictum fuit, aut dici debuit בְּרוּכַת הַמִּזְבֵּחַ. Cum autem unà cum poculo illo quarto recitetur, aut verò absolvatur saltem, הַלְלֵי *Hymnus* ille magnus, constans ex variis Psalmis, qui in Judæorum Ritualibus habetur,

ur , quo hymno clauditur totus
paschalis cœnæ ritus ; quidni di-
stinctionis causâ , ut discernatur
reliquis poculis , dicatur , & di-
catus fortè fuerit **כָּסֶף poculum Hy-**
ni , de Hymno intelligendum o-
boninno videtur Matth. xxvi. 30.

Marc. xiv. 28. οὐκ εἰπόντες ἐξῆλθον.

do obstat, quòd in Talmude non
occurrat כָּסֶף , etsi enim non oc-
currat , potuit tamen dici distin-
ctionis ergò : proptereaque rectè
scilicet à Scaligero fuisse **Ἐπίπλωσις παπά**, quia eo decātato unusquisq;

rum omum, vel ad lectum & somnum,
cessedebat. Ad ejusmodi poculū vel
simile allusisse videtur David, Psal.

xvi. 13. *Poculum salutum accipiam,*
invocabo nomen Domini. quod po-
culum ideò videtur vocare כָּסֶף שׁוֹעַת
quia erat πυρηγός & σύρεσις pro
beratione à servitute Ægyptiacâ.

Vltimum, quod in Scaligero re-
prehendit Buxtorfius , est quod
octem Paschalis cœnæ dicat vo-
catam

214 DE LITERIS EBR.

catam fuisse הגדה אַגְּدָה, cum non nox ipsa sic propriè dicatur, sed Lectio quædam è scripturâ, quæ eâ nocte solebat recitari in Mensâ. Esto sanè, הגדה sit propriè & primò Lectio illa; annon etiam Nox illa sic dici potuit, quomodo Agnus dicitur חנוך transitus vel saltus, propter Angeli transitum per medium Ægyptum, & quomodo in Ecclesiâ Pontificiâ abusu quodam vocis Missa dicitur totus Eucharistiæ apud eos ritus: cùm Missa propriè olim dicta fuerit missio, ἀπόλυτος, Catechumenorum, qui demittebantur, antequam Mysteriorum fieret celebratio. Estne eâ in re iusta tantum Virum exagitandi causa?

Hæc sunt, quæ visum est breviter ad istam Domini Buxtorfi dissertationem annotare, tum ad ritum cœnæ Paschalis totum rectius percipiendum, tum ad illustrationem sacræ Domini nostri Jesu

Jesu Christi cœnæ, quidnam in cā
ex ritibus veterum Judd. desum-
rum esse à Christo videatur, tum
Id vindicandum à reprehensione
Scaligerum, qui sine magnâ aut ju-
stâ satis causâ videtur in multis à
Domino Buxtorfio, nostro qui-
dem judicio, carpi atque repre-
hendi, quâ de re æquus & cordatus
judicet Lector.

D E L O C I
S C R I P T U R Ā , Q U I
H A B E T U R

*Genes. II. v.4.v.6. Hæ sunt generationes
Cœli & terræ, &c. sensu mystico atque
allegorico, ex libro ZOHAR ad
illum locum, brevis obser-
vatio atq; exercitatio.*

AD sensum loci hujus
mysticum priusquam
veniam, aliquid de eo
interpretandi genere
præfari libet. Notum est tam a-
pud

pud Judæos, quām apud Christianos, duo esse Interpretum seu Commentatorum in S. Scripturam genera. Unum eorum, qui simpli-
cem, seu literalem; alterum eorum,
qui Mysticum & Allegoricum sensum exquirunt, atque consestan-
tur. Priorem illum sensum Judæi
vocant פְשׁוֹת q. d. nudum, & detra-
ctâ veluti veste exscoliatum; expo-
sitionem autem literalem vocant
Libros autem, & Commenta-
ria, quibus proponitur literalis illa
expositio atque sensus, appellant
פְרוֹשִׁים, & Doctores, qui ea scri-
bunt, vocant מִפְרַשִׁים. Sensum verò
Allegoricum vocant דָרְשָׁן vel
(ab inquirendo, quod opus habeat
magnâ & exquisitâ inquisitione, ut
inveniatur): allegoricas expositio-
nes & commentaria de illis scripta
vocant מִדְרָשִׁים; Doctorem deni-
que qui sensum illum exquirit &
persequitur, מִדְרָשֵׁן appellant: etiam Schola est & Academia, in quā
sensus

sensus & expositiones ejusmodi
allegoricæ docentur.

Porrò non est existimandum,
Judæos allegoricum istud inter-
pretandi genus habere atque hau-
sisse ex Christianorum imitatione
atque *νοητήλια* quadam ; neque e-
nim novum aut recens, sed anti-
quissimum apud eos est, adeoque
dab ipsis ad Christianos dimanavit.
Etenim Philo, qui, Christo viven-
te, Alexandriae in Ægypto vixit &
floruit, legatione ad Caligulam,
Romanum Imperatorem, Alexan-
drinorum Judæorum nomine de-
functus in libro, quem de Essæo-
rum vitæ instituto scripsit, testatur
eos plures habuisse antiquas Ma-
jorum suorum explicationes sacro-
rum librorum, quarum lectioni se-
riò incumbebant, quæ mysticæ & al-
legoricæ proculdubio fuerunt, qui-
bus illi homines tū vel maximè de-
leabantur. Siquidem & ipse Phi-
lo, qui eos impensè laudat, totus

K est

218 EXERCITATIO

est in scriptis Mōsis allegoricē seu tropologicē explicandis.

Hæc scripturam allegoricē explicandi ratio manavit ex certissimā & constantissimā apud veteres Judæos sententiā, *omnia in Lege Mōsis esse typica*, ac proinde mysticē, seu allegoricē, exponi posse. Non fuisse autem vanam & incertam quandam opinionem illam Judæorum de scriptis Mosaïcis sententiam, sed verissimam & certissimam traditionem, docet tota Novi Testamenti scriptura; quæ nos monet finem Legis esse Christum, eamque habuisse umbram duntaxat futurorum bonorum, non verò rerum ipsarum corpus, quod in Christo est. Paulus etiam 1. Cor. x. 6. ait, *omnia Israëlitis in deserto contigisse εν τῷ περιπέτεια, & passim toto Novo Testamento typorum illorum multi explicantur à Christo ejusque Apostolis & Discipulis Petro, Paulo, Johanne, aliisque*

que sacris Novi Testamenti Scriptoribus.

Tyorum autem tria fuerunt genera: 1. Legales, 2. Historici, 3. Naturales. Legales typi sunt ritus & Ceremoniae omnes Mosaicæ, Tabernaculum, & omnia quæ cō pertinebant, Altare, Sacrificia, Victimæ, Oblationes, Sacerdotes, Levitæ, Purificationes, &c. quæ omnina fuisse typica, satis docet author epistolæ ad Ebræos. Historicos typos voco omnes, quæ in libris Veteris Testamenti, & præcipue Mosaicis habentur, historias, resque gestas, quas typicas fuisse Paulus loco modò laudato apertè dicit, Ταῦτα ἡμῶν τύποι εἰσὶν γῆραις. unde etiam ipse non paucas eorum historiarum allegoricè expavit in suis Epistolis, maximè verò in illâ ad Romanos & ad Galatas, in quibus Abrahami conjugium cum Hagare ancillâ, & Sarâ liberâ, suscepitosque inde liberos Isaacum

K 2 &

220 EXERCITATIO

& Ismaëlem, item Jacobi & Esavi nativitatem ex uno Isaaci cum Rebecca concubitu, allegoricè expōnit. Christus ipse in Euangelio, quum serpentem æneum sui typum fuisse ait; & Petrus, cum Baptismum Christianorum dicit fuisse Diluvii antitypum, hoc secundum genus typorum satis comprobant.

Naturales typi dici possunt tota quæ à Mose nobis describitur Mundi hujus adspectabilis creatio, quæ typus fuit novæ, quæ in Christo est, fidelium creationis, atque Ecclesiæ constitutionis. Quod postremum typi genus non ignoravit, neque tacuit etiam D. Paulus, quum toties primum & secundum Adamum nobis proponit, atque inter se componit, & quandoque opponit. Item, quum 2. Cor. 4. 6. rogat, ut Deus qui jussit Φῶς ἐν σκότῳ ἐκλάμψῃ, velit corda eorum illuminare ω̄ς φωτοσμὲν τὸ γνῶσεως, satis eo ostendit, tenebras quibus terræ facies

facies fuit primùm operta , typum
fuisse crassæ illius ignorantia & te-
nebrarum spiritualium, quibus ho-
minum mentes naturaliter ante
regenerationem per Christi spiri-
tum obvelantur ; & lucem primi-
geniam à Deo creatam , quæque è
tenebris primo die , Dei iussu ef-
fulsit , typum esse illuminationis
mentium nostrarum , per Christi
spiritum, in Christi ipsius , rerum-
que divinarum revelatione atque
cognitione. Ad hoc postremum
typorum genus pertinet allegori-
ca loci hujus , quam proponemus,
explicatio ; hoc enim loco de re-
rum creatione agitur.

Observandum est etiam tripli-
cem esse sensum Mysticum , nem-
pe: Allegoricum, Tropologicum
& Anagogicum. Allegoricus est,
quum typus de Christo , Christi-
que membris, seu fidelibus, atque
Ecclesiâ, deque Christi beneficiis
& gratiâ, explicantur: atque hujus

C 3 gene-

generis sunt pleraque omnia, quæ
in Novo Testamento à Christo,
eiusque Apostolis exponuntur my-
sticè. Tropologicus est, quum ex
typo, vel legalibus præceptis, riti-
bus, atque ceremoniis, documenta
ad mores, & vitæ institutum per-
tinentia, adhortationes etiam ad
virtutem & dehortationes eliciun-
tur. Cujusmodi est illud Pauli, ad
Corinthios, qui ex præcepto Mo-
saïco, *Non obligabis os bovis trituran-
tis*, probat non esse ministris Eu-
angelii neganda sufficientia, unde
vivere, seque & familiam alere pos-
sint, stipendia. Hunc præcipue sen-
sum secutus est, & exquisivit in
scriptis suis Philo; hunc secuti vi-
dentur Effæi, priorem verò Phari-
sæi. Analogicus est, quum typi de
futurâ vitâ, in cœlis agendâ, & glo-
riæ, quæ isthic fideles manet, expo-
nuntur. Hunc interdum exqui-
runt etiam Judæi, ut quum hoc
ipso capite Salom. Jarchi, ex gemi-
no

no Jod , quo scribitur vox יְצַר (versu 7. ubi de Adami creatione agitur : וַיְצַר & formavit Dominus Deus Adamum) colligit duplēm hominis creationem , unam cùm è luto à Deo primùm formatus est , alteram כְּתִית חַמְתִּים , in resurrectione mortuorum . Hoc nempe vult , duplēm esse hominis statum , alterum naturalem , & animalem in hac vitâ , alterum supernaturale in vitâ futurâ . Id quod Apostolus Paulus aliunde probat , nimirum ex eo quod primus Adam dicitur factus ex pulvere (ac proinde χοινὸς) factusque in animam viventem הַנֶּפֶש ; secundus ve- rò Adam factus est εἰς πνεῦμα ξω- ποιῶν , in spiritum vivificantem . Sensus quem hic ex Zohar proponemus , ad primum potissimum genus pertinet , Allegoricum nempe sensum .

Porrò non est putandum , ea duntaxat in Veteri Testamento

K 4 esse

224 EXERCITATIO

esse mystica & allegorica, quæ à Christo & Apostolis sunt in Novo Testamento explicata; neque nobis jam licere exponere quidquam allegoricè. Illa certè ab ipsis sunt exposita, ut gustum & specimen aliquod nobis præberent hujus generis interpretandi, nobisque hac in parte præirent, viamque aperirent, modum, & rationem ejusmodi interpretationis nobis demonstrarent, ut ad illam normam, atque analogiam alia ad Ecclesiæ ædificationem & institutionem à piis, & fidelibus, S. Scripturæ Interpretibus explicari possent, servatâ fidei analogiâ: neque enim quicquam ei contrarium, aut ab eâ dissentaneum, sed omnia consentanea sunt proponenda. Si quid enim adfertur, quod sit analogiæ fidei adversum, minimèque consentaneum, eo ipso tanquam falsum, atque adulterinum redarguitur, debetque rejici: Scriptura enim

nim secum ipsa non pugnat. Ut
grgò in omni aliâ , sic vel maximè
allegoricâ Scripturæ expositio-
ne, hoc primò & præcipuè caven-
dum est, nequid sit falsum, & aper-
is Scripturæ testimoniis atque di-
catis, totique fidei analogiæ , & ad-
mirabili, (quæ in Scripturâ con-
picua est) harmoniæ atque con-
cordiæ adversum , pugnans & dis-
sentaneum. Deinde , ne quid sit
coactum, violentum, contortum,
vel futile , & frigidum , sed aper-
um , planum, obvium , quodque
aptè ex se fluat, cum antecedenti-
& consequentibus aptè con-
nexum, atq; conjunctum, cuius o-
mnnes partes invicem aptè inter-
cohærent & colligentur , ni-
hil ut dehiscat , & rimas agat , ni-
hil (ut in structurâ & ædificio ob-
servatur) extra normam, regulam,
perpendiculum promineat
& exorbitet , aut à reliquis ædifi-
ciis , vel corporis partibus, incon-

K 5 cin-

226 EXERCITATIO

cinnè dissideat , atque separetur.
Non est itaque in sensu illo perse-
quendo statim & temerè arripien-
da quælibet similitudo , quantum-
libet levis , frigida , contorta , vio-
lenta , arguta , ut ex eâ statim ty-
pum pro animi arbitrio configa-
mus , atque constituamus , sed o-
mnia sunt accurato & exacto at-
que climato judicio expendenda ,
& inter se componenda , ut ea aptè
consonent & cohærent inter se .

In exquirendo autem sensu alle-
gorico (ut & in totâ Veteris Te-
stamenti Scripturâ interpretandâ)
Judæi in eo præcipuè & longè gra-
vissimè peccant , quod typos , &
scripturæ dicta , ad verum Mes-
siam , veraque ejus membra , fideles
& Ecclesiam Christianam , ejusque
statum & conditionem spiritua-
lem non referunt , sed de suâ Syna-
gogâ , & commentitio suo Messiâ ,
de qua statu & conditione , seu fe-
licitate carnali & mundanâ , quam

ab

cab eo exspectant, malè & ineptè ac-
cipiunt, atque interpretantur: quæ
si de vero Christo, ejusque Eccle-
siâ, & mystico corpore accipientur,
non malè quadrarent, quæque ab
iis dicuntur, non raro commodif-
simè accipi possent. Secundò, in eo
peccant, quod ut plurimum nugas
argutas consestantur, & leves, futi-
les, frigidas, coactas, violentas, ridi-
culas, absurdas, impias nonnun-
quam interpretationes obtrudunt,
& mysteria explicantur ex apiculis
& literarum figurâ, numero, variâ
collocatione, atque transpositione,
valore, & per Gematriam וְבָא,
& nescio quot alios artis suæ (seu
potius μαθηστικæ) Cabbalisticæ,
à se pro animi libidine excogita-
tos & confictos modos, permuta-
tione potius, quam ex seriâ, atten-
tâ, & sanctâ typorum antiquorum
considerationem, atque meditatio-
ne, quibus adumbrata sunt, &
quasi velata ea ipsa, quæ à Prophe-

K 6 tis

228 EXERCITATIO

tis de Christo, verisque ejus Disci-
pulis & Sectatoribus prædicta fue-
re, quām typorum & oraculo-
rum Propheticorum harmoniam
& consonantiam, si perspexissent,
& considerassent Judæi, non sic à
verò aberrassent. Sed verè de illis
dici potest, quod Apostolus olim
de Gentilium Sapientibus dixit,
*φίλοις εἶναι σοφοῖς ἐμωράγησαν: item,
ἐμπλοιαράζουσαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς ἀντῶν,
καὶ ἐσκοτίζου η ἀσύνετος ἀντῶν παρέδια.*

Primi Ecclesiæ Christianæ Pa-
tres, & antiquissimi Doctores, toti
etiam ferè sunt in consecrando
sensu mystico, atque allegorico;
sed in eo non raro peccant, quod
in typis explicandis partium sym-
metriam, aptum consensum &
harmoniam non satis attendunt,
sed quamlibet sàpè, quæ primò il-
lis sese offert inter typum, & rem
quam typo putant adumbratam, si-
militudinem & convenientiam, ut-
ut levem & cyanidam, statim arri-

piunt,

incipiunt; unde fit, ut allegoricæ eo-
rum expositiones s̄æpe evadant
ifrigidæ, coactæ, contortæ, violen-
tæ, aut verò admodum leves atque
futiles. Eos, hac in parte, clausis
veluti oculis, sequuntur plerique
hodierni Ecclesiæ Pontificiæ Do-
ctores atque Concionatores, in
uis ad populum Homiliis, & scri-
ptis moralibus, quosque Devo-
tionis vocant. Qui & in hoc non
rarò peccant, quod ejusmodi levi-
bus, & futilibus Allegoriis abutun-
tur ad comprobanda sua de reli-
gione Christianâ controversa do-
gmata, verbo Dei scripto & sanæ
Euangelii doctrinæ contraria, aut
non satis consentanea.

Unde factum, ut plerique Pro-
testantium, atque Reformatorum
Doctores & Theologi, erga istud
interpretandi genus minus bene
affecti sint, illudque penitus fermè
ab usu Ecclesiæ & Scholæ reje-
rint, ita ut inter eos planè fermè

230 EXERCITATIO

exoleverit, atque in hujus rei defensionem vulgatum istud Scholæ, vetusque dictum & axioma huc trahunt, atque usurpare solent, *Theologia symbolica non est argumentativa.* Sanè dextrè & commodè acceptum dictum illud & Scholarum axioma longè est verissimum & certissimum, nempe, non est novum & inauditum aliquod Dogma, ad fidem, vel mores pertinens, tanquam ad salutem necessarium, ex solis typis & allegoricâ interpretatione procudendum, atque plebi Christianæ obtrudendum; sine manifestis S. Scripturæ testimoniis, & argumentis, ex simplici, genuino, & literali sensu deductis. At non inde conficitur, ea quæ jam aliunde ex Scripturæ literali sensu sunt plana, certa, manifesta atque in confessio, non posse etiam (ad Ecclesiæ & plebis Christianæ ædificationem) ex typis & allegoricâ interpretatione apta,

con-

oconveniente & commodâ illustra-
ri atque confirmari: neque id sta-
tim rejiciendum est quod hoc mo-
do confirmatur (modò, uti dictum,
non sit alienum vel dissentaneum à
pietate & fidei analogiâ) eo dūtaxat
onomine quod typo aliquo adum-
bratum, & allegoricâ interpreta-
tione proponatur, confirmatum.
Imò, quando est typi & reitypo si-
gnificatæ (quæ ab analogiâ fidei
non dissentit) apta convenientia,
concors symmetria, & grata har-
monia, magnum est veritatis argu-
mentum, atque in ea convenientia,
cernitur suam Spiritus Dei (quo
ducti sunt sacri Veteris Testamen-
ti Scriptores) sapientiam, qui ejus-
modi Typis, quasi quibusdam sa-
ceris imaginibus res futuras tanto
ante tempore adumbravit, cedit
que hoc ad majorem S. Scriptura-
rum fidem, auctoritatem, com-
mendationem, atque veneratio-
nem: in quibus tam exacta harmo-
nia,

nia, tam exquisita symmetria, tam admirabilis concordia Veteris & Novi Testamenti non inveniretur, nisi ab infinita Spiritus Dei sapientia, quæ ista omnia sic sapientissimè disposuit, S. Scripturæ essent profectæ. Sed (uti dictum) videndum est sedulò, ne quid sit in ejusmodi interpretationibus stultum, ridiculum, leve, futile, falsum, hiulcum, ac reliquæ Scripturæ adversum, repugnans, dissonum, atque dissentaneum.

Sed neque etiam propter rei abusum, res ipsa, hoc est, genus istud interpretandi allegoricum prorsus est rejiciendum, atque damnandum, ejusque usus omnis ex Ecclesiâ penitus est exterminandus; nec qui assertur sensus allegoricus, vel mystica interpretatio eo ipso statim est damnanda, ac cum supercilie rejicienda, quia est allegorica; sed juxta Apostoli præceptum, *Omnia probate, quod bonum*

um est retinete, videndum est, an
roba & genuina, an verò secus sit
interpretatio illa: nam si ad regulas
upra positas sit conformata, cur
ejicietur? Nisi quis fortè velit ex-
ertè asserere, nihil omnino jam
obis licere allegoricè interpreta-
ti, soli Christo ejusque Apostolis,
Novi Testamenti sacris scriptori-
bus, id licuisse, quia erant *πρόπτευσοι*;
obis idē jus non esse, quia non su-
mus unà cum illis *πρόπτευσοι*. Sed pa-
tiori ratione, eodemque argumento
robari posset, non alia propheta-
rum Veteris Testimenti oracula,
e Christo à nobis adversus Ju-
dæos adferri & urgeri posse vel de-
cere, præter ea quæ in Novo Te-
stamento à Christo, & Apostolis
ius, allata sunt & explicata: quod
semper sanus puto dixerit. Quod si
osterius istud nobis, etsi non
πρόπτευσος, licet; quidni & illud no-
sis similiter licebit? Nonne in u-
niproque genere, Scripturam expli-
cum

234 EXERCITATIO

candi formam, modum & rationem, suis explicationibus novis præbuerunt, & exemplo stio nobis præiverunt? An ad allegoricum magis quàm ad literalem sensum exquirendum necesse est, esse Ἰωάννην vel ἀπόστολον? Certè si nobis non prævissent Christus & Apostoli in explicandis tum typis, tum Oraculis Propheticis, quæ de Christo sunt, nobis in utrisque aqua necessariò hæreret; sed quando in utroque genere exemplum eorum habemus, possumus tutò & secure illud tam in his, quàm in illis explicandis sequi.

Cæterùm veterum Judæorum, qui Christi tempora præcesserunt, sive in hoc, sive in illo interpretandi genere scripta nulla hodie habemus. Eorum autem, qui post Christi adventum aliquid scripserunt, tres omnino sunt libri, qui ab hodiernis Judæis magnæ jactantur esse antiquitatis. Primus est, qui

Rab-

ab both dicitur, estque in quinque
bros Mosis, sive magnum, minus
ue, quod vocant, Pentateuchum,
Commentarius totus allegoricus:
nuem conscriptum volunt esse à
uodam Rabba circa annum æræ
Christi trecentesimum. Sed eâ de
fides sit penes autores, qui ne-
ue ulla habent vetera & certa, ne
uidem gentis suæ (extra Biblica)
monumenta historica, & solent illi
hoc genere multa mentiri & se-
nurè comminisci. Secundus est Zo-
har, totus item cabbalisticus, &
mysticus atque allegoricus in Le-
mem commentarius, quem scri-
ptum jactant à R. Simeone F. Jo-
hai, R. Akibæ (Adriani Impera-
oris tempore) Discipulo, sed fal-
so ; siquidem author libri *Schal-*
sheleth, recens Judæus scriptor, ait
sidihil à R. Simeone fuisse scri-
ptum, sed ab ejus tantùm Discipu-
lo & Discipulorum discipulis, qui
floct multos ab ejus morte annos
librum

236 EXERCITATIO

librum istum Zohar censentur conscripsisse (uti loquuntur) **אֶל לִבָּא** ad mentem , & secundūm sententiam Magistri sui ; hincque factum esse, ut ab eo conscriptus fuisse dicatur. Tertius est *Talmud*, circa quingentesimum Christi annum confectus , in quem tota Judæorum paulò antiquiorum sapientia, jusque tum civile & politicum, tum sacrum & ceremoniale, atque religiosum , Theologia denique eorum de fide & moribus , si quid præterea in Philosophiâ & Medicinâ sciverunt, illud totum ab illius libri authoribus in eum est congeustum.

Author Rabboth in hunc Moses locum meras agit nugas , nec habet quidquam , quod expendi, aut verò legi penè mereatur. Liber Zohar paulò fusiorem adfert loci istius explicationem allegoricam, quam impurissimo, & obscurissimo stylo scriptam , Latinam, ut

potuimus, fecimus (atque h̄ic
coponimus) proque virili Com-
mentario nostro illustravimus, &
nuam licuit nobis facem ei admo-
nimus, ut quale de hoc Judæorum
diribendi genere judicium à Chri-
tianis debeat fieri, paullò certius
distinctius perspici possit. Ea
item sic se habet ex Zoharis edi-
tione, facta Mantuæ in quarto, an-
no æræ Christi 1559. sive ut illi
imputant נק' לְנָקֵח.

*Excerpta ex Zohar fol. 24. 6. Ad
locum Genes. II. vers. 4. 5. 6.*

I. Hæ sunt generationes cœli &
erra, &c. Ubi cumque scribitur
(nempe cum תולדות) profanam-
priora, (seu præcedentia) Et
sunt generationes קהן quæ si-
gnificantur vers. 2. Terra erat
הוּא וְבָהוּ. Ia sunt, de quibus dictum est, quod
deus benedictus creavit Mundos, & de-
duxit eos, ac propterea terra erat
vhū yabohu, desolata & vacua.

Quo-

238 EXERCITATIO

Quomodo Deus creavit mundos,
& destruxit eos? conveniebat enim
magis, ut non crearet eos: nempe,
hoc certè arcanum est. Quid est
illud וּמְחַרֵּבּ *destruit eos?* Deus enim
benedictus non destruit opera ma-
nuum suarum, ut ne sint amplius;
sed isti cœli sunt illi, de quibus
dictum est, *Cœli instar sumi evane-*
scent (Esai 11.6) Si ita est, Deus er-
go facit, & delet. Verùm dictum
illud est μυστηρίῳ, quando Deus
B. creavit mundum & creaturas
בָּאָרוּתָה *per Legem*, quomodo antè
explicatum est ad vocem בִּרְאָשֵׁת,
de quo dictum est, Dominus possedit
me initium viarum suarum, (prov.
VII.1.) & in isto רָאשֵׁת Deus crea-
vit cœlum & terram. & est con-
junctum illis in eo, propterea quod
scribitur in illo בְּדָאָשֵׁת. Et di-
ctum de illo (fœdere) *Si non fœdus*
meum diei & noctis (Jer. XXXIII.
29) suntque illi (cœli nempe) de
quibus dictum est, *Cœli cœlorum*
sunt

AD LOCUM ZOHARIS. 239

nt Domini (Deut. x. 14.) Et est
erra viventium **כָּלִילָא** *composita* (vel
instans) ex septem terris ; de qui-
us Rex David dixit, *Ambulabo co-*
m Domini בְּאַרְצׁוֹתָיו in terris viventium
sal. cxvi. 9.) & creavit postmo-
m cœlum & terram super **תְּהִינָּה** ; Neque est isthic fundamen-
m, quod est **כָּרֵית fædus**, quod con-
tingitur illis , Propterea quæsivit
ab eis dare Legem Gentibus mun-
idololatris , quod est ipsum fœ-
nas Circumcisionis; sed noluerunt
principere illud , ideo remansit terra
arida & arida. Et hoc est quod di-
cuntur : Congregentur aquæ desub Cœ-
stis in locum unum, & appareat siccum.
illud congregentur aquæ significat
legem ; illud autem in locum unum
significat Israëlem: propterea quod
imæ illorum pendent ab illo lo-
bo , de quo scriptum est , *Benedicta*
gloria Domini de loco suo (Ezech.
i. vers. 12.) Gloria Domini est Di-
nitas inferior ; de loco suo est Di-
yinitas

240 EXERCITATIO

vinitas superior. Et quia animæ eorum inde sunt, habitat super eas verè Dominus, & de illis dicitur, *Portio Domini est populus ejus.* Et h.e. quod dicitur, *congregentur aquæ in locum unum.* Lex autem est habitatione mundi. Et quia gentes mundi idololatræ non acceperunt eam, remansit illa (terra scilicet) sicca & arida. Et hoc est quod dicitur, *Deus B. creavit mundos, & destruxit illos.* Illi sunt, qui non servarunt præcepta Sinaï, nec sunt opera ejus, quomodo existimant filii hominum: quare enim perderet filios suos, de quibus dicitur *בְּהַברָּם crearet eos.* per *בְּהַברָּם* *creavit eos.* Et isti sunt qui de Gentibus mudi fiunt proselyti, propter quos excidit \aleph parvum de Abraham, in Aleph quintuplicatum quod est He, quod est *חרב ויבש desolatum & aridum*, *desolatum* in Domo priore, & *siccum* in Domo posteriore. Moses autem propterea quod quæsivit

vit adducere Profelytos sub alas
Divinitatis, putavitque quod es-
sent de illis, qui creati sunt נב per
He, dedit in illis He Abrahami,
fuerunt illi causa descensus, sicuti
dictum est. (Exod. xxxi 1.6) *Vade,*
descende, quia populus tuus sese corru-
pit, propterea quod non accepe-
runt He in timore § Jod, & in a-
more § He, descendit gradus ejus
“וְאַתָּה דָּיוֹן qui est Vau: & descendit Vau
unà cum eo, ut ne periret inter
eos, quia futurum est in בְּרוֹאָד גָּלְגָּלָל arcano (Galgulae vel) rotæ, ut mi-
scantur inter eos in Captivitate,
inter Vesperam magnam, quorum
animæ sunt de latere eorum, de
quibus dictum est, quoniam cœli in-
star sumi evanescunt. Et sunt illi,
pro quibus Noë non intercessit,
dictumque est de illis, & deleti sunt
de terrâ, propterea quod fuerunt
de illis, de quibus dictum est, De-
lebis memoriam Amalec (Exod. xvi 1.
14) & Moses non cavit sibi ab eis,

L fecit-

fecitque cadere He inter eos : indeque factum , quod non est ingressus in terrain Israël , donec rediit "n in locum suum. Propterea descendit gradus ejus , & descendit in eo Vau , & propter hoc "n cecidit Vau, יוקם אלה' זרמזה (a) explicatum est antea Vau illud Mosis. Et propterea quod He parvum (He nominis Abraham , quod est vocis הבראם) imminutum est propter eum , dictum est de eo : מולין deducens ad dextram Mosis brachium magnificentiae suae (Esa. LXIII. 12.) & eduxit eum inde in virtute Vau , & adduxit eum secum : statim habitavit super eum n , & perfecta est gens , de qua dicitur ; Generatioabit , & Generatio venit (Eccles. I. vers. 4.) Ecce autem , jam ante declaratum est , quod generatio non est minor quam LX myriades ; & haec est illa Mosis , de qua dicitur quod una femina peperit LX myriades ex uno utero (vel , uno partu .) (a) יוקם possum videtur propter . Porro

Porrò quinque sunt species in Vesperâ magnâ: nempe Amalecità, נבוריָם, Raphaim, Nephilim, & Anakim; & propter eos excidit H̄e parvum de loco suo. Balaam & Balac fuerunt de latere Amalec. Tolleby de nomine בְּלֵעֶם & בְּלַעַם reliquum est בְּלִיל; quia isthic confudit Dominus linguam totius terræ. Gen. xi. 9. Et hi sunt qui relicti sunt de illis, de quibus dictum est: & deletum est כָּל יְכוֹד omne subsistens, ὅφεις αὐτον. Et de illis qui relicti sunt ex eis in Captivitate quartâ, sunt præcipui in fœdere Sinai, & illi sunt qui constituunt super Israëlem armam (vel instrumenta) violentiæ. De illis dicitur: *Et repleta est terra violentiâ à facie ejus.* Hi sunt Amalecità. Nephilim, de illis dicitur: vide runt filii Dei filias hominum, quod essent pulcræ. Hi sunt species secunda. De illis suprà dictum est, quod cum quæreret Deus B. facere hominem, quem dixit, *Faciamus ho-*

L 2 minem,

244 EXERCITATIO

minum, &c. Amarunt eas, & Deus
B. ejecit eos infernè incatenatos.
Et hi sunt נָזֵר Ara, & נָזֵר Azael, de
quibus est anima eorum qui sunt
נְפִילִים יְהוּדָה vesperæ magnæ, qui sunt
Nephilim, qui etiam causa ipsis fu-
erunt scortandi post fœminas, quæ
pulchræ erant. Ac propterea deje-
cit eos Deus de seculo futuro, ut ne
sit illis pars isthic. Et dedit eis mer-
cedem eorum in hoc mundo, sicut
dictum est, *retribuens osoribus suis in
facie ejus ad perdendum eum*, (Deut.
VII. 10.) גְּבֹרִים Fortes sunt species
tertia, de quibus dictum est: *Isti sunt
fortes, viri nominis*, (Genes. VI. 4.) &
isti sunt de latere eorum, de qui-
bus dictum est: *Age, ædificemus nobis
arbes, & faciamus nobis nomen.* Ædi-
flicant nempe sibi Synagogas &
Academias (vel Scholas) & ponunt
in eis librum Legis, & coronam su-
per caput ejus, sed non propter no-
men Dei, verùm ad faciendum sibi
nomen: hoc illud est quod dicitur:

Facia-

Faciamus nobis nomen, (Gen. xi. 4.)
At de alio latere præalent super
Israëlem, qui est sicut pulvis terræ,
& diripiunt eos, & fractum est o-
pus. De illis dictum est: *Et invalue-
runt aquæ valdè valdè super terram.*

Raphaim sunt species quarta.
Quum vident Israëlem in oppres-
sione; מחרפִין segnescunt, & quam-
vis possint liberare, nolunt tamen,
& remissi sunt in Lege. Eorum ta-
men nonnulli sunt, qui in ea stu-
dent ad faciendum bonum cum
dololidololatris : de quibus dicitur
בְּלִיקומָם Rephaim non resurgent,
(Esa. xxvi. vers. 9. in tempore futu-
ro. Præceptum Israëli de illis da-
tum est, *Perdes omnem eorum memo-
riam*, Esa. xxvi. vers. 14. Anakim
sunt species quinta, quia isti con-
temnunt illos, de quibus dictum
est, נַקְמָה torques faucibus tuis. Prov.
i. 9. De illis dicitur: *Rephaim repu-
tantur & ipsi, sicut Anakim,* (Deut.
II. v. 11.) æquipollent isti illis. Isti

L 3 sunt

246 EXERCITATIO

sunt qui converterunt mundum in
Tohu vaBohu, & dicti istius, *Terra erat*
Tohu vaBohu, mysterium (sive my-
 sticus sensus) est : Desolata est do-
 mus sanctuarii, quæ est fundamen-
 tum & habitatio mundi. Statim at-
 que venerit lux, quæ est Deus B. de-
 lebuntur de mundo & peribunt.
 Sed Redemptio non pendet nisi in
Amalec, donec deleantur, qui sunt
 in eâ Gente. Atque hoc jam antè
 declaratum est.

II. Alia explicatio horum ver-
 borum : *Ista sunt generationes cœli &*
terræ. Isti sunt, de quibus dictum
 est, *Isti sunt Dii tui, ô Israël, &c.* (Ex-
 od. xxxii. 4. In die quo deleti sunt il-
 li sicut illi, eo die Deus fecit cœlum
 & terram; & hoc est quod dicitur,
*In die, quo fecit Deus cœlum & ter-
 ram*. In eo tempore fuit Deus B.
 cum divinitate suâ (vel, cum Spi-
 ritu suo sancto) & innovatus est
 Mundus. Hoc est quod dictum est,
quia quemadmodum cœli novi & terra

nova,

nova, (Esa. lxvi. vers. 22.) Hoc illud est, quod his vocibus significatur, *In die quo fecit. Eo tempore fecit Dominus Deus germinare de terrâ omnem arborem visu delectabilem, &c.* Sed in principio, donec deleta sunt ista, non descendit pluvia Legis, & Israëlitæ, qui sunt similes herbis & arboribus, non germinarunt; quod mysticè significatur vocibus istis,
Et omne virgultum agri nondum erat in terrâ, & omnis herba agri, &c. propterea quod non erat homo, qui sunt Israëlitæ in domo Sanctuarii, ad colendum terram oblationibus suis.

III. Alia explicatio. *Et omne virgultū agri.* Hic est Messias prior, *antequam esset in terrâ.* *Et omnis herba agri,* *antequam germinaret.* Hic est Messias posterior. Et quare istud? quia non fuit isthic Moses ad colendum Numen, de quo dicitur: *Et homo non erat ad colendum terram.* Et arcana loci istius, *Non recedet sceptrum de Iudâ;* Hic est Messias filius David: neque

L 4 legis-

legislator de pedibus ejus. Hic est Mef-sias filius Joseph, donec veniat שֵׁיחַ Silo, Hic est Moses. Numerus istius est sicut illius, & ipsi erit congregatio popolorum וְלוּ יִקְהַת עַמִּים literæ sunt וְלוּי קָהַת & Levi Kehath.

IV. Alia explicatio. Et omne vir-gultum agri. Illi sunt Justi, qui sunt de latere Justi לְעַלְמֵן חַי vivētis in se-cula. חַח (hoc est, in voce חַח est vox per literarum metathesim) וּ notat tres ramos arboris, & hi sunt tres Patriarchæ, & à vivente in secula. V. Alia explicatio. Et omnis herba agri. בְּשִׁירְבָּן tria folia quæ sunt שְׂדֹעֲבָן & sunt נְדֻעָבָן rami, à quibus pendent in numero suo בְּנֵי. Omnes illi non continentur in loco qui est שְׁכַנְתָּא, hoc est, nu-men (vel Spiritus sanctus) donec veniat ille qui est אֶרֶם, qui est נְזָרָה, hocque significatur vocibus istis, אֶרֶם, & homo non erat ad colendum terram, ac propterea dicitur de eo, Et omnis herba priusquam germinaret, donec

donec germinet זִיקָר Justus, & ab eo veritas de terrâ germinabit, de quo dicitur. *Mittet veritatem in terram,* (Dan. viii. 12.) Et Discipuli sapientum, qui sunt דְשָׁאַן gramina, non germinant in Captivitate, donec veritas de terrâ germinaverit. Et hic est Moses, de quo dicitur, *Lex veritatis fuit in ore eius,* quia nemo fuit ipsi similis, qui quæsiverit Divinitatem. Ac propterea dicitur: *Et homo non erat ad colendum.* Sed statim atque venerit, statim אָדָם, secundus Adam adscendet de terrâ. *אֶלְךָ מִן אָדָם סָלֵיךְ לִיהְיָה* Adam de Adonai, deest illi Vau, Eo factus est Dominus totius terræ. Statim, & irrigabat totam terræ superficiem. Ex quo irrigantur Israëlitæ infernè per facies (hoc est, modos explicandi) Legis. Alia explicatio. *Et vapor ascendebat de terrâ.* Explicatio unus Chaldaïca est, Nubes ascendebat de terrâ, hæc est de quâ dicitur: *Nubes Domini super Tabernaculum,* (Ex-

L 5 od.

250 EXERCITATIO

od. cap. ult. vers. ult.) Per eam irri-
gantur Discipuli Sapientum in ter-
râ hoc tempore.

Loci istius Zoharis Elucidatio.

Obscura sanè sunt ista, in qui-
bus plura videntur esse divinanda
& conjectanda, quām definienda,
aut certò afferenda: quam tamen
pro virili poterimus, commo-
dam adferemus eorum explicatio-
nem. Quintuplicem ergò propo-
nit hic Autor loci istius Geneseos
mysticam sive allegoricam expli-
cationem. I. quā putat eo significa-
ri duplicem quandam à Deo fa-
ctam mundi cuiusdam mystici
creationem; geminumque designa-
ri à Deo factum mundum alle-
goricum. II. quā vult significari
Ecclesiæ & reipublicæ Judaicæ in
Lege per Mosen constitutionem.
III. quā Messiam, & quidem gemit-
num, vult hīc adumbrari. IV. quā
pios & justos vult significari. V. de-
nique,

nique, quâ Gentium & Judæorum Messiaë tempore unionem & conjugationem putat designari. Cui sextam, sed uno verbo subjicit, quâ putat Legis usum in docendis hominibus designari. Primam illam explicationem fusiùs prosequitur; in reliquis est multò brevior.

Ad primum ergo sensum illum quod attinet, vult hoc & antecedente capite duplēcē à Mose proponi mundi creationem: alteram præcedente capite his verbis, *In principio creavit Deus cœlum & terram*; alteram his capitīs istius secundi verbis: *Hæ sunt generationes cœli & terræ, &c.* Quæ duplex creatione non est intelligenda de geminâ Mundi hujus materialis fabricâ, sed de gemino mundi, seu hominum in eo, statu, atque conditio-ne, ea nempe quæ præcedit Messiaë adventum; & altera, quæ futura est Messiaë tempore: quarum altera alteram est veluti abolitura & dele-

L 6 tura,

tura, posterior nempe priorem, hoc est, prior illa mundi constitutio immutanda est, ut locum posteriori cedat. Probat autem istud geminâ authoritate, prima veterum Rabbinorum, altera scripturæ testimonio. Ad authoritatem Doctorum quod attinet, duo add fert eorum dicta, quibus id vult significari. Alterum est quod dixerunt, *In omni loco ubi est אלה, ibi פסל profanantur priora.* Sensus est, his Mosis verbis אלה תולדות ha sunt generationes cœli & terra, significari quandam Mundi novam creationem, per quam antiquatur veluti & aboletur prior illa, quæ significata fuit à Mose, Capite præcedente, verbis illis, *In principio creavit Deus cœlum & terram.* Porro ex aliis Judæorum in hunc locum Commentatoribus (puta ex authore רביsic est intelligendum illud veterum Doctorum dictum, ut discrimen sit inter אלה תולדות & אלה תולדות

AD LOCUM ZOHARIS. 253

וְאֵלֶת תּוֹלְדוֹת: nam ubi occurrit תּוֹלְדוֹת cum copulâ Vau præfixa voci, אלה (quod aliquoties occurrit in hoc Geneseos libro, Capite nimirum x. vers. 1. & Cap. xxxvi. 1.) volunt sequentia conjungi præcedentibus, hoc est, de eodem agi generatum genere; at ubi est אלה, sine Vau copulâ (uti hoc loco) præcedentia profanari, hoc est, immunitanda esse à sequentibus. Sic enim habet author Rabboth in hunc locum: *Dixit R. Abahu. Omnis locus n quo dicitur אלה, isthic פְּסָל profanat riora; ubi vero est אלה, addit ad antecedentia. Hic quia dicitur אלה, profanat præcedentia. Quid profanat? nem e Tohu vaBohu, & Tenebras. Hæc alle: quibus hoc vult, Per istam creationem aboleri illud, quod significatum fuit per חֹשֶׁן וּבְחַדְשָׁה & Tenebras, quæ dicuntur fuisse super cunctaciem abyssi, initio creationis. Alterum veterum Rabbinorum dictum, quo suam probat Zohar sen.*

L 7 ten-

254 EXERCITATIO

ברא עלמיין hoc est, Deus B. מחריבן creat Mundos, & destruit eos: quo dicto innuunt geminam quan- dam mundi creationem, quarum al- tera alteri cedit, & ab eâ quasi de- struitur. Scripturæ dicta, quibus i- dem confirmat, duo itidem sunt, al- terum ex Mose, Capite præcedente, v.2. *Et terra erat תהו ובָהו inanis & va- cua*: quo innuitur Mundum illum esse à posteriore veluti abolendum. Alterum est ex Prophetis defum- tum, *Attollite oculos vestros versus cœlum, & intuemini versus terram infernè; quia cœli instar fumi נמלחו evanescunt* (vel quasi sal dissolventur); & terra in- star vestis vetera scet. Esa. li. 6. Quibus verbis apertè innuitur quædam Mundi prioris destructio. Hanc destructionem non vult accipi de materialis & adspectabilis hujus mundi abolitione: nam quomodo (inquit) Deus B. crearet & abole- ret eos; satius enim erat eos non crea- re. Item, Deus B. non destruit opera ma-

nuuna

AD LOCUM ZOHARIS. 255

num suarum, ut non sint amplius. Item,
An Deus ergo facit & delet? אל ואדי רוא
sed reverâ arcanum hîc est:
item רוא דמלָה, arcanum vocis, h. e.
Dictum illud Scripturæ mysticè &
allegoricè est intelligendum de fi-
guratâ quadâ Mundi destructione.
De Mundo nempe illo, quem Deus
creavit בראיתא per Legem (vel in Le-
ge) quemadmodum. ante explicatum fuit
ad vocem בראשית, de quo principio di-
stum est, Prov. VIII. 22. Dominus crea-
vit me ראות principium viarum sua-
rum. Et in isto בראשית creavit Deus cœ-
lum & terram, estque סמין לוז ביה con-
iunctum illis in eo; propterea quod ברית
sedus, habetur scriptum in eo. בראית
vult, Mundum à Deo destruendum
nullum esse, quem in Lege, seu per Le-
gem, creavit, populum nempe Ju-
daicum, veterem Dei populum
(Synagogam) quem Deus à reliquis
terræ populis se legit, sibiique in po-
pulum peculiarem delegit, quum
Legem suam Mosis ministerio ipsi
dedit:

256 EXERCITATIO

dedit: porrò creationem illam mysticè significari voce בראשית, in quā continetur vox ברית, quæ fœdus (nimirum Legale) significat; nam si de medio vocis illius tollas duas literas שׁ, remanebit בראשית.

Cæterū illud ראות, in quo Deus dicitur creasse cœlum, & terram, vult esse illud idem, de quo dicitur, Prov. viii. Deus possedit me initio viarum suarum, quem locum sic accipit, quasi sensus ejus sit, Deum ab æterno decrevisse Legem Israëli dare, atque in eâ fœdus cum eo contrahere, quæ est prima mundi sui allegorici constitutio. Paulò meliùs veteres Ecclesiæ Christianæ Patres, qui locum Proverbiorum de Christo intellexerunt, & ἀεχλω utrobique significare volunt Christum, per quem Deus mundum initio creavit.

Porrò de hoc fœdere vult accipiendum esse dictum Jerem. xxxiii.

25. Si

5. Si non fœdus meum noctis & diei;
pequitur enim statim, Etiam semen
acob & Davidis ego repudiabo. Ubi
idetur alludere ad affinitatem vo-
rum ברית fœdus meum, & crea-
tūrā; quasi Deus sic voluerit mysticè
innuere, se in fœdere illo creasse
iem & noctem, hoc est, mun-
dum, mundum nempe illum, de
quo versu sequente, Semen Iacob
& Davidis. De eodem mundo (se-
mīne scilicet Jacobi & Davidis)
intelligendum esse vult dictum il-
lud, Cœli cœlorum sunt Domini, ter-
ram autem dedit filiis hominum. Psal.
xiv. 16. Cæterū terra viven-
tium est כָּלִילָא composita (h. e. con-
stat) ex septentrione; de quibus di-
xit Rex David: Ambulabo coram Do-
mino בְּאֶרֶצֹת in terris viventium , Psal.
& xvii. 9. Videtur autem intelligere
ter terrā viventium terrā Chanaan,
data est Israëlitis possidenda,
quā fuerunt septem populi, sive
Chananæi, Pherezæi, Hevæi,
Hettæi,

258 EXERCITATIO

Hettæi, &c. (quas Deus inde deturbavit) quasi totidem terras sive regiones & Provincias, quibus constabat terra illa viventium, quam populo suo dedit incolendam.

Porrò in priore illo Mundo duas ejus veluti partes considerat, Gentes nimirum, quas Deus à fœdere illo suo rejicit, quasque propterea sic veluti destruxit, ut hic etiam in eo verificetur superius illud Doctorum dictum, *Deus creavit mundos, & destruxit eos.* Hanc Gentium separationem, & rejectionem, atque mysticam destructionem probat ex eo, quod prior Mundus dicitur fundatus *על תהו super vacuum*; ait enim, *Et creavit Deus postmodum cœlum & terram על תהו, & non est isthic fundatum, quod est לון ברית דסמן* *quod est illis conjunctum.* Hoc vult, Lex, Fœdus Dei, est fundamentum prioris Mundi, sive populi Judaici: super quo fundamento Gentes non fuerant

ant fundatæ, quia Deus ab illo
cœdere eas exclusit; ideo dicitur
Mundus fundatus עַל חַחָה. Fœ-
sus autem illud dicitur סְמִינֵן לֹוּן illis
conunctum, hoc est, peculiariter
Iudeis datum, propriumque illis
factum; quia (ut modò explicatum
(st) vox ברית comprehenditur in
eoce בראשית. Cæterùm illa Gén-
num rejectio facta fuit non inju-
â, sed justissimè, propterea quod
voluit Deus quidem dare Gentibus i-
lolatris Legem, quæ est fœdus Cir-
cumcisionis, sed noluerunt illud (fœ-
us) accipere; ideo remansit terra
ca & arida, Et hoc est, quod dici-
r: Congregentur aquæ desub cœ-
in locum unum, & appareat sic-
m, hoc est, quia noluerunt
entes suscipere signum illud fœ-
us Dei, nimirum Circumci-
onem, quam Abrahamus ejus-
que posteri suscepérunt, ideo ju-
nū sunt à Deo rejectæ, & exclusæ
ollo illo fœdere. Verùm exclusio-
nem

260 EXERCITATIO

nem illam & rejectionem Gentium
à Deo factam , vult à Mose my-
sticè esse significatam verbis illis ,
Congregentur aquæ in locum unum , &
appareat siccum . Nam (inquit) illud ,
congregentur aquæ , significat Le-
gem ; illud autem , in locum unum ,
significat Israëlem , propterea quod a-
nimæ illorum pendent ab illo loco , de
quo scriptum est : Benedicta sit glo-
ria Domini מוקם de loco suo (E-
zech. 111.12) Gloria Domini est
תְּהִנָּה divinitas inferior , de loco
suo est Divinitas superior : Et quia animæ
eorum inde sunt , habitat reverâ super
eos Dominus , atque de illis dictum est ,
Portio Domini est populus ejus , Et
hoc est quod dicitur : Congregentur
aquæ in locum unum .

Mens ejus est , per Aquas signifi-
cari Legem ; per locum autem , in
quo congregatæ sunt aquæ , signi-
ficari Israëlem , cui soli dedit Deus
Legem suam . Locum autem illum
mysticè significare Israëlem , inde
pro-

A D L O C U M Z O H A R I S . 2 6 1

probat, quod Ezech. III. 12. scribitur: *Benedicta sit Gloria Domini de loco suo*, ubi *Gloria Domini significat inquit) divinitatem inferiorem*, *e loco suo*, verò significat Divinitatem superiorem, à quâ Divinitate obliquiore quia pendent animæ Israëlitarum, ideo dicuntur mysticè significari per locum illum, in quo congregatæ aquæ, & ideo dicitur Deus habitare super eos, ubi videtur alludere ad id quod dicitur Genes. 1.2. *Spiritus Dei movebat se super aquas*, tum etiam ad id referunt, quod Spiritus Dei, per uem sanctificantur homines, vocatur à Judæorum Doctoribus *שְׁכַנְתָּה*. sic autem ab eis vocatur, si uia habitat in cordibus fidelium, suæ habitatio adumbrata fuit per abernaculum, in quo Deus censabatur habitare, propterea que dictum est *בְּשָׂמֶח*. quasi dicat, *habitat in uilum*, scilicet Divinitatis. Animæ ergo Israëlitarum, hoc est, verè fidelium,

262 EXERCITATIO

delium , dicuntur pendere à Divinitate superiore; quia à Spiritu Dei in ipsorum cordibus habitante, sanctificantur , proptereaque dicuntur esse *portio Domini* , Deut. xxxii. 9. Indeque est quod mysticè significantur per locum illum , in quo sunt congregatæ aquæ. Distinctio autem illa Divinitatis in *superiorem & inferiorem* sic videtur accipienda , ut per *superiorem* intelligatur ipse Deus , qui à Judæorum Doctoribus vocari solet *ipso locus*; unde est , quod voce illâ מוקם apud Ezechiem dicit significari Divinitatem *superiorem*. Per *inferiorem* autem Divinitatem, videtur intelligere ipsos fideles , & Santos , qui in se habent Spiritum Dei habitantem. Ac nescio , an forte huc respexisse dici possit D. Petrus, cum ait, nos esse factos participes των φύσεων , quasi dicere vellet: Nos esse Divinitatem quandam, sed inferiorem, seu participantiam.

mm. Sensus itaque & mens Eze-
thielis in his verbis, Benedicta sit
gloria Domini de loco suo, ex Zoharis
contentiâ, hic est: Justos, pios, & fi-
aueles Israëlitas, à Deo qui est à populo
as quidam supercœlestis, per Spi-
ritum Sanctum in eis habitantem
sanctificari, illisq; per eum benedici.
Rursus, quod Gentium separa-
tio à populo Dei, eorumque ex-
clusio ab ejus foedere, mysticè ad-
mbrata sit per aquarum separatio-
nem à superficie terræ, inde confir-
matur, quod lex est יְהוָה אֲדֹנֵינוּ habi-
tio terræ, (seu mundi) quam Legē quia
vites mundi idololatræ non acceperunt,
vò remansit terra sicca & arida. Ethoc
quod dicitur: Creavit Deus B.mun-
dum, & destruxit eos. Illi sunt qui non ser-
vunt præcepta Sinai, nec sunt opera
es, quemadmodum putant filii homi-
nū; quare enim perderet Deus filios suos,
quibus dicitur בְּהַבְרָאָמָן, cùm crearet
Sensus est, ubi non est lex Dei, ibi
non est habitatio, sed merum deser-
tum,

264 EXERCITATIO

tum, illi sunt censendi inculti, deser-
ti, steriles, qui non habent veram
Dei cognitionem, illi vero sunt
exculti, habitati, fœcundi, qui eâ
sunt instructi, atque imbuti. Gen-
tiles itaque à fœdere Dei exclusi,
& verâ ejus cognitione destituti,
rectè censentur adumbrati per ter-
ram, quæ depulsis ab ejus superfi-
cie aquis remansit sicca & arida. Ista
Gentium rejectio est quasi quæ-
dam eorum destructio, de quâ in-
telligi potest illud veterum Rabbi-
norum, *Deus creavit mundos, & de-
struxit eos.* neque tamen dici potest
*Deus destruxisse opera manuum sua-
rum,* quia illi non sunt opera Dei,
ut vulgo existimari posset; Gentili-
les enim illi sunt, qui non servarunt pro-
cepta Dei data de monte Sinai: nem-
pe, mali, impii, infideles, qui ta-
les non sunt opus manuum Dei,
sed soli boni, pii, & justi. *Cur enim
perderet Deus suos, quos hic dicitur cre-
asse;* *בְּהִכְרָאַת* *cum crearet eos.*

In

In quâ voce בְּהַרְאָם magnum putat hic Author latêre mystrium : namque legi posse putat per He creavit eos: & isti sunt (inquit) qui de Gētibus mundi, מִתְנִירִין fiunt proselyti , propter quos cecidit He parvum Abrahami in Aleph quintum (vel quintuplicatum) quod est הֵה . Videtur hoc velle , Eadem sunt literæ vocis istius & nomine minis Patriarchæ אֶבְרָהָם transpositis enim duntaxat duabus literis וְ & הֵ , vel invicem permutatis , ex hiscribitur per וְזִירָא "הֵ He parvum ; quoquod non est (uti putant Judæi) factum sine mysterio . Existimat ergo Author ille , voce istâ אֶבְרָהָם significari mysticè Gentiles , qui in amplexu erant religionem Judaïm , quique propterea dicuntur hinc creati per He , juxta hanc lectionem בְּהָא "בְּהָא per He creavit eos , b. q. d. creavit eos Deus (vel creati sunt) in Abrahamo , quatenus

M scili-

266 EXERCITATIO

scilicet ejus posteritati sunt ad-
jungendi (surculi nimirum ex o-
leastro decerpti, inserti sunt truncu
nativæ oleæ , defractis ejus natu-
ralibus ramis ; uti loquitur Apo-
stolus Paulus , Rom. xi. 17.) qui
Abraham h̄ic designatur tum per
"נ" (qui est quinarii numeri nota,
qui que idem valet , quod א' חמשה
Aleph quinquies sumtum) positum
loco Aleph , quæ est prima nomi-
nis litera , tum per id , quod
eædem sunt (uti dictum) utrius-
que vocis הַבָּרָם & אַבְרָהָם literæ . He
autem illud parvum est, ut eo my-
sticè significetur diminutio quæ-
dam facta in Judæis, sive in Israële,
qui factus est וַיִּבְאַרְבֵּן siccus & ari-
dus, & quidem חֲרֵב in domo, seu Tem-
plo priore ; וַיַּבְאַרְבֵּן verò in Domo posterio-
re, hoc est, sors & condicio eorum
miserabilis fuit in primâ eorum
captivitate Babylonicâ , sed mul-
to adhuc miserabilior in postrema
ista , in quâ jam sunt captivitate,
post

AD LOCUM ZOHARIS. 267

post destructum à Tito Vespasia-
no Templum secundum Ierosoly-
mitanum, ita ut jam videri possint
toti **בָשִׁים** siccī & aridi, tanquam ra-
mi à suo truncō excisi: de quibus
Christus in Euangelio Johannis
dicit, quod palmes qui fructum
non fert, exscinditur, & aridus fa-
ctus colligitur in fascem, & mitti-
tur in ignem.

Pergit author **§** Zohar, Moses au-
tem propterea quod quæsivit (h.e. vo-
luit) adducere Proselytos sub alas Divi-
nitatis, & putavit, quod essent de illis
qui creati sunt per He, deditque in illis
He Abrahami, fuerunt illi causa de-
scensus, sicuti dictum est: Vade, de-
scende, quia populus tuus se cor-
rupit (Exod. xxxii. 6) propterea
quod non acceperunt He in timore **§**
Iod, & in amore **§** He, descendit ejus
gradus, qui est **Vau**. Quibus verbis
videtur hoc velle, Nomen Dei
proprium & Tetragrammaton est
יהוָה, quod scribitur tribus literis

M 2 diver-

diversis, Jod, He, Vau; Moses autem, quia voluit, ut Gentes non secus atque Israëlitæ comprehenderentur in Dei fœdere, quod Deus volebat esse proprium Iudæorum, posteritatisque Abrahæmi, voluitque illud adumbrare per He parvum vocis הבראם (uti modò explicatum est) Gentes autem noluerunt accipere illud He *in timore & Iod, & amore & He*, hoc est, noluerunt amplecti fedus illud Dei cum vero & sincero amore & timore Dei, cuius nomen est נ, idèò Deus illi succensuit, & iratus eum de gradu suo veluti dejecit, ejusque gloriam imminutam voluit, hoc est, voluit eum esse inferiorem Messiâ, per quem populum suum erat asserturus in plenam & veram libertatem, gloriamque & honorēm summum (quam Mosis & Messiæ differentiam denotavit author Epistolæ ad Ebræos, Cap. III. 3) Hanc gloriæ Mosis immunitio-

AD LOCUM ZOHARIS. 269

nutionem Zohar vult significata
tam esse his Dei ad Mosen verbis:
*Vade, descende; quia populus tuus sese
corrupit.* In eo autem collocare yi-
detur gloriæ Mosis imminutio-
nem, quod populus cui Deus Mo-
sen præposuit, eique dedit Legif-
latorem, sese corrupturus erat per
idololatriam; ideoque à Deo af-
fligendus erat duplii Captivitate,
primum Babylonicâ, deinde diu-
turno isto, in quo jam sunt à
multis seculis, exilio; populus ve-
rò quem Deus Messiæ datus est,
totus erit fidelis, pius, & justus,
proptereaque glriosus. Verba i-
taque Dei ad Mosen: *Vade, descen-
de, &c.* vult mysticè adumbrare
corruptionem illam populi Judaï-
ci, propter quam Deus eum dupli-
ci Captivitate multavit. In eo au-
tem, quod ait, Mosen quæsivisse
adducere Gentes sub alas Divini-
tatis, hoc est, voluisse, ut in eodem
cum Israélitis comprehenderen-

M 3 tur

270 EXERCITATIO

tur Dei federe , videtur respicere ad id quod Moses scripsit in suo Canticō , Deut. xxxiiii.43. Exsultate Gentes populus ejus (vel cum populo suo) quæ sunt ultima Cantici illius verba (in quo Moses apertè prædictit Judæorum rejectionem & Gentium in eorum locum vocationem) quibus verbis futuram Gentium vocationem innuit , eorumque cum populo Judaico conjunctionem , & unionem in vero Dei cultu . Quid autem ait , gradum Mosis esse Vau , nescio an fortè hoc velit , Mosis nomen regulariter scribi debere plenè cum Vau , sic : מ. quod tamen nunquam sic scribitur , sed simpliciter defectè sine Vau sic : ה. quo videtur innui mysticè Mosis quædam imminutio , & descensus quidam de gradu suo .

Quod autem subjungit : Et Vau unà cum ipso descendit , quia non periret inter eos (vel , ut ne periret inter eos)

quia

quia futurum est בְּרוֹאָדָגָלָנוּלָא in arca-no Galgulæ, ut misceantur inter eos in Captivitate בֵּין עֲרָבָּרָב inter vesperam magnam, quorum anima est de latere illorum, de quibus dictum est, quoniam cœli instar sumi evanescunt; suntque illi pro quibus Noë non intercessit, & dictum est de illis, deleti sunt de terrâ (Gen. ix. 23) propterea quod fuerunt de illis, de quibus dictum est, Delebis memoriam Amalec, Deut. xxv. 19. Nescio an hoc fortasse velit, Non fuisse ita imminutam Mosis gloriam, ut prorsus perierit, sed dunt taxat unâ cum eo descendisse: Mosis autem gloriam videtur hîc vocare populum Judaicum, qui non quidem periit in captivitate, sed in eo tantum est imminutus quod iustificatus commixtus est cum Gentibus impiis & profanis, inter quas versatur, quasque vocat רְבָעָרֶב Vesperam magnam, quia vult eas fuisse adumbratas per Tenebras ilicas, quæ Gen. 1, 2. dicuntur fuis-

M 4 se

se super faciem Abyssi, quæ tenebræ ideò dicuntur *Vespera magna*, quia sunt Vespера illa, quæ præcessit Lucem primigeniam; de quâ Vesperâ dicitur Gen. 1.5. *Et fuit vespera, & fuit mane, dies prima.* Vespéra nempe prima illius diei aliud non fuit quam tenebræ, seu nox veluti illa perpetua, quæ præcessit primam Lucis creationem. De mundo illo impiorum allegorico, qui à Deo perdendus est, intelligi vult locum illum Esaiæ suprà jam non semel laudatum, *Cœli instar sumi evanescunt;* item illum, *Delebis memoriam Amalec:* siquidem Amalecitæ eo loco proponuntur tanquam typi impiorum à Deo destruendorum, ut & illi qui Diluvio absorpti sunt; de quibus etiam dictum est, *Deleti sunt de terrâ,* & pro quibus Noë non intercessit, quia invitationi ejus ad pœnitentiam non paruerunt. Illi, inquam, omnes, & eorum similes (de quibus mox)

(zomox) perdendi à Deo , & tenebris, quæ primam præcesserunt lucis, adumbrati, sunt mundus ille prior à Deo destruendus , ex nente authoris Zohar. Duplex enimirum videtur ab eo statui Mundus prior, & quidem uterque destruendus. Unus est impiorum, per Tenebras & Vesperam magnam adumbratorum ; ut & per Amalecitas, & homines, qui à Diluvio absorpti sunt. Alter est populi Israëlitici, sive Reipubl. & Synagogæ Judaicæ : quæ respectu illius Ecclesiæ , quæ futura est tempore Messiae , & prior est eâ tempore , & destruenda ; quia tum in melius est commutanda.

Addit deinde ille: *Et non cavit sibi Moses ab eis , sed fecit cadere He inter eos; unde factum est , quod non est ingressus in terram Israël , donec rediit He in locum suum. Propterea descendit gradus ejus , & descendit in eo Vau , & propter hoc He cecidit Vau , וְאַתָּה*

M S. 2227".

quia præcedit illud Vau Mosis. Et propterea quod He parvum. He, (inquit) ^{וְ} Abraham, quod est vocis חֶבְרָאִם diminutum est, propter illud dictum est de eo, מַלְיָן deducens ad dextram Mosis brachium decoris sui, &c. (Esa. LXIII. 12) & eduxit eum in virtute ^{וְ} Vau, & adduxit eum secum, statim שְׁרֵיָה habitavit super eum ^{וְ}, & perfecta est gens, de quâ dicitur: Generatio abit, & generatio venit (Eccl. 1, 4.) וְהִיא אָקְמָה, ecce autem jam ante declaratum est, quod generatio non est minor, quam LX myriades, & est illa Mosis, de quo dicitur, quod una femina peperit LX myriadas ex uno utero.

Suprà jam ostensum est, quid sibi velit author iste, quum ait, Mosen fecisse cadere He; item quid significetur per Mosis descensum, & per descensum ^{וְ} Vau in eo; quid item significet He parvum in voce הַבְּרָאָה, unde quis jam percipere potest, quid sibi hîc velit, quum ait; Moses non cavit sibi ab eis, nempe

nempe Gentibus , quas voluit
cum Israëlitis in eodem Dei fede-
re comprehendere, cum in Canti-
co suo prædictit earum vocatio-
ne in ad communionem Dei , ut
ejus populus, per quam Gen-
tium vocationem facta est Judæo-
rum rejectio , & eorum quædam
minutio adumbrata per Hebreorum
vocis הַכְרָאָת . unde etiam est
quod Mosis gloria longè sit infe-
rior gloriâ Messiax , & populi Mes-
siæ gloria major quam Judaici.
Hinc etiam est, quod & Moses, &
populus ille prior , qui ex Ægypto
egressus est , non ingressi sunt inter-
ram Chanaan , donec rediit וְ in lo-
cum suum , nempe , quum ex voce
הַכְרָאָת rediit ad vocem אֶבְרוֹת (unde
Metathesin translatum erat)
hoc est, Vetus ille populus Judæo-
rum non est factus particeps veræ
benedictionis, & hereditatis cœle-
stis , adumbratæ per terrestrem
Chanaan , nisi quum pater eorum

M. 6. Abray.

276 EXERCITATIO

Abraham factus est reverâ Abraham, hoc est, אָבֵךְ הַמְּנוֹן pater magnæ multitudinis, pater nimirum credentium in Christum; atque ita federi legali, per quod (uti suprà dictum est) creatus fuerat populus ille prior, successit fedus Euangelicum in Christo ejusque fide fundatum, per quod factus est Abraham, pater magnæ multitudinis. Hoc mysterium innuere voluit Scriptura, quum notat populum illum priorem, qui ex Ægypto egressus erat (Synagogæ typum) ejusque ducem Mosen, non esse ingressum in terram Chanaan; sed posteriorem populum, qui ex illo natus est (Ecclesiæ Christianæ typum) ejusque ducem Josuam Christi typum.

Quod autem ait, Propter He-
cidisse Vau, quia precedit τὸ Vau Mosis,
videtur significare, Mosis gloriam
Christi gloriam esse longè minorem;
quia Christus reverâ Mosen præ-
cedit,

cedit , siquidem est ante ipsum Abrahamum, immò ab æterno. Hæc autem gentis Judaicæ diminutio, atque rejectio in Christi adventu, (mysticè significata per He parvum vocis הברא) prædicta fuit, ex Zoharis mente , ab Esaïa , Cap. LXIII, 12. his verbis: *Deducens ad dextram Mosis brachium decoris sui.* Nempe brachium illud decoris seu magnificentiæ Domini est Messias (Esa. L I. 9. & L II. 10.) Dominus Noster Jesus Christus , qui adstitit , atque adfuit Mōsi, quum ejus operâ & ministerio populum illum veterem eduxit ex Ægypto, secumque adduxit in desertum , perque illud deduxit , ubi nubes (typus Majestatis divinæ , vel Spiritus Sancti , per quem Deus habuit in medio populi sui) obumbravit populum illum, deduxitque eum : de quo populo Salomon dixit, *Generatio unaabit: & generatio alia venit* , quo significatur duplex

M 7 gene-

generatio, sive Populus, prior nempe, qui ex Aegypto egressus est, abiit, periit in Deserto; posterior verò populus ille est, qui ei succedit, quique in terram Chanaan intromisitus est à Josuâ. Quod autem ait: *Iam ante declaratum est, quod Generatio una non est minor quam LX. myriades*, eo significat, Salomonem loco modò laudato ex Ecclesiaсте, intellexisse per Generationem, illa sexcenta hominum millia, qui egressi sunt ex Aegypto sub Mosis ductu, qui propterea dicitur genuisse uno veluti partu LX myriadas; quia unâ nocte tot homines eduxit ex Aegypto, & in libertatem afferuit, quasi in dias luminis auras ex tenebris miseræ servitutis.

Subjicit deinde Zohar: Porro quinque sunt מיני species (hominum) in Vesperâ magnâ; nempe Amalecità, נפלים, Rephaim & Anakim. Quibus innuit, quinque esse in gente

gente Judaicâ improborum atque adulterinorum Judæorum genera, quos vult esse adumbratos illis quinque diversis hominum genitribus, qui in scripturâ nobis propo-
nuntur tanquam typi & exemplaria impiorum, nefariorum, profanorum, & à Deo maledictorum hominum, quos dicit esse *בָּשָׂרְכָב in Vesperâ magna*, quia sunt pars Gentium à Dei federe exclusarum, quas suprà diximus adumbratas fuisse (ex Zoharis mente) per tentonebras illas magnas, quæ præcesserunt mundi creationem, & lucem primigeniam. A quo *בָּשָׂרְכָב* dictus est Græcis *Ἐρεβος*. Est enim illis a Hesiodum *Ἐρεβος νύξ τε μελαινα,* maledem planè quod hic *עֲרֵב*, dicuntur nempe ab Hesiodo ex *Ἄρχαιος Ήμέας*, prognata esse ex chao. Dicit Zohar, propter has quinque species excidisse He parvum de loco suo, quia propter illa quinque adulterinorum Judæorum genera, vel propter

propter Gentium vocationem ad Christum, per Metathesin § 7 & § 8 in voce הַבְּרָאָם adumbratam, imminuta & obscurata est gloria populi Judaici, factaque est major populi Christiani, quam Judaici, gloria. De Amalecitarum latere (a) (hoc est, non stirpe & progenie, sed morum & vitæ similitudine) vult fuisse Balac & Balaam, quibus adumbratos esse vult in captivitate quartâ רִישֵׁין בְּקִיּוֹם סְנִי precipua capita infedere Sinai, qui קִימֵּין constituunt super Israëlem in כלִחְמָם instrumenta violentiae, quibus innuerre videtur Doctorum Talmudicorum decreta, Traditiones & Constitutiones, vel saltem rigidum, durum & Tyrannicum imperium, quod per ejusmodi Constitutiones & decisiones Magistrales exercebant in populum Judaicum ejus Doctores & Legisperiti, qui dicunt-

(a) Phrasis est illi similis, qua est Sap. II. 24. is
¶ μεταθέσεις ὀντες.

untur ab eo רישׁן præcipui in federe
inai in Captivitate quartâ, quia sunt
Legis Mosaicæ Doctores, post A-
drianiani Imperatoris Romani tem-
poora, sub quo post devictum
debellatos tumultuantes Judæos,
quarta fuit & longè maxima in
usque diem populi illius Ca-
victivitas. Nam prima fuit Ægyptia-
a ; secunda , Babylonica ; tertia,
sub Vespasiano ; quarta , sub A-
driano . Nisi quis malit quartam
Captivitatem eam intelligere ,
quam volunt initio Musulmani-
mi, circa Annum Christi 700. vel
800. contigisse , quin è partibus
Orientis per Mahometanos eje-
ti sese in partes Occidentis in A-
mericam & Europam inter Christia-
nos receperunt , totamque penè
Hispaniam, Galliam, Italiam, Ger-
maniam , Angliam , &c. olim im-
leverunt. Porrò hinc videoas non
aratis bene convenisse inter Talmu-
licos & Cabbalisticos Doctores,
quando-

282 EXERCITATIO

quandoquidem iste sic contumeliosè, & invidiosè de illis loquitur, nempe, alii alios contempsisse, & quique suum studium aliorum studio prætulisse videntur. Amalecitas autem ponit primo loco, tanquam typum & exemplum impiorum; quia gens illa in scripturâ præponitur per Mosen, tanquam mirum in modum Deo & populo Judaïco exosa, quia illis ex Aegypto recens egressis, atque in deserto fame & siti defatigatis, bellum movit, cuius propterea memoriam Deus ab Israëlitis vult deleri desub cœlo, Exod. xvi 1, 14. & 16. Unde etiam est, quod postmodum jussus est à Samuele Saul proficisci adversus Amalecitas, eosque internecione penitus exscindere. Eādem de causâ videtur Balacum & Balaam in typum etiam & exemplum impiorum proponere; quia in scripturâ proponuntur tanquam insigniter improbi, & popu-

l.

Io Israëlitico jure merito mirum
modum exosi, utpote qui stu-
duerint illi maledicere, & scandalū
ili in Idolothytis & scortatione
objicere. Quod autem ait, si de בְּלֵ�
ollantur ultimæ literæ וָיַ, & de
בְּלֵ� tollatur prima & ultima litera,
mempe בְּבִי, quod superest esse בְּלֵ�,
quod confusionem significat ; quia
confudit ibi Dominus linguam totius
terra, respicit, & alludit ad histo-
riam exstructæ turris Babylonicae,
bideturque significare eos, quos
Amalecitas vult esse adumbra-
os, improbos nimirum sui tem-
oris Judæos, & præcipuos in fe-
dere Sinai, esse veluti stirpem, &
uasi sobolem eorum, qui turrim
Babyloniam exstruxerunt, hoc
est, esse illis similes moribus, &
ingenio, vitæque instituto, adeo-
& istorum opus Talmudicum
esse illorum operi, turri scilicet Ba-
bylonicae, non absimile, utrobi-
ue nimirum mira est confusio,

proin-

proindeque parem vindictam & simile judicium à Deo exspectare eos debere, dissipationem nimirum & disturbancem operis sui. Idem etiam vult innuere, cuin subjicit, *Hi sunt qui relicti sunt de illis, de quibus dictum est, Et delevit כל היקום omne οὐφετάμων Genes. vii. 23.* Nempe eos esse similiter Deo exosos & invisos, quomodo fuerunt illi, qui Diluvio absorpti sunt, & penitus de terrâ deleti.

Nephilim נְפִילִים sunt species secunda improborum & flagitiorum, quos in typum & exemplum proponit in priore mundo allegorico, quem Deus perdidit. Hos Nephilim (de quibus Gen. vi. 4) vult esse Angelos, qui à suâ origine defecerunt, lapsique sunt. De his fabulatur, quod cùm Deus vellet hominem creare, proposuisse animo, eum etiam supra Angelos evchere, illisque omnibus eum præficere atque præponere (quo-

AD LOCUM ZOHARIS. 285
quomodo Iosephus in Ægypto
rærat omnibus à se præpositis
per annonam) nempe juxta
al: VIII. 7. 8. Unde isti invidiâ
hominem moti , eum apud
ileum accusarunt , his Psalmis ver-
s: *Quid est homo , quod sis memor*
us ; & filius hominis בָּנֵי תְּפִירָנוּ *q. d.*
cod præficere eum nobis velis ? Filius,
quam , hominis qui mox pec-
caturus est aduersus te . *Quibus Deus*
spondit: Si vos essetis infernè sicut ipse,
amplius peccaretis quam ipse , hoc
si vos simili obnoxii essetis
eo tentationi , eaque vobis , ut
objiceretur , vos non essetis eo
mortiores , atque constantiores.
ut verè esse comprobare-
scriptura mox notat . Et vide-
ant filii Dei filias hominum , quo si-
lificatur Angelos illos captos esse
etiamore , & deceptos formâ atque
magantiâ filiarum hominum ; un-
factum , ut Deus eos de cœlo
excipitaverit בְּשַׁלְשָׁלָן concatenatos ,
seu ,

286 EXERCITATIO

seu vinculis constrictos (unde est,
ut hoc obiter notetur , illud 2.
Petr. 11. 4. σειραῖς ζόφε ταχταῖσις , &
illud Judæ , v. 6. δεσμοῖς αἰδοῖσιν ἡ ζό-
φου τετήγκει .) Horum autem Prin-
pes ac veluti Duces duo fuerunt,
nempe οὐ Aza & Λαί Azaël , de
quibus est anima eorum qui sunt
vesperæ magnæ, hoc est, ab illis in-
fecti & fascinati sunt homines im-
pii & profani , qui sunt malorum
Angelorum veluti progenies & so-
boles quædam (juxta illud Christi
ad Phariseos & Iudeos incredu-
los , Pater ex quo prognati estis , Dia-
bolus est. Ioh. viii. 44.) & ab illis
illecti atque pellecti sunt ad scor-
tationem , quomodo & ipsimur
prius fuerant ad scortationem pel-
lecti: Ac propterea Deus exclusit
impios à seculo futuro , ne sit illis
in eo pars ulla , utpote qui mer-
cedem eorum dat ipsis in hac vitâ ,
juxta illud Deut. vii. 10. Reddens
osoribus suis statim , nec ultra differt:

Sic

c & David de impiis loquitur
Sal. xvii. 14. Portio eorum est in
vita, de abditis tuis bonis imples
ntrem eorum.

Varia h̄ic ab Authore isto pec-
ntur. Nam 1. Nephilim vult esse
ngelos bonos, sed qui sic excide-
erint ab origine suā: cum revera
ptiūs fuerint homines Apostatæ,
stirpe & posteritate Seth, in
anjas familiā conclusa erat Dei
cclesia, fedus ejus & spes, at-
q: promissio salutis: unde filii
Dei dicti sunt, quia verus Dei cul-
s inter eos fuit. Cùm Cain, ejus-
que posteri, à Deo resecti, fue-
nt extra Ecclesiam, & spem sa-
tis: quia vel Deum nesciebant,
adulterino cultu eum venera-
ntur; dicunturque propterea
hominum. 2. Quòd vult eos
ulierum amore captos, atque
& elegantia earum esse de-
captos, & ad consuendum cum
esse pellectos: porrò hanc de
Angelis

Angelis mulierum amatoribus sententiam à Judæis hauserunt proculdubiò nonnulli Patres Ecclesiæ Christianæ, qui in eâdem fuerunt cum illis hac in parte hæresi. 3. Quòd eos velit hominem apud Deum accusasse; cùm illud extra veri speciem sit, & scriptura de eo planè taceat. Nam cætero-qui Diabolum invidiâ adversus hominem motum (ex eo quod Deus illum præposuisset omni ope-ri manuum suarum) primùm pec-casse hominem ad defectionem sollicitando, non fuerit fortasse à vero alienum, & videtur id sensisse author Sapientiæ, cum ait Cap. II.

24. *Invidiâ Diaboli mortem ingressam esse in mundum.* 4. Psalmum octauum de primo Adamo accipit atque intelligit; cùm de secundo Adamo, Christo nempe, propriè sit accipiendus, in cuius personâ na-tura humana verè, maximèque propriè evecta est supra omnia Dei opera,

opera, etiam ipsos Angelos. Por-
rò quod Angelos istos reliquo-
rum malorum duces vocat נִיְם &
נַיְמָה, illud est ab יְהוָה, quatenus non
Fortem, & *validum*, sed *dārum* &
impudentem significat, ut illi sic di-
cti sint ab ipsorum adversus Deum
impudente & obstinatâ, atque
contumaci insurrectione, atque
rebellione.

Tertia species malorum homi-
num illi sunt, qui ibidem (Gen. 6.
4.) dicuntur נְבּוּרִים *fortes*, seu *Po-*
tentes, vel *Gigantes*, & שְׁמֵן שְׁמֵן *viri*
nominis, hoc est, quorum magna
erat fama, qui in magnâ erant exi-
stimatione; in eo nempe similes
illis, qui turrim Babylonicam ex-
struere voluerunt, ut facerent si-
bi nomen in terrâ, hoc est, ma-
gnam pararent sibi famam. Per hos
vult adumbratos & significatos
quosdam sui temporis malos &
perversos Judæos, qui pietatem si-
mulabant ædificando suis sumtibus

N &

290 EXERCITATIO

& impensis Scholas atque Synagogas, eásque instruendo libris sacris pulchrè & magnificè ornatis, & hoc non propter Dei nomen, hoc est, ex vero Dei amore & zelo, sed ut faciant sibi nomen, hoc est, ut gloriam hominum atque laudem au-
cupentur, & famam sibi parent. Interim pietatem sic simulantes re-
vera præalent supra Israëlem, qui est
sicut pulvis terræ, & diripiunt eos.
hoc est, fratres & populares suos Judæos per vim opprimunt, & fa-
cultatibus suis spoliant (multi sunt
istis in Ecclesiâ Christianâ similes)
unde fractum est opus eorum, hoc est,
quomodo à Deo dissipatum est o-
pus eorum, qui turrim Babyloni-
cam exstruxerunt; sic & hominum
istorum opera & consilia franget
atque disturbabit Deus. Carpit sic
procul dubiò quosdam sui tempo-
ris Primores inter Judæos, qui ni-
hil minus erant, quàm quod vide-
ri volebant pii, justi, & sancti. De
illis

AD LOCUM ZOHARIS. 291

illis etiam dictum est (Gen. vii,
18.19.20) invaluerunt aquæ val-
dè super terram, hoc est, Hominum
istorum violentia mysticè adum-
brata & significata esse videtur
verbis illis Mosis de aquis Diluvii,
invaluerunt aquæ valde, quia isti ho-
mines potentiam suam, favore, & o-
pibus suis abutentes, violentiam
& oppressionem, tanquam diluvio
quodam, fratres & populares suos
quasi inundarunt atque obruerunt.

Quarta species sunt רָפָאִים Rephaim,
quibus adumbratos esse vult ma-
nus illos & infidos Judæos , qui
quum vident Israelem, hoc est, popu-
larem aliquem suum ab aliis (Gen-
tilibus) oppressum, מַתְרֵפִין negligunt
eos, & quamvis liberare eos possint, no-
lunt tamen, Mosi hac in parte longè
dissimiles , qui Ægyptium Israë-
litam percutientem interfecit. re-
missi etiam sunt, atque desides in studio
Legis. Ex eorum tamen numero quidam
sunt, qui in ea student ad faciendum

N 2 bo-

292 EXERCITATIO

bonum cum Idololatris, hoc est, (uti
videtur) licet sint professione Ju-
dæi, vivunt tamen & versantur
cum Gentilibus, eorumque mori-
bus, atque consuetudinibus, sese
accommodant atque inflectunt.
De istis dictum est רְפָאִים לֹא יִקְמוּ Rep-
haim non surgent (Esa. xxvi. 14) ut
laudent te, quod dictum in tempore fu-
turo, hoc vult, loci illius Esaïæ sen-
sum hunc esse, An olim aliquando
surgent Rephaim, ut te laudent. Ni-
mirum Judæi credunt, Messiæ tem-
pore omnes bonos Judæos resur-
recturos & erupturos è terræ vi-
sceribus in vallem Josaphath, per
rimam quandam, quæ tum fiet in
monte olearum, prope Jerusalem.
Impios autem & improbos unà
cum piis & probis non putant esse
resurrecturos, sed in perpetuis
mansuros tenebris. Atque huc tra-
hit Author iste locum hunc Esaïæ,
רְפָאִים Rephaim non surgent, quâ voce
non omnes omnino mortuos vult
in-

intelligi, sed desides, remissos, & ignavos istos Judæos, quos vult esse adumbratos per impios illos homines, qui in scripturâ appellantur *Rephaim* (his similes sunt inter Christianos, quos Christus in Apocalypsi vocat *tepidos*, qui nec calidi sunt nec frigidi, quos minatur fore, ut evomat ex ore suo) Porrò præceptum esse ait Israëli datum de perdendis & delendis prorsus istis *Rephaim*, verbis Esaïæ immediate sequentibus, propterea præcepisti & destrues eos, & perdes omnem memoriam eorum, hoc est, Præceptum dedisti perdendi & destruendi. Hoc igitur vult, Ex isto Esaïæ loco liqueare, Rephaimos unâ cum Amalecitis proponi tanquam typos impiorum Judæorum, qui non sunt resurrecturi tempore Messia, & præceptum datum Israëli de excindendâ Amalecitarum memoriâ, obesse documentum de æterno, quod impios homines manet, excidio.

Quinta

294 EXERCITATIO

Quinta species sunt עֲנָקִים Anakim, de quibus nihil aliud dicit Zohar, nisi quod *isti similes sint Rephaimis*, quod ait significatum esse isto scripturæ dicto, *Rephaim reputati sunt & ipsi sicut עֲנָקִים Anakim*, Deut. 11, v. 11. Atque istis adumbratos esse vult Judæos illos, qui contemnunt eos, de quibus dictum est לְגַרְגֹּתֶן עֲנָקִים, *torques fauibus tuis*, Prov. 1. 9. hoc est, qui contemnunt eos, quibus pietas & lex Dei cordi est & in precio. *Isti sunt* (inquit Zohar) *qui converterunt mundum in Tohu vaBohu, & arcanum vocis, desolata est domus Sanctuarii, & terra erat Tohu vaBohu, quod est fundamentum & habitatio Mundi.* Hoc videtur velle: Impios, quos vult esse adumbratos per quinque illos hominum impiorum varias species modò enumeratas, causam esse cur mundus sit aliquando à Deo destruendus, & veluti in antiquum suum Chaos redigendus.

A AD LOCUM ZOHARIS. 295

igendus. Et sanè Mundi hujus
ultima destructio futura est, ob
hominum summam impietatem,
quam Dei justitia non poterit am-
plius ferre. Vel hoc vult, renova-
tum iri mundum, seu Ecclesiam
Judaicam, per Messiam, propter
nimiam ejus corruptionem, quæ
futura est: plena nempe erit
malis & perversis Judæis, quos
idicit adumbrari per quinque illas
suprà enumeratas impiorum ho-
minum species. Et sanè cum Domi-
nus noster Jesus Christus venit
in terras, non Ecclesia Judaï-
ca modò fuit longè corruptissima,
sed & totus reliquus Mundus ja-
debat in malo, & ad summum cor-
ruptionis (tum in moribus, tum
in doctrinâ & religione, per Ido-
latriam, quæ tum ubique obti-
ebat) culmen pervenerat, ut o-
pus plane fuerit innovatione illâ,
sq; à Christo est introducta. Hanc
mundi desolationem, seu horren-

N 4 dam

296 EXERCITATIO

dam hominum corruptionem (ut
& Templi Hierosolymitani ever-
sionem) vult mysticè adumbratam
esse per illud וְבָהּ חַחּ, de quo ini-
tio Geneseos, & quo denotatur
confusio rerum omnium, quæ fuit
olim in primâ illâ mundi materiâ,
sive Chaos. Contrà verò Templi
& Politiæ Judaicæ ~~sæc~~ atque con-
stitutio fuit veluti ἀρχὴ fundamen-
tum, & quasi quædam Mundi hu-
jus habitatio: itaque everso illo
Templo, eversâ illâ politiâ & Rep.
Israëlis, censendus est hic Mundus
quasi eversus, destructus atque de-
solatus; tum autem de novo quasi
habitabitur, quum ista per Mes-
siam instaurabuntur. Quæ si de
innovatione Ecclesiæ à Christo
per Euangeli prædicationem factâ
intelligantur, verissima sunt, sen-
sumque habent commodissimum.
Nam quanta fuit mundi, adeó-
que & Ecclesiæ Judaicæ, quum
Christus in terras venit, spiritualis
de-

desolatio , sive corruptio , quanta
per Euangelium facta est illius in-
stauratio, atque innovatio?

Addit Zohar, Statim atque ve-
nerit lux , quæ est Deus B. delebuntur
le Mundo & peribunt, omnes nimi-
cum impii & improbi illi , de qui-
bus hactenus est dictum, Sed פורנָא Redemptio (illa nempe , quam Judæi
suo Messiâ exspectant) nonnisi
vendet in' Amalec , donec deleantur
qui sunt in illâ Gente : atque hoc ante
declaratum est. Ubi illud declara-
verit Author iste , nondum de-
prehendi; non enim est mihi hac-
enus lectus liber iste Zohar : ni-
hil tamen videtur aliud velle, quâm
quod modò explicatum est, nem-
nre, Venturum Messiam ut repur-
get Ecclesiam suam à fôrdibus suis,
hoc est , improbis & hypocritis,
quibus illa tota est fœdata & com-
naculata , quod etiam significa-
rum est à Johanne Baptistâ, Matth.
III. 12. & à Christo olim factum

N 5 est,

298. EXERCITATIO

est, & fortasse adhuc fiet longè
adhuc gloriosius, quum aliquando
hīc per mille annos in terris regna-
turus est, quod regnum mille an-
norum de statu aliquo Ecclesiæ
glorioso & illustri à multis intelli-
gitur.

Atque hæc sunt quæ scriptor
ille habet de primâ loci hujus Ge-
neseos mysticâ explicatione. Se-
quuntur aliæ. De secundâ sic ha-
bet; *Isti* (nempe cœli, de quibus
hīc dicitur, *Hæ sunt generationes cœ-
lorum, &c.*) sunt de quibus dictum est:
*Hi sunt Dii tui, ô Israël, qui te eduxe-
runt è terrâ Ægypti* (Exod. xxxi i.
4) *In die quo deleti sunt* כָּאַלְוִי illi sic-
ut illi, (hoc est, uti videtur, Israë-
litæ idololatræ post conflatum vi-
tulum aureum, sicuti paullò ante
fuerant Ægyptii in mari Rubro)
eo die Deus fecit cœlum & terram,
hoc est, fœdus legale cum Israële
pepigit, qui Israël, sic à Deo in po-
pulum electus, est quasi novus qui-
dam

lām Mundus, novum cœlum, no-
va terra, comparatè nimirum ad
economiam Legis & fœderis na-
aturalis, quæ ante Legem per Mo-
ïsen datam, obtinebat in mundo.
It hoc est quod dicitur: In die, quo fecit
Deus cœlum & terram, &c. Eo tem-
ore fuit Deus B. שֶׁבִינְתָּה. y cum Spiritu
suo, & innovatus est Mundus. שֶׁבִנְתָּה à
Judæis vocatur Spiritus Dei, quo
omines sanctificat: Hoc igitur
mult Scriptor iste, Deum post sum-
mum de Judæis Idololatris (in au-
oco vitulo) supplicium, fœdus
Israële pepigisse, ac sic no-
num in populo illo electo, quasi
nundum creasse. Atque hoc est (in-
quit) quod dictum est, quia quemad-
modum cœli novi, & terra nova, &c.

Esa. LXVI. 22. Agnoscit author il-
locum istum Esaiæ accipi debe-
re de mysticâ seu allegoricâ qua-
dam & spirituali novi cujusdam
mundi creatione, sed eum inflectit
ad veteris Mundi, in Reip. Israë-

N 6 liticæ

300 EXERCITATIO

litice constitutione, creatione, cum
deberet potius eum accipere de
novâ Mundi per Messiam futurâ
recreatione. Addit deinde Zohar.
*Eo tempore fecit Dominus germinare
de terrâ omnem arborem delectabilem.*
 &c. Sed in principio, donec deleta
sunt (illa) nondum descenderat pluvia
Legis; & Israëlitæ, qui sunt similes her-
bis & plantis, atque arboribus, non ger-
minarunt, וְרוּחַ דָמֶלֶת & hoc est mysticè
significatum verbis illis: Et omne vir-
gultum agri nondum erat in terrâ,
 & omnis herba agri, &c. propterea
quod non erat homo, qui sunt Israëlitæ
in Domo Sanctuarii, ad colendam ter-
ram oblationibus suis. Accommo-
dat Author iste verba Mosis hoc
loco ad Ecclesiæ Judaicæ consti-
tutionem à Deo factam, cum Le-
gem in monte Sinai illi dedit,
**Comparat nempe Israëlitæ (ve-
ros & bonos) arboribus & plan-
tis illis delectabilibus, quas Deus
plantavit, fecitque germinare, de**
 terrâ

AD LOCUM ZOHARIS. 301

terrâ in horto Edenis ; Legem comparat imbri, pluviæ, vaporî: de quo hoc loco Moses, *Vapor adscendebat.* Israëlitas rursus comparat homini, Adamo, qui hortum Edenis colere debuit : vultque non prius plantatas fuisse mysticas istas arbores delectabiles (bonos puta Israëlitas) quâm mali, & Idololatriæ Israëlitæ , quasi totidem noxiæ & inutiles herbæ atque plantæ, fuissent à Deo exterminati & deleti ; tum demum Legis imbrem supra Israëlem descendisse , tum fuisse in terrâ hominem , qui terram, (hoc est, Deum coleret sacrificiis & oblationibus suis , Lege Mosaïcâ præscriptis.

Sequitur tertia explicatio . Et omne virgultum agri , &c. Hic est (inquit Zohar) prior Messias , antequam esset in terrâ : & omnis herba agri antequam germinaret ; Hic est Messias secundus. Et quare istud ? Quia non fuit Moses ad colendum Numen,

N 7 de

302 EXERCITATIO

de quo dicitur: *Et non erat homo ad colendam terram.* Iudæi fingunt duos esse Messias, alterum filium David, alterum filium Ioseph. Vult autem ante utrumque debuisse præcedere Mosen, per quem homines verum Dei cultum docerentur; idque mysticè fuisse hoc loco à Mose significatum, qui priorem Messiam significat per *nuv* virgultum, posteriorem verò per *zuy* herbam: aitque ista non fuisse, non germinasse in terrâ, quia nondum fecerat Deus pluere super terram, hoc est, nondum dederat Legis suæ imbre; nondum enim erat homo ad colendam terram, hoc est, nondum exortus erat Moses, cuius ministerio Deus dedit Legem. Sanè Legis œconomia debuit præcedere œconomiam Euangeli, Moses Christi incarnationem; est enim istius quasi præludium quoddam. Et hoc quidem rectè & verè. Neque verò male etiam lex imbri, plu-

via

viæ atque rori comparatur. Nam
passim in Prophetarum scriptis,
adeoque & in ipso Mose, verbum
Dei, Prophetia comparatur imbr
è cœlo stillanti, atque decidenti,
atque sic (ut ratio allegoriæ in re
liquis constet) non malè Moses,
per quem data est Lex, compara
tur homini seu Adamo, ad cuius
intercessionem & preces Iudæi vo
lunt impetratum esse terræ im
brem, qui ante creatum hominem
non deciderat in terras. Porrò quod
Messiam vult significatum esse
per נֶשׁ virgultum, vel respexit ad
monomen נֶשׁ quod vicinum est vo
sti isti נֶשׁ; vel ad id respexit quod
Esa xi. 1. Messias dicitur חַר surcu
lus & נֶשׁ virgula, quæ voces sunt
propinquæ & affinis cum נֶשׁ si
gnificationis.

Pergit Zohar. Et arcanum loci
stius. Non recedet sceptrum de
Judah (Gen xl ix. 10) hic est Mes
ias

fas

304 EXERCITATIO

sias filius David, neque legislator de
pedibus ejus, hic est Messias filius
Ioseph, donec veniat שילה Silo, hic
est Moses. Numerus hujus est sicut
numerus istius, & ipsi erit congrega-
tio populorum, ולו יקהת עמים. li-
teræ sunt קהת לוי Levi Kehath. Probat
Mosen debuisse præcedere utrius-
que Messiaæ adventum, ex celebri
loco Genes. XLIX. 10. Non recedit,
&c. quo loco ex constanti Iudæo-
rum confessione prædictitur ad-
ventus Messiaæ. Ex eo loco exscul-
pit scriptor iste geminum suum
Messiam, alterum ex istis verbis,
Sceptrum de Iudâ; alterum ex istis,
Legislator de pedibus ejus. Mosen au-
tem utrumque debuisse præcedere,
probat 1. ex illis verbis, donec ve-
niat שילה Silo, quibus Mosen vult
significari, quia per Gematriam,
quam appellant, utriusque nomi-
nis שילה & משה literæ cūndem fa-
ciunt numerum, nēmpē 345. 2.
idem inde probat, quia immediate

sc-

AD LOCUM
sequitur ḥ. 7
bus prioribus
terz aliter co
combinetur
dua ḥ. 7
natus est Mol
ter fuit Ham
abavus vero I
celebrem, qu
net de Christo
pit quidem
ſā, sed inv
detorta inte
cūm per Silo i
Messiam, ipſe
tur; & cum
ſit, In adver
effe & aboliti
civilem defig
tum Ecclesi
Ritus puta &
grificantur p
on propriet
nia) quum
præcedere M

AD LOCUM ZOHARTIS. 305

sequitur סֵבֶת קְהַת וְלוּ in quibus duabus prioribus vocibus וְלוּ יְקָהָת si sisteræ aliter conjungantur , atque combinentur , invenientur istæ duæ לְוִי קְהַת Levi Kehath , ex quibus natus est Moses ; Mosis enim pater fuit Hamram , avus Kehath , scabavus verò Levi. Ita locum illum celebrem , qui manifestam continebit de Christo prophetiam , accipit quidem Author ille de Messia , sed inversâ , pravâ atque detortâ interpretatione . Nam cùm per Silo intelligere debuerit Messiam , ipse Mosem interpretabatur ; & cum sensus loci illius hic sit , In adventu Messiae cessaturam esse & abolitum iri potestatem tum civilem designatam per sceptrum , tum Ecclesiasticam & Legalem , Ritus puta & Cærimonias , quæ significantur per vocem פְּנֵי (nam פְּנֵי propriè sunt ritus , Cærimoniæ) quum Moses ab eo dicitur præcedere Messiam , tacite eo significi-

306 EXERCITATIO

gnificatur in adventu Messiae debere cessare Mosen, hoc est, utramque illam potestatem Civilem & Ecclesiasticam ablatum iri Iudeis in Messiae adventu.

Cæterum, quod geminum faciunt Messiam, alterum filium Davidis, illustrem, gloriosum, magnificum, potentissimum; alterum, filium Joseph, pauperem, infirmum, mendicum, leprosum, quem etiamnum delitescere comminiscuntur inter mendicos, qui sunt in portâ urbis Romæ, istud est à pravo intellectu Prophetiarum de gemino Christi statu, altero Humiliationis, & Exinanitionis; altero verò Exaltationis & Gloriæ supercœlestis, ac planè spiritualis. Quod autem pauperem & infirmum Messiam dicunt esse filium Ioseph, videntur eo significare Dominum nostrum Jesum Christum, qui existimabatur vulgo à Iudeis esse filius Ioseph, quique à multis

multis Iudæis creditus & habitus
fuit Messias; sed ab iisdem post-
modum contemptus fuit, quia li-
berationem à Romæorum , cæ-
terorumque Gentilium servitute,
quam à suo Messia exspectabant,
per eum non nauci sunt. Unde
renata est deinde inter eorum poste-
riores traditio & fabula de gemino
Messia, altero Davidis (quem ad-
huc hodie exspectant), altero Jo-
sephi , qui pridem venit , filio.
Quod autem fabulantur istum et-
iamnum hodie delitescere , &
sedere inter mendicos & lepro-
cos ad portam urbis Romæ , vi-
identur eo innuere velle , filium
Josephi putatum esse non
suum , sed Christianorum Mes-
siam; Nempe Judæi non talem in-
firmum, pauperem, languidum, &
eprosum volunt Messiam, sed glo-
riosum Monarcham ; ideo paupe-
rem illum Messiam relegant ad
Christianos , ipsisque relinquunt
colen-

308 EXERCITATIO

colendum, suscipiendum, atque possidendum. Non nescio tamen, Messiam ab illis dici filium Josephi, quod Jacob in Josephi benedictione, Genes. XLIX. 26. vi. deatur prædicere Messiam oritum ex eo, his verbis, *super caput Nazarei è fratribus ejus.* Sed videtur illud esse posteriorum Judæorum effugium.

Sequitur quarta explicatio. Et omne virgultum agri. Illi sunt justi, qui sunt de latere (*τοῦ μερός*, uti loquitur author sapientiæ, Cap. I. v. ult.) *justi לְעַלְמֵין חַיִל*, viventis in secula *נְשׁוּבָה* & *tres* (notat) arboris ramos; atque hi sunt tres Patriarchæ, qui sunt à vidente in secula. Hoc vult, voce istâ *נְשׁוּבָה*, quæ hic à Mose usurpatur, significantur justi & pii homines, qui sunt quasi progenies, & soboles quædam illius, qui vivit in secula, Dei nimirum, vel Messia. Porro *נְשׁוּבָה* idem est inversis literis quod *חַיִל*, quod legi potest *נְשׁוּבָה* qui vivit;

litera

AD LOCUM ZOHARIS. 309

litera autem ו (quæ prima est hujus vocis litera) ipsâ sui figurâ tres veluti arboris crassiores ramos refert, quibus denotantur tres veteres Patriarchæ, Abraham, Isaac, & Jacob, qui sunt ab eo qui vivit in secula, & à quibus sunt omnes pii & justi, vel per generationem carnalem, vel per fidei Abrahæ imitationem. Est hæc interpretatio Zoharis arguta nimis, & planè Rabbinica, atque Cabbalistica, nullâ solidâ veritate fulta. Addit Zohar. Aliud verbum, hoc est, Aliq explicatio. Et omnis בְּנֵי herba agri, בָּשָׂר crassum Schin, tria folia, quæ sunt שָׁׁרֶדֶן, & sunt עַבְדָּלָן 72 rami, qui pendent in ipsis, לְחֹשֶׁבּן עַבְדָּלָן scilicet numerum eorum 72. Hæc & seqq. mihi quidem hactenus sunt longè obscurissima, ac quid sibi hic velit scriptor, vix ac ne vix quidem assequi possum; qualemcunque tamen conjecturam meam de illis, uti potero, aperiam. Sic ergo ego arbit-

310 EXERCITATIO

arbitror: In voce שְׁבָעַ, quâ utitur Moses, si per metathesin literæ invertantur, invenietur שְׁבָעַ hoc est, litera שׁ & בְּעַ quod 72 notat. Porrò ו illud notat tria folia (quomodo nempe suprà dixit eo denotari tres arboris ramos) quæ sunt שׁ יְאָדָדָןִי (quid sibi velit barbarâ planè istâ voce יְאָדָדָןִי, non possum divinare) duabus ante aliis literis, nempe בְּעַ, denotari 72 ramos, quia nimirum בְּעַ, numerum illum facit. Addit Zohar, omnes illi non מִתְאָחֶדְיֵין teneantur (sive capiuntur, comprehenduntur) in loco qui est שְׁכִינַתָּא, donec veniat ille, qui vocatur אֲדֹנָן qui est יהָה. Sensus videtur esse: Moses hîc ait, herbam nondum germinasse, quia non erat אָדָם homo ad colendam terram. Per hominem istum videtur Zohar intelligere Messiam, qui est יהָה, simul, inquam, אָדָם & הוּא, hoc est, Ιερωθωπος. Ante ergo hominis istius, Messiae, inquam, Ιερωθωπος adven-

AD LOCUM
adventum neg
nem in loco qu
negat Gentes
ram Dei cogn
mos intelligi d
numel ex eo, e
cere esse in to
diversos popu
demq; diversis
exsculpunt, c
steri Noachis
im Babylon
nomina ling
numerantur 72
bus universa
bitata. A tribu
Sem, Cham &
dem arboris se
generis hum
mis, enati su
sive populi,
vium propag
manum. Hi a
sunt sub κύρ
minis & Spiritu

AD LOCUM ZOHARIS. 311

adventum negat 72 ramos contineri in loco qui est שְׁכִינַתָּה, hoc est, negat Gentes vocandas esse ad veram Dei cognitionem. Per 72 ramos intelligi debere Gentes, plenum est ex eo, quod solent Iudei dicere esse in toto terrarum orbe 72 diversos populos, scu Gentes, totidemq; diversas linguas; quod hinc exculpunt, quia Gen. x. ubi post diluvio Noachi post exstructam turrim Babyloniam, & confusam omnium linguam, recensentur, numerantur 72 homines, à quibus universa terra dicitur esse habitata. A tribus ergo Noachi filiis, Sem, Cham & Japhet, quasi totidem arboris seu trunci atque stipitis generis humani crassioribus ratis, enati sunt 72. minores rami, que populi, à quibus post Diluvium propagatum est genus huminum. Hi autem 72 populi non sunt sub שְׁכִינַתָּה, hoc est, veri Numinis & Spiritus sancti alas & protectione.

312 EXERCITATIO

tectionem adducti, priusquam ve-
nit singularis ille Adam, qui est
הוּא, Messias nimirum, Dominus
noster Jesus Christus, Deus in
secula benedictus. Et hoc (addit
Zohar) significatur vocibus istis, Et
homo non erat ad colendam ter-
ram; ac propterea de eo dicitur, Et
omnis herba agri priusquam ger-
minaret, hoc est, donec germinet
צדיק justus, & ab eo veritas de terrâ
germinabit (Psal. 85.12) de quo di-
citur, Mittet veritatem in terram.
Dan. VIII. 12. Iustus iste, à quo
Veritas de terrâ germinat, pro-
cul dubio est Messias. Ergo ho-
mo, de quo Moses hîc dicit, Non
erat homo ad colendam terram, est
(juxta Zoharis mentem) Messias.
Porrò fallitur author iste in loco
Dan. VIII. 12. quem ipse accipit de
Messiâ, cum reverâ accipiendus sit
de Antiocho Epiphane, de quo
isthic dicitur, non quod תָּשַׁלְמֵי mi-
serit, sed תָּשַׁלְמֵי projecerit in terram
verita-

AD LOCUM ZOHARIS. 313

veritatem; quia, quantum in ipso
fuit, veritatem divinam, hoc est,
religionem Judaicam, projectit
conculcandam in terram.

Addit Zchar, *Et discipuli Sapientum,*
qui sunt, נוֹר quasi gramina, non ger-
minant in captivitate, donec Veritas de
terrâ germinaverit. Et hic est Moses, de
quo dicitur: Lex Veritatis fuit in ore ejus;
quia nemo fuit sicut ipse, qui quæsiverit
Divinitatem. Comparat Rabbinos,
seu Judæorum magistros, atque
Doctores (quos Discipulos Sapien-
tum vocat) gramine; negatque eos
posse in hoc, in quo jam sunt, exfi-
lio, germinare, atque virescere, sive
florere, donec veritas de terrâ ger-
minaverit, h. e. donec veniat Mo-
sæs, qui Messiæ adventum præcessu-
rus est; de eo enim dicit, Hic est Moses,
de quo dictum esse vult, Lex veritatis
fuit in ore ejus, Malach. 11.6. quia (in-
quit Zohar,) nemo fuit sicut ipse, qu
uæsiverit Divinitatem, h.e. major fu
omnibus Prophetis in vera Deico;

O gnit

314 EXERCITATIO

gnitione. Dein subjicit, *Ac propterea dicitur, Et non erat homo ad colendum terram; sed statim atque venerit (homo ille Moses,) statim etiam וְאַדָּם secundus Adam* (vel secundus homo) *adscendet de terrâ.* Quibus indicat, quod quemadmodum herbæ & gramina non erant in terrâ, (ex Judæorum sententiâ) priusquam homo creatus esset sexto die, qui coleret terram, & ad cujus preces & intercessionem demitterentur imbres, quibus terra fecundaretur (volunt enim herbas & plantas, cum tertio die à Deo creatæ sunt, non emersisse è terrâ, sed ad superficiem usque extremam terræ pullulasse, sextâ demum die post creatum hominem & demissum imbrem emersisse è terrâ) sic etiam ante Mosis adventum (qui præcessurus est Messiam) Discipuli Sapientum, qui sunt veluti herbæ & gramina, non possunt in hoc exilio germinare, atque florere, ante magistri sui Mosis adventum, quem statim

AD LOCUM
statim secutus
quod Zohar li
statim atque n
quem vult ag
bis, Et homo ve
ram) statim T
e. Mellias, D
Christus, qui
vocatur, / 43
omnes est secund
tum est secund
cofirmatur, o
n'h p'w Adan
et que illi Van. a
nus rotulata, t
telligi hic a N
nem (nw) qu
que sit factus
ra. Quis aut
qui simul est
xit, & omnes & n
autem dicit e
'vw, & deesse
Dominum to
spicit & alludit

AD LOCUM ZOHARIS. 315

statim secuturus est Messias, Id
quod Zohar significat his verbis, Sed
statim atque venerit (Moses nempe,
quem vult significatum esse his ver-
bis, Et homo non erat ad colendam ter-
ram) statim secundus Adam (h.
e. Messias, Dominus noster Jesus
Christus, qui sic à Paullo non semel
vocatur,) adscendet de terrâ. (Hic
וְאָדָם est secundus Adam, quomodo
וְאָדָר est secundus Adar) Hoc & hinc
אָדָם אֲדֹנֵי סַלִּיק לְיה וְאָדָם
Adam dicitur ab Adonai, de-
estque illi Vau: atque eo factus est Domi-
nus totius terræ. Hoc nempe vult, In-
telligi hîc à Mose ejusmodi homi-
nem (אָדָם) qui sit dictus ab אֲדֹנֵי, qui-
que sit factus Dominus totius ter-
ræ. Quis autem est ille, nisi Messias,
qui simul est, (uti modò suprà di-
kit) & אָדָם & הָוה & h.e. Ιεανθωπος. Quod
autem dicit esse אָדָם, qui dicatur ab
אֲדֹנֵי, & deesse illi Vau, factumq; esse
Dominum totius terre, omnino re-
spicit & alludit ad Psal. 8, 5. Quid est
אָדָם

O 2

אָדָם

316 EXERCITATIO

¶ homo, quod memineris ejus? quem
hominem Psaltes dicit constitutum
esse à Deo super omnia opera sua,
ac proinde Dominum totius Mundi.
Porrò eo loco Psaltes agit de
Christo, qui reverâ constitutus est
à Deo super omnia opera manuum
suarum. Hunc hominem Zohar di-
cit esse dictum מֶלֶךְ ab Adonii, h.e.
dictum esse quasi אָדָם Dominus, de-
esse tamen illi Vau, nominis scilicet
tetragrammati יהוה, quod pronun-
ciatur Adonai; eoque mysticè in-
nui, quod constitutus sit à Deo
Dominus totius Mundi. Priusquam
igitur homo iste Messias (qui ab
dictus est אָדָם quasi אָדָם Dominus,
quique à Deo constitutus est Do-
minus totius Mundi, juxta Davi-
dein, Psal. viii.) sit in terrâ, Disci-
puli sapientum in hoc exilio, (à quo
per Messiam sperant se esse liberan-
dos) non possunt florere atque
germinare, non secus atque plantæ
& herbæ ante creatum hominem.

Hæc

Hæc videtur omnino esse mens Zoharis hoc loco , apud quem sequitur statim , & irrigabat totam terræ superficiem . Ex eo irrigantur Israëlitæ ^{תְּהִלָּה} infernè , per LXX modos Legis . h. e. Interim dum advenit homo ille (Messias) ut per eum demittantur de cœlo imbres divinæ sapientiæ , cohortus Eden , h. e. Ecclesia , Resp. Israëlis , irrigatur à fluvio Legis per varios modos explicandi Legem ; tot enim diversis modis putant Judd. Magistri Legem posse explicari . Breviter hoc vult , multo majorem fore tempore Messiae , de Deo , & rebus divinis , scientiam , atque cognitionem , per eam quam differet Messias doctrinæ plenitudinem , quæm est ea quæ haberi potest per Legem & diversis modis explicatam . Quod sanè longè est verissimum in Jesu Christo Domino nostro , vero Messia , cuius doctrina atque institutio longè est plenior doctrinâ Legis , Ipse enim è sinu Patris

O 3 haufit,

318 EXERCITATIO.

hæsit, & nemo novit Patrē, nisi Filius, qui
e. in sinu Patris, Ipse eum nobis revelavit.

Huc refertur ultima hujus loci explicatio, quam Zohar ad fert. Et vapor adscendebat de terrâ. *Explicatio ejus Chaldaica hæc est: Nubes adscendebat de terrâ. Hæc est, de quâ dicitur: Nubes Domini super Tabernaculum.* Exod. XL. 38. *Per eam irrigantur filii Sapientum hoc tempore. Hoc vult. Per vaporem, de quo hoc loço Moses, mysticè significari Legem, cuius doctrinâ irrigantur jam Judæorum magistri, qui nihil aliud student, aut norunt, præter Legem; idque ex eo liquere, quod Chaldaicus Paraphrastes וְ, quod Vaporem propriè significat, reddidit וְ, nubem.* Nubes autem ista ea est, quæ Exod. vers. ultimo dicitur fuisse super Tabernaculum interdiu, quâ Nube mysticè significatur Lex, quâ irrigantur Judæorum Magistri, qui huic uni rei dant operam.

Hæc sunt quæ visum est, pro virili,

virili, in hunc Zoharis locum obscurissimum, pro ejus illustratione, adferre. In nonnullis planè hæreo, ut est illud, *אָדָרְנוּךְ*, quod ego non capio, quodque arbitror quidem per Gematriam esse explicandum; at quodnam illi nomen respondeat, nondum video. In quibusdam ne mihi quidem ipse satisfacio, nedum ut sperem me aliis satisfacturum. Conjecturam tantum protuli meam, quam liberum erit, cui voluerit, repudiare, si non illi arrideat. Si quis quid posset, quod melius, planius & plenius sit, atque certius, non invideo, imò magis gaudeo, atque cum eo, si communicare velit, fruar. Interim his fruatur, qui voluerit, medium meliora & certiora alias inveneriat, in mediumque proferat.

Porrò in Rabbinicis istis nugis, & Cabballisticæ doctrinæ quisquiliis atque furfuribus, non parum puræ similæ, hoc est, orthodoxæ,

O 4 &

320 EXERCITATIO

& Christianæ doctrinæ immixtum
videre, & deprehendere licet,
quod non aliunde videtur esse,
quam quod primis Christianismi
temporibus Iudæorum (qui primi
Christum susceperunt, sed eo post-
modum neglecto, Nazaræi dicti
sunt, ab orthodoxis & veris Chri-
stianis segregati, & semijudæi atque
semichristiani ab iis habiti sunt) Do-
ctores multa à Christi Discipulis &
Apostolis religionis Christianæ ca-
pita atque mysteria acceperunt, que
illi posteris & Discipulis suis involu-
ta obscurè tradiderunt, hi rursus
variis nugis, commentis, & fabulis
à se excogitatis immixta, magisque
adhuc deformata, quam quomo-
do ea acceperant, post se relique-
runt, quæ sic postmodum in Cab-
balisticorum istorum Scriptorum
recentiorum Rapsodiis permixta
ab ipsis fortè Rapsodiis, multo mi-
nus ab hodiernis Iudæis qui illis
successerunt, non intellecta inve-
niuntur.

AD LOCUM
naturam. Sunt
Cabalistica
tempora
& traditionib
nibus undecim
confarinate.
odix. Equibi
na, & ortho
possum, si n
gantur & inde
Sed missis
atque haluc
mus an in eje
genera, Chri
stianus, planius
dus præfate
angeli lumini
pra fundame
tim initio, su
omnia in Ve
bra lectum in
typica, proinde
porum autem
lios nempe el
storicos, alio

AD LOCUM ZOHARIS. 321

niuntur. Sunt neinpe Scripta ista Cabbalistica , meræ à variis, vario tempore, ex aliorum dictis, Scriptis & traditionibus, atque institutio- nibus undecumque collectæ atque consarcinatæ & coagmentatæ Rapsodiæ. E quibus non pauca bona, sa- na , & orthodoxa elici & colligi possunt, si modò cum judicio le- gantur & intelligantur.

Sed missis illis Judæorum nugis pitque hallucinationibus , videa- nus an in ejusmodi interpretandi genere, Christiani aliquid rectius, planius, planius & plenius, atque soli- ius præstare possint, spirituali Eu- ngelii lumine collustrati. Jam su- ra fundatum hoc à nobis, sta- im initio, substratum est. Pleraque minia in Veteri Testamento , ac ræsertim in scriptis Mosaicis, esse typica, proindequé allegorica. Ty- orum autem tria esse genera: a- los nempe esse Legales , alios Hi- oricos , alios denique Naturales.

O 5 Et

322 · EXERCITATIO

Et naturales quidem eos diximus, cum per Naturæ ipsius in mundi creatione, constitutionem adumbrantur ea, quæ pertinent ad Ecclesiæ Dei spiritualem statum & conditionem. Voluit nempe Deus in primâ rerum omnium creatione typum, speciem, & imaginem quandā exhibere eorum, quę aliquādo postea facturus erat in spirituali Ecclesiæ suę redētione, statu, & conditione.

Post hominis ergò lapsum & peccatum, ex humano genere in miseriā per peccatum prolapso, Deo libuit Ecclesiam, h.c. certum hominum numerum sibi diligere, quos ex illâ miseriâ ad æternam eveheret in cœlis fruendam beatitudinem. Eorum duplē voluit esse statum, priorem in hac mortali vitâ, in hoc mundo; posteriorem in futura vitâ in cœlis agendâ. Status hujus vitæ rursus est duplex, unus externus, alter internus: ille in externo Ecclesiæ regimine, quatenus illa corpus quod-

AD LOCUM
quoddam confi-
tione aliquo regi-
no cordis & ani-
mame facultati
regimine, per Ch-
ractē regētū
Utriusque illius
tum extēni, di-
nomia, quæ sapientia
suum, pro vari-
datione, rexū a-
na, quæ Christi
vitatē prece-
quæ eandem est
gis, altera Euang-
eliū Judæi, alio
Ecclesia autem
Dei que in eā r-
obij seculum, m-
& eiusq[ue] à sacri-
tur; quia illa in p-
billis mundi crea-
pientissime ad
quidem Dei ce-
a Judæi dicta fu-

AD LOCUM ZOHARIS. 323

quoddam constituit externum, ordine aliquo regendum; iste in interno cordis & affectuum, omniumque anime facultatū spirituali ductu ac regimine, per Christi Spiritum invenerā regeneratione, ac sanctificatione. Utriusque illius status tum interni, tum externi, duplex fuit Dei œconomia, quâ sapientissimè Ecclesiam, suam, pro vario ejus statu & conditione, rexit ac administravit; Unquam, quæ Christi ortum atque Nativitatem præcedere debuit, altera sive quæ eandem est subsecuta: una Legis, altera Euangeli; una veteris populi Iudaici, altera novi Christiani. Ecclesiæ autem status & conditio, Deique in eâ regendâ œconomia, seculum, mundus, à Judæis, à sacris Scriptoribus vocatur; quia illa in primâ hujus aspectabilis mundi creatione fuit ab eo sapientissimè adumbrata. Et prior quidem Dei œconomia jam pridem Judæis dicta fuit, diciturque etiā-

O 6 num

324 EXERCITATIO

num hodie *עולם הזה seculum hoc*; posterior verò sub Messiâ, ab iisdem dicitur *העתיד הצעיר seculum venturum*. A quibus hac in parte Apostolus non abludit, aut longè abscedit, cùm posteriorem œconomiam vocat *αινεμένην τὴν μελλοντικήν*. Heb. 11.5. & *αιώνα τὸν μελλόντα*, ibidem Cap. 6.5. Item cùm statum rerum præsentem vocat *αιώνα τὸν κατεστάτην* Gal. 1. 4. quem ut à statu hominis corrupto & naturali distinguat, vocat istum *πονηρόν*.

Duplex ista Dei œconomia, & Ecclesiæ conditio, in Lege Dei, seu Scriptis Mosaicis adumbrata & significata censeri procul dubio debet, ac nullibi potius, quàm in adspectabilis hujus Mundi creationis historiâ atque narratione est quærenda; siquidem visibilia sunt invisibilium imagines & simulacra quædam: unde & Apostolus Paulus (uti initio diximus) vult unius in creatione constitutionem esse alterius typum & exemplar quoddam.

Duplex

Duplex autem facta fuit à Deo
Mundi hujus adspectabilis veluti
creatio, proindeque geminus qua-
si Mundus: alter informis & nudus
atque confusus, de quo dictum est,
*In principio creavit Deus cœlum &
terram, & terra erat inanis & vacua,*
&c. Alter fuit exultus, exorna-
tus, perfectus, omnibusque nu-
meris & partibus suis absolutus,
in fine sex dierum, quibus Deus
absolvit opus suum, de quo ini-
tio Capitis secundi, *Et perfecti sunt
cœli & terra, & omnis eorum orna-
tus.* Prior ille Mundus posterioris
rudimentum duntaxat quoddam,
jeisque quasi materia prima, ru-
dis adhuc & informis, fuit; poste-
rior prioris fuit veluti forma, com-
plementum, perfectio atque ex-
ornatio. Prior fuit confusum vel-
uti quoddam Chaos, obscurum,
& tenebris obsitum; nam *Te-
nebrae erant super faciem Abyssi:* po-
sterior fuit opus quoddam distin-

O 7 etum,

326 EXERCITATIO

Etum, expolitum, perfectum, lucidum, imò ab ipsâ luce initium ducens, *Fiat enim lux* (inquit Deus) & fuit lux. Interim prior ille ut ut fuerit sic rudis & imperfectus, si tamen cum Nihilo, quod eum præcessit, comparetur, fuit aliquid Nihilo illo longè præstantius; multo enim magis præstat *Esse* qualemcumq; quantumvis rude, debile, & imperfectum, quām omnino non esse, nihilque est ipso Nihilo imperfectius atque ignobilius. Ac quamvis primum illud Chaos fuerit confusum & rude admodum; Spiritus tamen Dei dicitur nihilominus sese super illius aquas motitasse, quo rudis & indigesta illa moles quasi continebatur, & veluti fovebatur.

Jam verò quis nescit priorem Dei in Eccelesiâ suâ regendâ Oeconomiam sub Lege, ante Christi adventum, respectu posterioris, quæ est sub Euangeliō, post Christi adventum, fuisse admodum

ru-

rudem , atque imperfectam , & velut rudimentum duntaxat quod-
dam Ecclesiæ potius, quam excul-
tam atque exornatam & absolutam Ecclesiam: unde est etiam, quod le-
gales ritus & ceremoniæ ab Apo-
stolo dicuntur mundi *σοικεῖα*, ele-
menta , atque rudimenta, priusque fœdus nihil *τετελειώσας*, adduxisse ad perfectionem . In priore meræ ferme fuerunt Tenebræ , propter longè maximam , quæ tum fuit, divinæ revelationis obscuritatem . In posteriore verò , comparatè ad priorem , mera fuit lux , per lucis Euangelicæ longè maximum splen-
dorem. Unde etiam est, quòd Apo-
stolus de temporibus Novi Testa-
menti loquens , dicit, *præteriisse no-
ctem, lucem jam esse; propterea que jubet
nos armis lacis indui.* Quamvis autem prior ille Ecclesiæ status atque conditio sit , respectu posterioris, admodum ridis atque imperfecta; est tamen infinitis partibus longè præ-

328 EXERCITATIO
præstabilior quām est naturalis &
corruptus hominum status, in quo
omnes naturaliter jacent, prius-
quam à Deo (qui , ut Apostolus
ait, *vocat ea quæ non sunt, ac si essent*)
è naturali suo Nihilo evocentur, at-
que educantur, ut prius illud Esse
spirituale (ut ut adhuc admodum
infirmum & debile , atque imper-
fectum) quod sub Lege , & primâ
œconomia , locum habuit , à
Deo per spiritualem regenerationem
accipiant & obtineant: Est
enim status ille corruptæ nostræ
Naturæ veluti merum Nihil , re-
spectu & comparatè ad spiritualem
statum, quem per Spiritū Dei re-
generationem accipimus . Unde
est , quod status iste *Nova creatu-
ra, novus homo, Regeneratio, quasi
nova nativitas, nova generatio,*
passim in scripturâ dicitur. Ac
quamvis densæ Tenebræ & crassa
veluti caligo in priore illa œco-
nomia faciem Ecclesiæ obvelaret;

Spiri-

A D L O C U M Z O H A R I S . 329

Spiritus nihilominus Dei movebat
e super faciem illius Abyssi, & ru-
dem illam atque informem & in-
ligestam Ecclesiæ prioris atque
Iudaicæ molem veluti fovebat, &
uasi animabat : per quem Dei
spiritum intus in cordibus , ut-
t debiliter agentem , cum Deo
ommunionem habemus, & è sta-
i naturæ nostræ corrupto in
mortem & condicionem filiorum
Dei transferimur. Porrò , quòd
Deus tum dicitur *creasse in principio*
celum & terram , eo significatur
œconomia, quæ prima obtinuit, &
ab ipso Mundi exordio initium
adibuit. Item, quod terra dicitur fui-
git *ininanis, vacua, deserta*, eo si-
gnificatur, œconomiam illam fuisse
vacuandam atque abolendam.

Esto itaque prior Mundus mysti-
catus atq; allegoricus, status Ecclesiæ
anteris ante Christi adventum , per
natum , rude & informe Mundi
atrus aspectabilis Chaos adumbra-
tus;

330 EXERCITATIO

tus; posterior verò mūdus per opus sex dierum creationis, esto status Ecclesiæ Christianæ sub Euangelio.

Rursus, quandoquidem Moses post absolutam, primo hujus libri Geneseos Capite, creationis Mundi narrationem, alteram hoc loco videtur de novo narrare creationem, ejusque his verbis inchoare narrationem, *Ha sunt generationes cœli & terræ, &c.* non immerito videtur voluisse, novâ hac atque iteratâ creationis narratione *καὶ αὐτοὶ φαλαιών*, tacitè innuere alterius cuiusdam Mundi novi spiritualis ac mystici (Ecclesiæ nimirum Christianæ) creationem atque formationem, Nimirum *hi cœli & hæc terra*, quorum generatio hīc à Mose recensetur, *sunt novi illi cœli & nova illa Terra*, quos Deus dicit se creaturum, Esa. LXV. 17. & LXVI. 22. Novi item illi cœli, & nova illa terra, quos etiamnum exspectamus, in quibus justitia habitat, de quibus B. Petrus

2. Ca-

A D L O C U M Z O H A R I S . 331

2. Cathol. 111.13. quos & Johanes dicit se vidisse, Apoc. xxI. 1.

Novus nempe Ecclesiæ status, sive
omnīc in terris , sive etiam in cœlo
post hanc vitam, est novus quidam
veluti mundus, sicque nobis in scri-
pturā proponitur. Nam & ipsa Ec-
clesia passim in Apocalypsi (qui li-
per est totus allegoricus) Cœli no-
mine indigetatur. Huic cœlo &
terræ Generatio hîc tribuitur, Hæ sunt
enerationes cœli & terræ; quia fideles
sunt nati ex carne & sanguine,
sed ex Deo, cujus sunt filii, vera Dei
oboles, & Christi ipsius semen atque
osteritas, Esa. 53,10. Dicuntur etiam
Deo creati, *בְּהִבְרָאָם* quum creati sunt
vel, quum crearet eos) quia non ex
sâ Dei substantiâ, sed ex nihilo fa-
ti sunt: uti modò explicatum est,
ut tenus naturæ nostræ corruptus
status est merum Nihil, ad spiri-
tualem sortem & conditionem fi-
orum Dei, ad quam per Regene-
rationem transferimur , collatus.

Di-

בַּיּוֹם עַשְׂרֵה
in die quo fecit Dominus Deus terram &
cælum; quia fideles sunt, & passim
dicuntur in scripturâ, opera manuum
Dei: Deus eos Spiritu suo veluti
fingit atque refingit, multisque ac
variis modis paullatim perficit at-
que consummat, quomodo fieri
solet in iis operibus, quæ manu no-
strâ perficimus. Et quidem זְהָה אֱלֹהִים
Dominus Deus dicitur eos fecisse, quâ
phrasî tum Pater, tum Filius, tum
Spiritus sanctus significari potest:
quia eorum unusquisque est reverâ
זְהָה אֱלֹהִים, Deus unus & verus:
Tres nempe illi in Fidelium forma-
tione atque spirituali recreatione
simul concurrunt. Nam Pater per
primum fidei, seu credendi, actum,
quem hominibus à se electis indit
atque ingenerat, eos Filio suo Chri-
sto dat, illique eos inserit: Christus
sibi à Patre datos, atque insitos, ser-
vat à malo, sovet, tuetur, ut nemo
cos eripiat è manu suâ: denique
per

AD LOCUM ZOHARIS. 333

per Spiritum sanctum Paracletum,
ab utroque procedentem, quem Fi-
lius à Patre mittit, toto vitæ tempo-
re paullatim sanctificantur, donec
ad perfectionem, quæ nos in cœlis
manet, adducantur. *Dies autem, quo*
Dominus Dens fecit cœlum illud
& terram, est illa temporis plenitu-
do, in quâ Christus de cœlis in ter-
ras venit, & incarnatus, baptiza-
tus, salutem nostram in cruce ope-
ratus est, & beatam immortalita-
tem Mundo prædicavit. Terram
autem primùm, deinde verò etiam
cœlum fecisse hîc dicitur, In die
quo fecit Dominus terram & cœlum;
quia status & conditio fidelium in
hac vitâ si comparetur cum eâ, quæ
nos manet in cœlo, est quasi terra,
namque hęc ab illa distat, quam cœ-
lum à terrâ; Terra itaque hîc prius,
quam cœlum, nominatur in hac
noyi mundi formatione. Vel etiam
hic accipi illud potest, quod nimi-
um prior œconomia, quæ est Le-
gis,

334 EXERCITATIO

gis, respectu posterioris, Euangelicę
nimirum, est veluti terra; posterior
verò quasi cœlum: Fœderis enim
legalis promissio fuit terræ Cha-
naan possessio; Euangelici verò cœ-
lum, vitæque in eo æternæ fruitio.
Sic terra præcedit cœlum, & prius
quam cœlum creata hic dicitur.

Porrò in spiritualis & mystici u-
triusque Mundi creatione, *prius*
quam de cœlo doctrinæ Euangelicæ
imber per Christum ejusque Apo-
stolos demitteretur, *antequam secun-*
dus Adam, Christus nempe, nasce-
retur; *essetque in terrâ ad excolendum*
terram, h. e. Dei Ecclesiam, *prius*
quam ad ejus intercessionem & pre-
ces (*uti Judæi volunt esse factum*
in primâ Mundi creatione) impe-
tratus esset à Patre cœlestis ille im-
ber, qui in Apostolos die Penteco-
stes de cœlo demissus fuit (juxta il-
lud Christi: *Rogabo Patrem, & mittet*
vobis Paracletum) *nondum fuit in terrâ*
gramen, neque herba, aut omne agri vir-
gul-

AD LOCUM ZOHARIS. 335

gultum. Plantæ, inquam, & arbores
spirituales filiorum Dei, qui à Psalte
comparantur palmis, cedris, atq; stolo-
nibus plantatis in atriis domus Dei, Psal.
CXLII. 14. & graminis ac herbæ, quo
terræ facies decoratur, Psal. LXXII.
. 16. Fuerunt quidem illi sub priore
Legis œconomia tanquam in ger-
mine, & semine, (uti volunt Judæi
de herbæ & plantarū tertiat die crea-
tione) intra terram quasi occulta, h.
nondum adoleverant, & ad justam
magnitudinem excreverant,
i cum fidelibus sub Novo Testa-
mento comparentur, qui illis com-
parositi atque comparati sunt longè
ad alpis adultiores, atque vegetiores:
nondum enim tum adscenderat Vapor
(sive Nubes) è terrâ ad irrigandum u-
niversam terræ faciem: Christus nem-
e incarnatus nondū in cœlum ad-
scenderat ad irrigandum universum
terrarum orbem cœlesti rore co-
nitionis suę. Itaque nondum etiam
terrâ veluti prominebant adhuc,

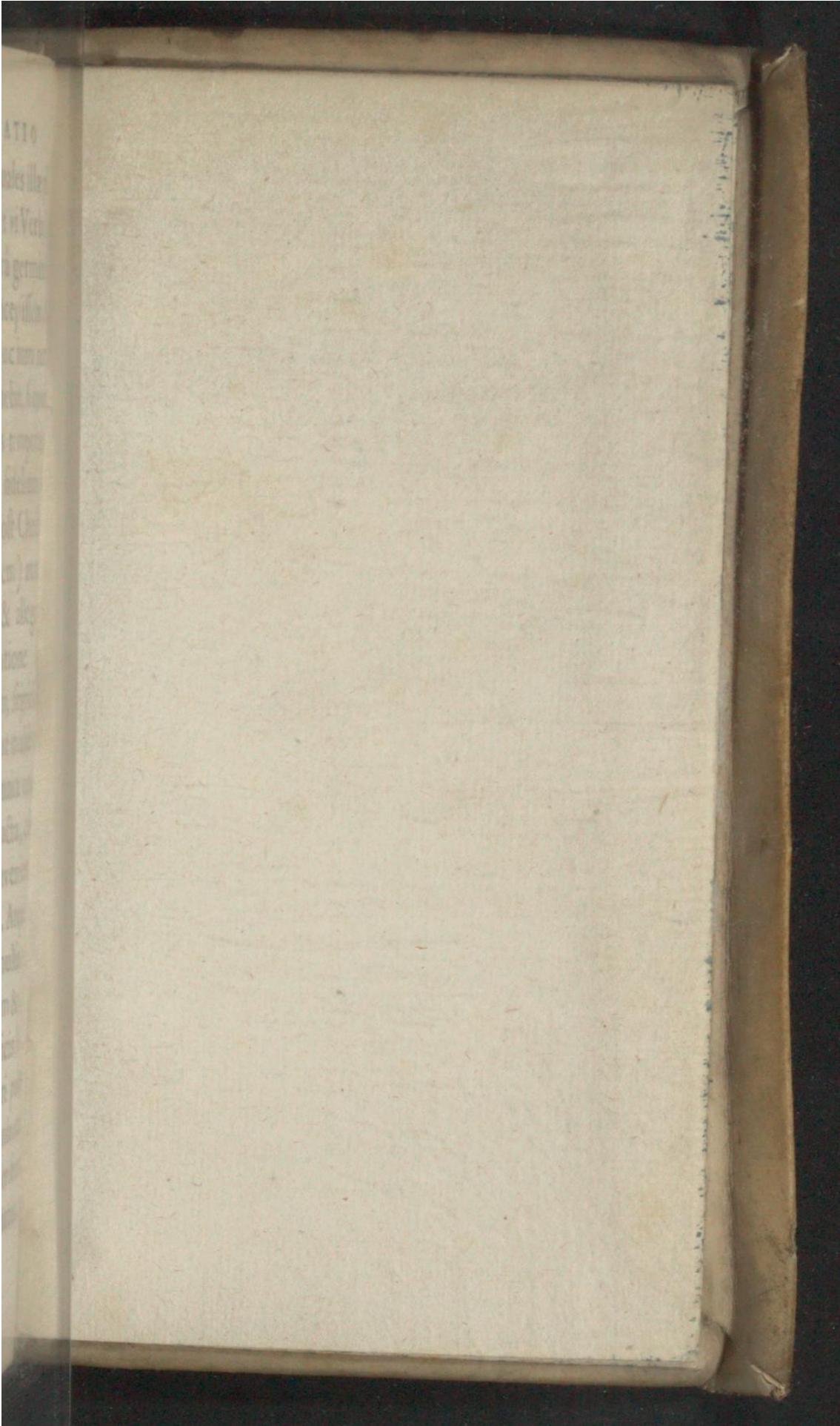
aut

336 EXERCITATIO

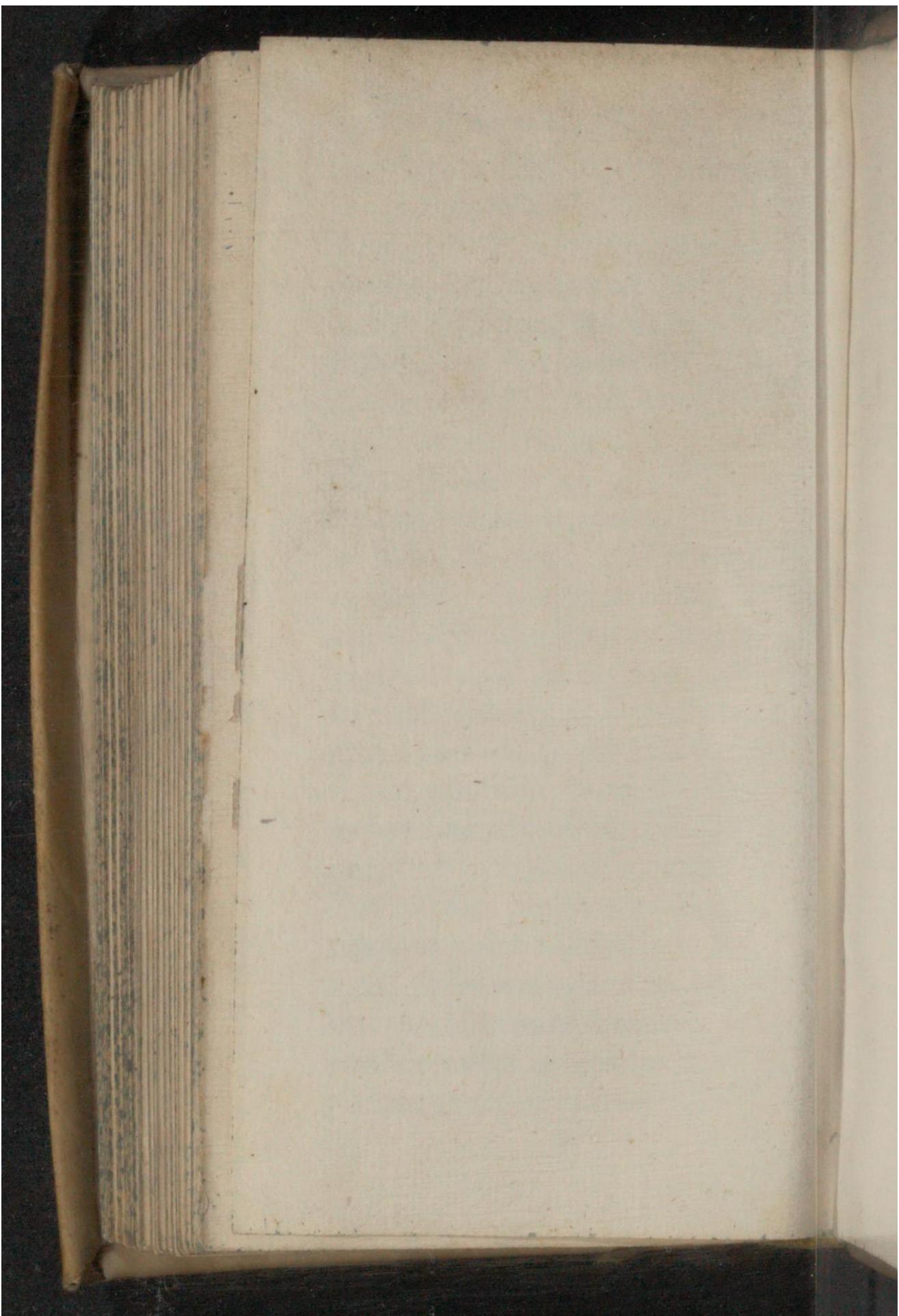
aut adolcerat, spirituales illæ plantæ atque arbores; licet vi Verbi Dei (qui jussit illas è terrâ germinare) germen jam tum conceperint, sed quod occultum adhuc intra terræ superficiem se continebat, si comparentur fideles illius temporis ad vegetam & adultam fidelium sub Novo Testamento (post Christi, & Apostol. prædicationem) ætatem.

Nihil in mysticâ & allegoricâ ejusmodi interpretatione coactum, durum, dilutum, frigidum, hiulcum, dissonum, aut male cohærens videtur; sed omnia contrâ apta, connexa, compacta, cohærentia, consona, & convenienti similitudine adumbrata. Atque hæc sint, si libet, veluti promulgatis, ac gustus quidam mysticarum & allegoricarum (quæ in Mosaicis Scriptis aptæ & commodæ fieri possunt) Interpretationum, si omnia attentè considerentur, & aptè inter se componantur atque connectantur.

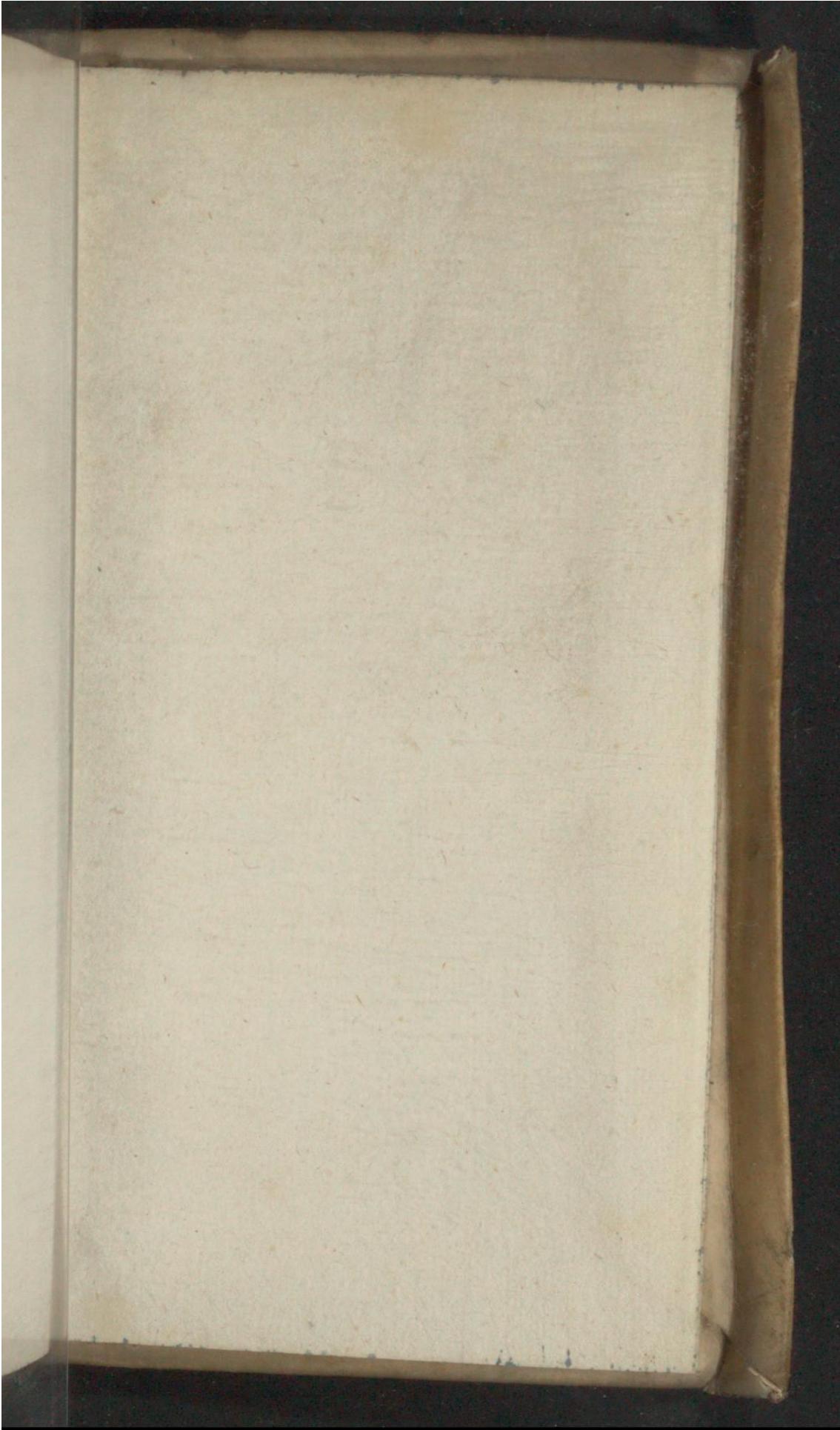
FINIS.

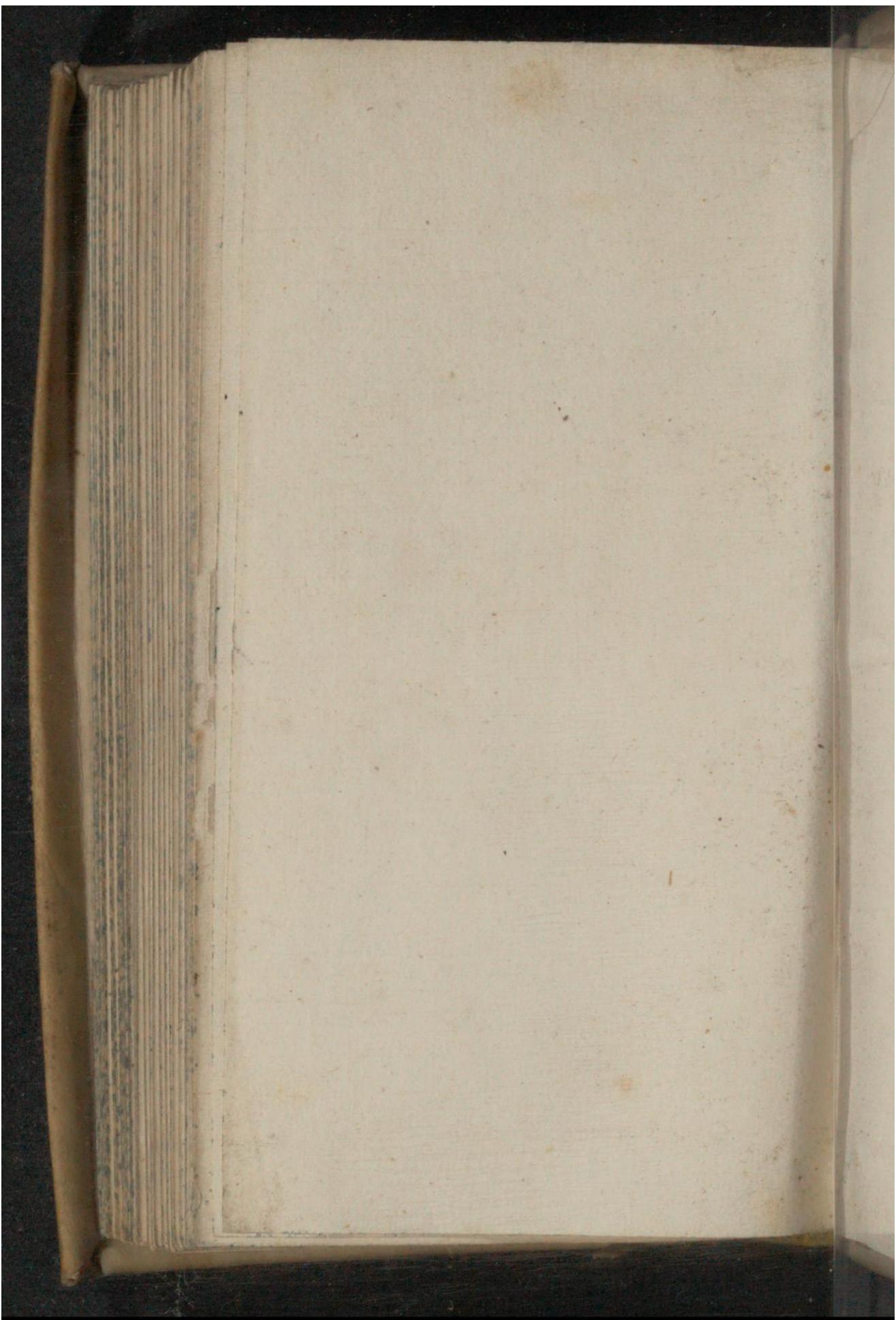
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 18 [2]

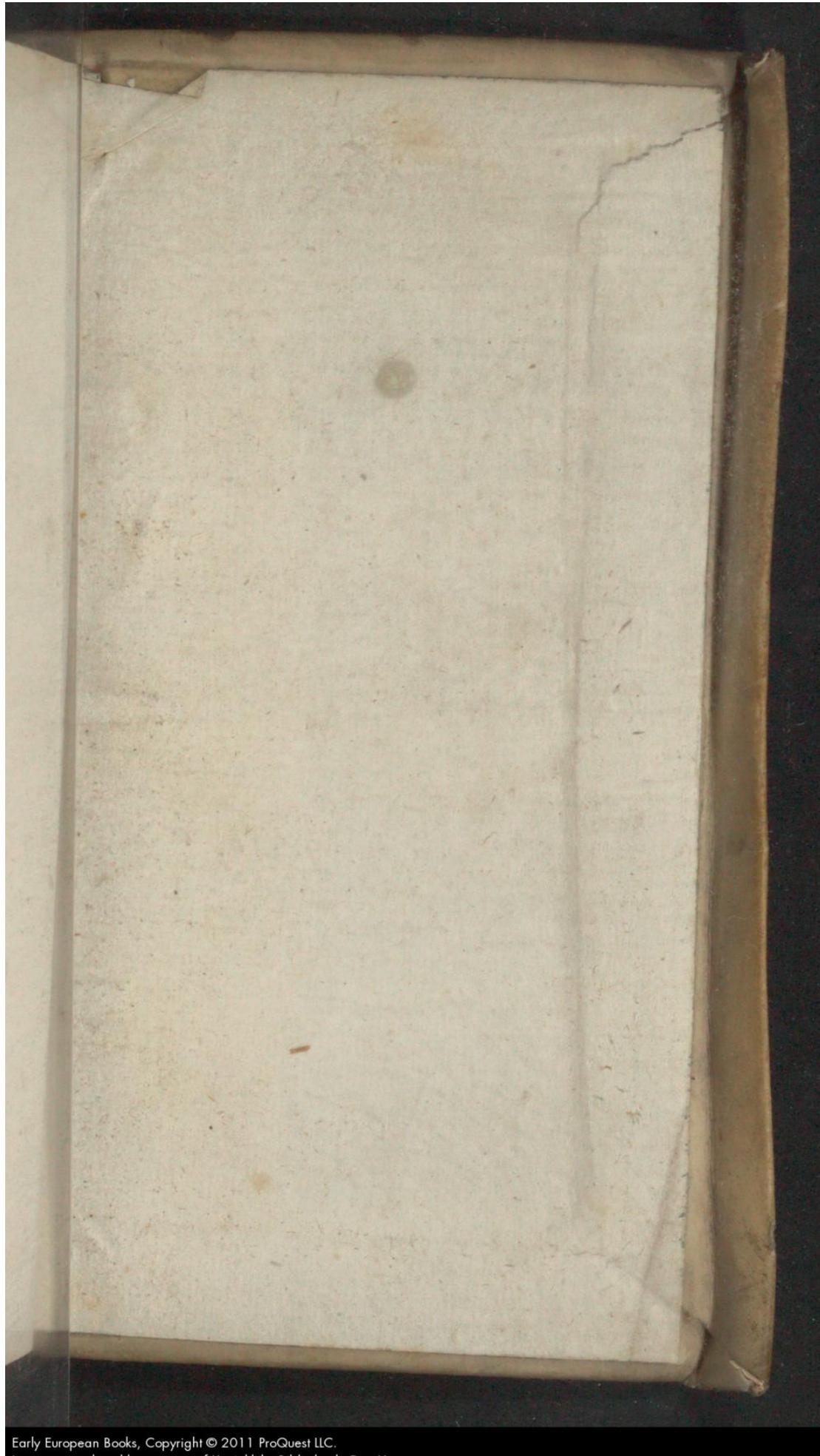
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 18 [2]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 18 [2]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 18 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
235 B 18 [1]